

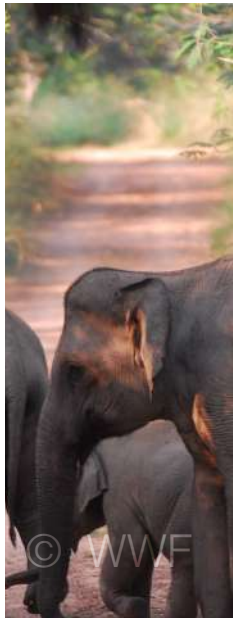
เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
บทบาทของมัคคุเทศก์ในงานอนุรักษ์
และการต่อต้านการค้าช้างป่า
และสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

องค์กรกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย
(World Wide Fund for Nature International: WWF)
และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว
โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 2565

เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร บทบาทของมัคคุเทศก์ในงานอนุรักษ์ และการต่อต้านการค้างานช่าง และสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

คำนำ

เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “บทบาทของมัคคุเทศก์ในงานอนุรักษ์และการต่อต้านการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย” นี้ได้พัฒนาขึ้นโดยได้รับความร่วมมือจาก องค์กรกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย (World Wide Fund for Nature International: WWF) และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยเอกสารประกอบการอบรมได้เรียบเรียงขึ้นอย่างเป็นระบบครอบคลุมเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการต่อต้านการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้สำหรับมัคคุเทศก์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

เนื้อหาในการเรียนการสอนได้แบ่งออก 4 บท ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์ กฎหมายและบทลงโทษเกี่ยวกับการซื้อขายงาช้างและสัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และจริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า

วิทยากรผู้อบรมควรศึกษารายละเอียดแต่ละหัวข้อเรื่องที่สอนจากเอกสาร หนังสือ ตำรา หรือสื่ออื่นๆ เพิ่มเติม หวังว่าเอกสารประกอบการอบรมนี้คงอำนวยความสะดวกต่อการเรียน การสอนตามสมควร หากท่านที่นำไปใช้มีข้อเสนอแนะ ผู้เขียนยินดีรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

8 มีนาคม 2565

สารบัญ

บทที่ 1	ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์	7
	✧ บทนำเรื่อง	8
	✧ ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทย	9
	✧ สถานการณ์สัตว์ป่าในปัจจุบัน	21
บทที่ 2	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	33
	✧ บทนำเรื่อง	34
	✧ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature-based Tourism)	37
	✧ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	41
บทที่ 3	พัฒนาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง	63
	✧ บทนำเรื่อง	64
	✧ พัฒนาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง	65
	✧ กรณีศึกษา	77
บทที่ 4	จริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า	81
	✧ บทนำเรื่อง	82
	✧ ความหมายของจริยธรรมและจรรยาบรรณ	84
	✧ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในยุค New Normal	97

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ช้างป่า อุทยานแห่งชาติกุยบุรี	42
2	กิจกรรมเดินป่า Tomaree National Park ประเทศออสเตรเลีย	43
3	ผาหล่มสัก อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย	43
4	ถ้ำ อุทยานแห่งชาติลำคลองงู จังหวัดกาญจนบุรี	44
5	กิจกรรมดำน้ำ ถ้ำมรกต จังหวัดตรัง	45
6	Ilgaz Mountain National Park ประเทศตุรกี	53
7	สถิติการตรวจยึดงาช้างของกรมศุลกากร	67

แบบหน่วยการฝึก (Course Training Template)

บทที่ 1 (Chapter)	ชื่อบท (ภาษาไทย) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์ ชื่อบท (ภาษาอังกฤษ) Wildlife Tourism & Conservation Resources						
ผู้เรียบเรียงเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม (Editors)	ผศ.ดร.ไพริน เวชธัญญะกุล ผศ.ธัญชนก บุญเจือ						
ระยะเวลาการฝึกอบรม (Nominal Duration)	ระยะเวลาการฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จำนวน 3 ชั่วโมง แบ่งเป็น <ul style="list-style-type: none"> • ภาคทฤษฎี 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="padding-left: 20px;">การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training)</td> <td style="text-align: right; padding-right: 20px;">3</td> <td style="text-align: right;">ชั่วโมง</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face</td> <td style="text-align: right; padding-right: 20px;">-</td> <td style="text-align: right;">ชั่วโมง</td> </tr> </table> • ภาคปฏิบัติ - ชั่วโมง ณ สถานที่ที่หน่วยจัดอบรมจัดเตรียมไว้ให้ 	การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training)	3	ชั่วโมง	การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face	-	ชั่วโมง
การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training)	3	ชั่วโมง					
การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face	-	ชั่วโมง					
รายละเอียดเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม โดยสรุป (Course Description)	เอกสารการฝึกอบรมในบทที่ 1 นี้ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ครอบคลุม ความเป็นมาและความสำคัญของช้างไทยต่อทรัพยากรสัตว์ป่าในประเทศไทย ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทยและนานาชาติ ประเภทของทรัพยากรสัตว์ป่าที่เกิดจากการล่า การเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อการพาณิชย์ คุณค่าของสัตว์ป่าต่อการท่องเที่ยว การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า และความร่วมมือระหว่างมัคคุเทศก์กับชุมชน ร้านค้า ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านของที่ระลึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า						
วัตถุประสงค์ การฝึกอบรม (Objective)	เมื่อผ่านการฝึกอบรมในบทที่ 1 นี้แล้ว ผู้เข้าฝึกอบรมจะมีความรู้ และสามารถปฏิบัติงานได้ดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) รู้และเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า ประเภท ช้างและสัตว์ป่าของไทยและนานาชาติ 2) รู้และเข้าใจถึงการเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อการพาณิชย์ คุณค่าของสัตว์ป่าต่อการท่องเที่ยว 3) สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า และความร่วมมือระหว่างมัคคุเทศก์กับชุมชน ร้านค้า ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านของที่ระลึก 						
เงื่อนไขก่อนการฝึก (Prerequisite)	ผู้เข้าฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จะต้อง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกควรมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า ประเภท ช้างและสัตว์ป่าของไทยและนานาชาติ 						

1

บทที่ 1

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์

หัวข้อวิชา	หัวข้อเนื้อหาวิชา
1 ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทย	1.1 ความสำคัญของช้างไทยต่อทรัพยากรสัตว์ป่าในประเทศไทย 1.2 ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทยและนานาชาติ 1.3 ประวัติการอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่า 1.4 ภัยคุกคามต่อสัตว์ป่าที่เกิดจากการล่า 1.5 พระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในประเทศไทย 1.6 การเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อการพาณิชย์
2 สถานการณ์สัตว์ป่าในปัจจุบัน	2.1 สถานการณ์สัตว์ป่าในปัจจุบัน 2.2 กรณีศึกษาเส้นทาง “การค้าสัตว์ป่า” ของเอเชีย 2.3 คุณค่าของสัตว์ป่าต่อการท่องเที่ยว 2.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า 2.5 ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน ร้านค้า ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านของที่ระลึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า

บทนำเรื่อง

สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกแก่มวลมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของระบบนิเวศของป่าไม้ สัตว์ป่าเป็นตัวช่วยเร่งให้เกิดการหมุนเวียนของพลังงานในระบบนิเวศของป่า จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาระบบความสมดุลทางธรรมชาติและทำให้ระบบนิเวศมีความมั่นคง เพราะระบบนิเวศของป่าไม้และสัตว์ป่ามีการเกื้อกูลกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการจัดการควบคู่กันไปโดยใช้ความรู้ในการจัดการทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์

ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน น้ำ มีความสัมพันธ์เกื้อกูลอำนวยความสะดวกให้แก่กันและกัน ป่าไม้ เป็นแหล่งที่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งพืช สัตว์ รวมถึงจุลินทรีย์ ดิน ประกอบด้วยหิน แร่ธาตุ อินทรีย์วัตถุ น้ำ และอากาศ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิต และการเจริญเติบโตของพืช ต้นไม้ หญ้า ที่เป็นอาหารของสัตว์ป่า ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการถ่ายทอดพลังงาน ของระบบนิเวศน์ อยู่ในกลุ่มผู้เสพทำการถ่ายทอดอาหาร และพลังงานจากกลุ่มผู้ผลิต คือพืชสีเขียวไปสู่กลุ่มผู้ย่อยสลาย คือแบคทีเรีย และจุลินทรีย์ ถ้าขาดสัตว์ป่า กลไกของระบบนิเวศน์จะเปลี่ยนแปลง สูญเสียความสมดุลย์ นอกจากนี้สัตว์ป่ายังมีคุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และทางวิชาการ

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.1 ความสำคัญของช้างไทยต่อทรัพยากรสัตว์ป่าในประเทศไทย

ตามที่ช้างป่าถูกจัดอยู่ในบัญชีหมายเลข 1 ว่าด้วยอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์หรือ ไชเตส (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) ซึ่งมีข้อตกลงว่า ห้ามมีการค้าขายชนิดพันธุ์ดังกล่าว โดยเด็ดขาดเนื่องจากใกล้สูญพันธุ์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเพื่อการศึกษา วิจัยหรือเพาะพันธุ์ซึ่งต้องได้รับคำยินยอมจากประเทศที่จะนำเข้าเสียก่อน กอปรกับช้างป่าเอเชียจัดเป็นสัตว์ในกลุ่มใกล้สูญพันธุ์ ตามประกาศขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมทั้งช้างป่าในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เนื่องจากช้างป่าจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ในบัญชีแนบท้ายกฎกระทรวงซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อห้ามหลักๆ คือ ห้ามล่าทั้งในและนอกพื้นที่เขตอนุรักษ์ ห้ามครอบครอง ห้ามเพาะพันธุ์ และห้ามทำการค้า ซึ่งรวมทั้งงาและซากของช้างป่าด้วย เว้นแต่จะได้รับอนุญาต หากฝ่าฝืนจะได้รับโทษปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท จำคุกไม่เกิน 4 ปีหรือทั้งจำทั้งปรับขึ้นอยู่กับกรณี

นอกจากนั้น ช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองชนชาติไทยมาแต่อดีต ครั้งหนึ่งประเทศสยามเคยใช้ “ช้างเผือก” เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ ช้างมีบทบาทสำคัญในการสร้างชาติตามประวัติการทำยุทธหัตถี จึงเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชนทั่วไป เพื่อให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของช้างจึงมีประกาศในพระราชกิจจานุเบกษากำหนด “วันช้างไทย” ขึ้นในวันที่ 13 มีนาคมของทุกปี อันเป็นวันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา และทรงมีชัยชนะ ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้จารึกไว้ว่าช้างได้เข้ามามีส่วนในการปกป้องเอกราชและความเป็นชาติให้แก่ชาวไทยหลายยุคหลายสมัย ในสมัยกรุงธนบุรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงรวบรวมชาวไทยให้เป็นปึกแผ่นและมั่นคงบนหลังช้างทรงพระที่นั่ง และในสมัยพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชก็ได้ทรงประกาศเอกราชและความเป็นชาติของคนไทยบนหลังช้างทรงพระที่นั่งด้วยเช่นกัน ซึ่งช้างทรงในสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นช้างไทยที่ได้รับเกียรติอันสูงสุด โดยจากความกล้าหาญในสมรภูมิลรบ ทำให้ช้างไทยเชือกนี้ได้รับพระราชทานยศให้เป็นถึง “เจ้าพระยาปราบหงสาวดี” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สยามประเทศเคยใช้ธงชาติเป็นรูปช้างเผือก ชาวไทยเชื่อกันว่าช้างเผือกเป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ ช้างเผือกจึงได้รับการยกย่องเสมือนเจ้านายชั้นเจ้าฟ้า นอกจากนี้การสร้างสรรควัฒนธรรมที่ดิงามของชาติไทยในอดีตกาลนั้นล้วนแต่ได้ช้างเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ด้วยทั้งสิ้น เมื่อประมาณ 200 กว่าปีที่ผ่านมาก็ได้ช้างเข้ามาเป็นแรงงานสำคัญอีกเช่นกัน เมื่อแรกเริ่มการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นั้นช้างคือพาหนะสำคัญที่อัญเชิญพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรแก้วมรกตมาสถิตย์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม นอกจากนี้ในงานพระราชพิธีต่างๆ อาทิ พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา งานพระราชพิธีฉัตรมงคล หรือในงานพระราชทานงานเลี้ยงเพื่อเป็นเกียรติแก่พระราชอาคันตุกะหรือประมุขของต่างประเทศที่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท จะต้องนำช้างเผือกแต่งเครื่องคชาภรณ์ไปยืนที่แท่นเกยช้างด้านตะวันตกของพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ในพระบรมมหาราชวัง

เพื่อประกอบพระเกียรติยศ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในยุคนั้นที่การคมนาคมยังไม่เจริญเทียบเท่ากับในปัจจุบัน มนุษย์ยังไม่ได้มีการพัฒนาเครื่องจักรต่างๆ สำหรับนำมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงเพื่อการขนส่งของ ช้างคือพาหนะที่ดีและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับมนุษย์ เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ใหญ่มีความเฉลียวฉลาดและมีพลังกำลังมหาศาล ช้างจึงสามารถขนส่งสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในปริมาณมากได้อย่างอดทน และช้างใช้ในการอุตสาหกรรมทำไม้ ในแง่ของการอนุรักษ์ป่าไม้ และระบบการจัดการป่าไม้ในประเทศไทย การใช้ช้างชักลากไม้ นับว่าเหมาะสมมาก เพราะช้างสามารถเดินไปได้โดยไม่ทำลายกล้าไม้ต้นเล็กๆ ไม่ทำให้ดินแน่น ไม่ต้องตัดถนนหนทางให้มากเส้น นอกจากนี้ช้างยังขึ้นเขาได้ดี และมีอายุการใช้งานนานถึง 50 ปี และในด้านที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาช้างเป็นภาคหนึ่งของพระพุทธเจ้า ก่อนมาเป็นมนุษย์ในบทสวดพาหุงก็มีช้างเข้ามาเกี่ยวข้อง สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ภาพวาดพระพุทธประวัติปางป่าเลไลยก์ อันมีช้างมาคู่เข้าถวายอ้อย คู่กับลิงที่มาถวายรวงผึ้ง

ช้างจึงมีความสำคัญต่อการเป็นกรณีศึกษาในการเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในประเทศไทย เนื่องจากช้างมีข้อประกาศคุ้มครองทั้งในประเทศไทยและนานาชาติ รวมทั้งความผูกพันที่คนไทยมีต่อช้างเป็นระยะเวลายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการที่ช้างเป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ไทย, ช้างคือพาหนะสำคัญที่อัญเชิญพระพุทธรูปนันทบุรีมากราบแก้วมรกตมาสถิตย์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม, และการใช้ช้างชักลากไม้ นับว่าเหมาะสมมากสำหรับระบบการจัดการป่าไม้ในประเทศไทย เพราะช้างสามารถเดินไปได้โดยไม่ทำลายกล้าไม้ต้นเล็กๆ ไม่ทำให้ดินแน่น ไม่ต้องตัดถนนหนทางให้มากเส้น

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.2 ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าของไทย และนานาชาติ

การอนุรักษ์ หมายถึง การดำเนินงานด้านการป้องกัน การดูแลรักษา การสงวนและการคุ้มครอง การจัดการและการศึกษา ในความหมายของการอนุรักษ์ เป็นการจัดการในการใช้ชีวิตเพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด และยั่งยืน เป็นการรักษาศักยภาพที่จะดำรงความต้องการและความจำเป็นของชนรุ่นต่อไปในอนาคต การอนุรักษ์จึงหมายถึง การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษา การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การทดแทน และการส่งเสริม การอนุรักษ์สัตว์ป่าจึงเป็นการดำเนินงานเพื่อการใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า โดยมีการจัดการที่ถูกต้อง และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

การอนุรักษ์สัตว์ป่า ทำได้โดยการควบคุมป้องกันรักษาสภาพพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และที่หลบภัย ตลอดจนการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เป็นการช่วยรักษา และเสริมสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์ของพื้นที่แล้ว ยังสามารถพัฒนาปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ สร้างจิตสำนึกให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน ประชาชน ให้มีความรักหวงแหน ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว ยังสามารถสร้างเป็นรายได้เสริมให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

การอนุรักษ์สัตว์ป่าในประเทศไทยนั้นได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 หลังจากรัฐบาลได้มีการปรับปรุงและให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้มีการอนุรักษ์พื้นที่ไว้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทั้งในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ในรูปแบบอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่คุ้มครองที่ได้รับการประกาศนี้ปัจจุบัน

เป็นถิ่นที่อาศัยที่สำคัญของสัตว์ป่า และแนวทางการบริหารจัดการสัตว์ป่าในปัจจุบันได้ใช้หลักการจัดการเชิงระบบนิเวศ (ecosystem management) ซึ่งเป็นการทำงานเชิงบูรณาการในรูปแบบประชารัฐ โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชนและประชาชน นอกจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้มีการอนุรักษ์พื้นที่ไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและมีมาตรการควบคุมการค้าสัตว์ป่าแล้ว ยังได้ให้ความร่วมมือกับประชาคมโลกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าด้วยการเข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES) มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ซึ่งทรัพยากรที่มีชีวิตในโลก ให้เป็นประโยชน์ของมนุษยชาติต่อไปในอนาคต อนุสัญญานี้เริ่มมาจากความคิดที่จะควบคุมการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เนื่องจากมีการล่าและค้าขายสัตว์ป่าอย่างมากมาย การขาดการควบคุมอย่างเป็นระบบ เช่น ช้างแอฟริกัน แรด และสัตว์อีกหลายชนิดที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก ซึ่งอาจสูญพันธุ์ไปจากโลก เพราะความสนุกสนานจากการล่าและผลประโยชน์มหาศาลจากการค้ามีการพิจารณาในเรื่องนี้ในการประชุมสหพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN)) ซึ่งเป็นความร่วมมือของสมาชิกในการที่จะร่วมกันควบคุมและป้องกันการค้าสัตว์ป่าระหว่างประเทศ ตลอดจนเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ และอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention on Wetlands) นอกจากนี้ยังมีอนุสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity - CBD) : เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) : เพื่อจัดทำแผนแม่บทในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม การแสวงหาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สำคัญ รวมทั้งมีการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อรับผิดชอบ ดูแล คุ้มครองวัฒนธรรมและธรรมชาติ และละเว้นการดำเนินการใดโดยเจตนาที่จะทำลายมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

การอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่าในปัจจุบันแต่ละประเทศมีการกำหนดแนวทางด้านการอนุรักษ์ และการจัดการสัตว์ป่าที่อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันไป แต่โดยหลักการใหญ่ๆ ล้วนเป็นการดำเนินงานเพื่อการคุ้มครองสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัย การควบคุมและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าบางชนิดให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ของประเทศนั้นๆ ซึ่งการจัดการสัตว์ป่าในเชิงอนุรักษ์ ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ คือ

การสงวน (preservation) เป็นการปล่อยให้สัตว์ป่าในพื้นที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติ โดยที่มนุษย์ไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว

การอนุรักษ์ (conservation) เป็นการจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าที่มีการเข้าไปดำเนินการทางวิชาการ การจัดการอย่างเข้มข้น (intensive management) เป็นการจัดการที่ต้องมีการปรับปรุงประชากรสัตว์ป่า ถิ่นที่อาศัยและมนุษย์ให้เป็นไปตามเป้าหมาย เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์

ประเทศไทยในยุคแรกไม่ได้เน้นเรื่องการอนุรักษ์สัตว์ป่ามากนักราษฎรมีอิสระในการล่าและใช้ประโยชน์ มีการล่าสัตว์เพื่อดำรงชีพและส่งไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการส่งหนังวาง ปลาแห้ง นอแรด งาช้าง ช้าง และของป่าไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก มีหลักฐานเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรรังนกอีแอ่นและส่งออกไปยังประเทศจีน

การบังคับใช้กฎหมายได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าเริ่มขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2443 โดยมีการตราพระราชบัญญัติรักษาช้างป่า ร.ศ. 119 เนื่องจากราษฎรจับช้างมาใช้งานกันเป็นจำนวนมาก และมีการใช้ช้างอย่างทรมาณ ทำให้เกิดการควบคุมการจับและดูแลช้างไว้ในครอบครอง สำหรับสัตว์ป่าชนิดอื่นๆ ก็มีการใช้ประโยชน์จนบางชนิดสูญพันธุ์และใกล้จะสูญพันธุ์ บางชนิดประชากรลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการล่าและทำลายถิ่นที่อาศัย รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 โดยได้มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2504 จนถึงปี พ.ศ. 2535 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติดังกล่าว และตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ขึ้นมาแทน โดยอ้างถึงความจำเป็นด้านการเพาะเลี้ยง การที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีกับต่างประเทศ โดยมีสาระสำคัญให้มีการคุ้มครองชนิดพันธุ์สัตว์ป่า และการคุ้มครองถิ่นที่อาศัย ต่อมาในวันที่ 29 พฤษภาคม 2562 ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่พระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ทำให้บทบัญญัติบางประการและมาตรการต่างๆ ที่มีอยู่ในกฎหมายไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่จะใช้เป็นเครื่องมือหรือเอื้ออำนวยต่อการสงวน อนุรักษ์ คุ้มครอง ดูแลรักษา พันธุ์สัตว์ป่าและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.3 ประวัติการอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่า

การอนุรักษ์สัตว์ป่ามิใช่การสงวนสัตว์ป่าหรือเก็บไว้โดยเปล่าประโยชน์ ทุกประเทศล้วนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม หลายๆ ประเทศมีการจัดการสัตว์ป่าเพื่อล่าเป็นเกมกีฬา เช่นสหรัฐอเมริกา บางประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย และแอฟริกา เกือบทุกประเทศมีแนวทางในการคุ้มครองชนิดพันธุ์ที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์โดยการประกาศคุ้มครองพื้นที่ถิ่นที่อาศัย การสงวนชนิดพันธุ์และการเร่งขยายพันธุ์ มีการกำหนดชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่เมื่อนุญาติให้ล่าเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ การจัดการชนิดพันธุ์ที่มีอยู่มากในรูปแบบการเปิดให้ล่าและการจัดกิจการฟาร์มสัตว์ป่า หรือการจัดการเลี้ยงสัตว์ป่าในทุ่งหญ้าธรรมชาติเพื่อหวังผลประโยชน์จากสัตว์ป่าในด้านผลผลิตต่างๆ สำหรับตัวอย่างประวัติการอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่าในแต่ละแห่ง มีดังนี้

1) การจัดการสัตว์ป่าในทวีปเอเชีย

การจัดการสัตว์ป่าในทวีปเอเชียได้เกิดขึ้นในประเทศจีนเป็นครั้งแรกจากบันทึกการเดินทางมาเอเชียตามเส้นทางสายไหมของมาร์โคโปโล (Marco Polo) นักผจญภัยชาวเมืองเวนิสได้เดินทางเข้าไปเขตเมืองต้าตู แห่งอาณาจักรมองโกลสมัยจักรพรรดิคุบไลข่าน (Kublai Khan) (ค.ศ. 1259 - 1294) ซึ่งมาร์โคโปโลได้ใช้ชีวิตอยู่ในอาณาจักรมองโกล นานถึง 20 ปี ได้บันทึกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสัตว์ป่าไว้ว่า “มีการสงวนและปรับปรุงพื้นที่แหล่งอาหารไว้ให้สัตว์ป่าในช่วงฤดูหนาว มีการจัดการแหล่งน้ำและแหล่งที่หลบภัยสำหรับสัตว์ป่าภายในพระราชวังของจักรพรรดิคุบไลข่าน รวมทั้งยังได้กำหนดพื้นที่เขตล่าสัตว์ป่าหลายแห่งกระจายอยู่นอกเมืองหลวงต้าตูเพื่อการสงวนไว้สำหรับจักรพรรดิ ในสถานที่ดังกล่าวจะเป็นที่ราบเหมาะสมกับเป็นที่อยู่อาศัยของนกกระเรียน ไก่ฟ้า นกกระทาหลายชนิด รวมทั้งนกชนิดอื่นๆ นอกจากนั้น ยังมีแนวทางการควบคุมการล่าสัตว์ป่า (hunting control) มีคำสั่งห้ามมิให้พลเมืองในพระราชอาณาจักรทำการล่ากระต่ายป่า กวางโรว์ กวาง พอลโลว์ และกวางชนิดอื่นๆ รวมทั้งนกขนาดใหญ่ต่างๆ ในระหว่างเดือนมีนาคมถึงตุลาคมทุกปี เพื่อให้ประชากรสัตว์ป่าเพิ่มพูนขึ้นผู้ที่ฝ่าฝืนจะได้รับการลงโทษ นับว่าเป็นกฎหมายสัตว์ป่า (game law)

ฉบับแรกที่เกิดขึ้นในเวลานั้น” ประเทศจีนเริ่มมีการจัดการสัตว์ป่าอย่างจริงจัง มีการสงวนพันธุ์สัตว์ป่าที่หายาก เนื่องจากประชากรได้นำส่วนต่างๆ ของสัตว์ป่ามาใช้ในการบริโภคและเป็นส่วนประกอบของยาสมุนไพรต่างๆ ดังนั้น ประเทศจีนจึงจัดตั้งพื้นที่สงวนธรรมชาติเพื่อคุ้มครองสภาพธรรมชาติและสัตว์ป่า มีการเพิ่มโทษอย่างรุนแรงต่อผู้ที่ลักลอบล่าสัตว์ป่า มีการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อเพิ่มจำนวนและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เช่น หมีแพนด้า เสือโคร่ง ไชบีเรีย เป็นต้น การบริโภคจึงลดน้อยลงไป นอกจากนี้แล้วยังมีประเทศอื่นๆ เช่น เดิร์กเมนีสถานได้ให้ความคุ้มครองแก่ประชากรลาป่าเอเชีย และมีการนำไปปล่อยในพื้นที่ธรรมชาติแห่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มประชากรให้มากขึ้น ประเทศอินเดียกำหนดให้มีการคุ้มครองสัตว์ป่า โดยการจัดตั้งพื้นที่คุ้มครองในรูปแบบของอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนปาลได้เริ่มมีมาตรการอนุรักษ์สัตว์ป่าโดยยุติการล่าสัตว์ป่าในพื้นที่ล่าสัตว์ป่าและพัฒนาเป็นอุทยานแห่งชาติให้พื้นที่ท่องเที่ยวต่างประเทศเข้าชมธรรมชาติและสัตว์ป่า โดยการนั่งหลังช้างชมแตรพันธุ์อินเดีย และเสือโคร่ง

2) การจัดการสัตว์ป่าในทวีปยุโรป

ในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ 7 (Henry VII) (ค.ศ. 1485 - 1509) ประเทศอังกฤษให้สิทธิแก่สามัญชนมีอำนาจล่าสัตว์ป่าพวกไก่ฟ้า และนกกระทาในที่ดินของตนเองและของผู้อื่นโดยต้องได้รับอนุญาต และมีการออกกฎหมายห้ามล่าสัตว์ป่าในช่วงรอบปี เรียกว่า Closing season ต่อมาได้มีการพัฒนาการจัดการสัตว์ป่า โดยรัฐสภาอังกฤษได้ประกาศจัดตั้งเขตขยายพันธุ์สัตว์ป่า (breeding refuge) สำหรับนกที่มีได้มิไว้เพื่อการล่า (non - game birds) นอกจากนั้น ประเทศอังกฤษมีการควบคุมการล่าป้องกันมิให้ราษฎรเข้าไปล่าสัตว์ป่าในพื้นที่ของขุนนางและทหารที่มีศักดินาในการครอบครองที่ดินหนังสือ Master of Game (ค.ศ. 1406 - 1413) ของ Edward หรือ Duke of York II ระบุว่า มีการกำหนดค่าธรรมเนียมการล่าสัตว์ป่าและฤดูกาลล่าสัตว์ป่า ยังมีประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียที่มีการจัดการสัตว์ป่าจำพวกกวางเพื่อใช้ประโยชน์ เช่น จัดทำสวนกวาง เป็นต้น รวมทั้งหลายประเทศในทวีปยุโรปก็ดำเนินการจัดการสัตว์ป่าหลายชนิดที่สูญพันธุ์ไปแล้ว บางชนิดก็ใกล้สูญพันธุ์ เช่น ไบซันยุโรป (European bison) กวางแดง (Cervus elaphus) ซึ่งมีปรากฏอยู่ตามชายแดนประเทศโปแลนด์ และเบลารุส

3) การจัดการสัตว์ป่าในทวีปอเมริกาเหนือ

การอนุรักษ์สัตว์ป่าในอเมริกาได้พัฒนาจากการล่าที่ไม่มีขอบเขตและไม่มีกฎหมายควบคุม (ทำให้สัตว์ป่าหลายชนิดสูญพันธุ์ เช่นนกพิราบพาสเซนเจอร์ (passenger pigeon) บางชนิดเกือบจะสูญพันธุ์ เช่น ไบซันอเมริกัน (American bison) นอกจากนั้น บางชนิดลดจำนวนลง เช่น กวางเอลค์ (elk deer) และ กวางหางขาว (white - tailed deer)) มาเป็นวิธีการจัดการสัตว์ป่าที่มีกฎหมายควบคุมตลอดจนมีหน่วยงานรับผิดชอบเกิดขึ้น โดยรัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐแต่ละรัฐได้มีกฎระเบียบใช้บังคับ เช่น การกำหนดห้ามล่ากวางในรอบปี การออกกฎหมายควบคุมที่เรียกว่า Game laws การล่าสัตว์ป่าที่ต้องมีใบอนุญาต (Hunting license) การจำกัดจำนวนสัตว์ที่อนุญาตให้ล่าได้ เรียกว่า “Bag limit” การออกกฎหมายห้ามค้าสัตว์ป่าที่ล่าได้โดยไม่ได้รับอนุญาตกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมนกอพยพ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่พิทักษ์สัตว์ป่า (Game warden) ดูแลคุ้มครองสัตว์ป่า และพื้นที่คุ้มครอง ประเทศสหรัฐอเมริกา นับว่าเป็นประเทศที่เป็นผู้นำด้านการจัดการสัตว์ป่าที่ประสบผลสำเร็จ ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการสัตว์ป่าเริ่มขึ้นอย่างจริงจังโดย Aldo Leopold (ค.ศ. 1886 - 1948) ที่เขียนตำราเรื่อง Game Management (ค.ศ. 1933) ซึ่งได้กล่าวถึง “การจัดการสัตว์ป่าว่าเป็นศิลปะในการทำให้ที่ดินสร้างผลผลิตสัตว์ป่าที่ยั่งยืนเพื่อการนันทนาการ” Leopold ใช้คำว่า Game แทน

คำว่า Wildlife เพราะการล่าสัตว์ป่าที่กล่าวถึง เป็นสัตว์ป่าที่ใช้ล่าเพื่อเกมกีฬา นอกจากนี้ยังเขียนตำราเรื่อง A Sand County Almanac ที่เข้าใจมุมมองกว้างไกลถึงการจัดการสัตว์ป่าที่แท้จริงว่าเป็นการจัดการระบบนิเวศ (ecosystem management)

4) การจัดการสัตว์ป่าในทวีปแอฟริกา

ประเทศในทวีปแอฟริกาส่วนใหญ่ในอดีตเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส การคุ้มครองสัตว์ป่าและถิ่นที่อาศัยในแต่ละประเทศจะเป็นหน้าที่แนวคิดของชนผิวขาวผู้ดูแลประเทศอาณานิคมที่ไปประจำอยู่ขณะเดียวกันก็มีการนำออกมาใช้ประโยชน์ โดยส่งกลับไปยังประเทศของตนเอง มีการจัดตั้งพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ (national park) พื้นที่สงวนธรรมชาติ (nature reserve) หรือพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์ป่า (game reserve) มีการป้องกันการล่าสัตว์ป่า ซึ่งชนพื้นเมืองไม่เห็นด้วย เพราะชนพื้นเมืองมีการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าในการล่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร ภายหลังประเทศต่างๆ เหล่านั้นได้รับเอกราช การบริหารจัดการสัตว์ป่าจึงเป็นการดำเนินการโดยชนพื้นเมือง ประเทศหลายประเทศในทวีปแอฟริกา เช่น เคนยา แทนซาเนีย รวันดา นามิเบีย บอตสวานา และสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ดำเนินการจัดการสัตว์ป่าเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้าไปชมสัตว์ป่าในธรรมชาติ ในรูปแบบการขับรถชมสัตว์ป่า (game drives) นับว่าเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ ขณะเดียวกันได้มีการส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์เป็นฟาร์มเลี้ยงสัตว์ป่า (wildlife farm) เพื่อนำเนื้อไปเป็นอาหารและส่วนของอวัยวะใช้เป็นเครื่องประดับ สัตว์ป่าที่ได้รับการพิจารณาให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจและมีการเพาะเลี้ยงกัน คือ นกกระจอกเทศ ลาแอฟริกา ม้าลาย และสัตว์ที่มีเขาเป็นเกลียว (antelope) แต่ก็มีปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่าบางชนิด เช่น ช้างแอฟริกาใต้ แรดดำ และแรดขาว เพื่อนำส่วนของร่างกายไปจำหน่ายต่างประเทศก็ยังมีอยู่ แต่ก็ลดน้อยลงเนื่องมาจากการดูแลอย่างเข้มงวด

5) การจัดการสัตว์ป่าในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีชนพื้นเมือง คือ ชาวอะบอริจินและเมารี ชนพื้นเมืองมีอาชีพล่าสัตว์ป่าที่เป็นไปอย่างรุนแรงและไม่มีการควบคุม จนกระทั่งปี ค.ศ. 1912 ชนผิวขาวมีการคุ้มครองสัตว์ป่าเกิดขึ้นเนื่องจากสัตว์ป่าบางชนิดถูกล่าจนเกือบสูญพันธุ์ หลังจากได้มีการประกาศควบคุมการล่าสัตว์ป่าในปี ค.ศ. 1970 ด้วยกฎหมายและแนวทางที่ประกอบด้วยการรักษา พื้นฟู และจัดการสัตว์ป่าสามารถทำให้สัตว์ป่าหลายชนิดดำรงอยู่ตลอดไป งานจัดการสัตว์ป่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการตัดสินใจดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการประชากรสัตว์ป่า และถิ่นที่อาศัยให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยต้องมีการจัดการที่ถูกต้อง และเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด สัตว์ป่าหลายชนิดเพิ่มจำนวนมากขึ้น เช่น จระเข้ น้ำเค็ม ตุ่นปากเป็ด เป็นต้น ออสเตรเลียมีการนำเข้าสัตว์ป่าต่างถิ่นหลายชนิด บางชนิดสามารถเจริญเติบโตเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว เช่น สุนัข กระต่าย ควาย แมว เป็นต้น จนกลายเป็นคู่แข่งของสัตว์ป่าประจำถิ่นที่อาศัยอยู่ในออสเตรเลียและทำลายระบบนิเวศ จึงได้มีการควบคุมสัตว์ป่าชนิดพันธุ์ต่างถิ่น นอกจากนั้น ออสเตรเลียยังคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติทั้งบริเวณป่าไม้ ทุ่งหญ้า แม่น้ำ ทะเลทรายหาดทราย แนวปะการัง เป็นอุทยานแห่งชาติทางบก และอุทยานแห่งชาติทางทะเล เพื่อการอนุรักษ์พืชพรรณและสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าที่สำคัญในออสเตรเลีย 2 ชนิด คือ จระเข้ น้ำจืด และจระเข้ น้ำเค็ม รวมทั้งมีการจัดการการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าต่างถิ่นในเชิงนันทนาการและเศรษฐกิจ เช่น กวางป่า กวางแดง เนื้อทราย เป็นต้น ส่วนนิวซีแลนด์ซึ่งอยู่ใกล้กับออสเตรเลียประสบปัญหาในการอนุรักษ์สัตว์ป่าเฉพาะถิ่น เช่น นกกีวี เป็นต้น แต่ประสบผลสำเร็จในการนำกวางแดงจากยุโรปมาขยายพันธุ์ในกรงเลี้ยงจนสามารถเพาะเลี้ยงเพื่อนำเนื้อและผลิตภัณฑ์วางจำหน่ายในประเทศและส่งเป็นสินค้าออกไปยังต่างประเทศได้

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.4 ภัยคุกคามต่อสัตว์ป่าที่เกิดจากการล่า

ธรรมชาติของสัตว์ป่าย่อมมีการล่ากันเองอยู่แล้ว โดยมีผู้ล่าและเหยื่อแต่ก็ไม่ทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้จะเป็นตามระบบนิเวศ แต่จากการล่าของมนุษย์ถือว่าทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างมาก ไม่ว่าจะ นำเอาเนื้อมาเป็นอาหาร นำอวัยวะที่ต้องการมาขาย หรืออ้างว่าเพื่อการกีฬา อาวุธที่ใช้ล่าในปัจจุบันก็ร้าย เพิ่มมากขึ้น มีประสิทธิภาพดีขึ้น ล่าได้มากขึ้น แม่นยำขึ้น บางครั้งการล่าเพื่ออวดอ้างอิทธิพล เพื่อทดลองความแม่นยำของอาวุธปืน หรือเพื่ออวดความร่ำรวย เหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำไปสู่การลดลงของสัตว์ป่าอย่างน่าใจหาย

สัตว์ป่าจำนวนไม่น้อยต้องถูกสังเวยชีวิตให้กับความเชื่อผิดๆ ของมนุษย์ เช่น การนำลูกสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน สวยงาม โดยขาดความรู้ความเข้าใจถึงพฤติกรรมของสัตว์ป่าอย่างแท้จริง ทำให้ลูกสัตว์ป่าเหล่านั้นต้องตายลง เช่น ลูกนกแก้ว นกขุนทอง กระจอก กระแต สัตว์ป่าบางชนิดถ้าจะนำลูกอ่อนมาเลี้ยงต้องฆ่าแม่ เพื่อชิงลูกมาเลี้ยง เช่น พวกชะนี ค่าง เป็นต้น บางครั้งได้ลูกอ่อนมาก็เลี้ยงไม่รอด ตายทั้งแม่และลูก สัตว์ป่าสมควรจะอยู่ในป่าหรือกิจการสวนสัตว์สาธารณะที่จัดสภาพแวดล้อมตามหลักวิชาการจัดการสัตว์ป่า สัตว์ป่าเมื่อนำมาเลี้ยงเองบางครั้งทำให้ขาดคุณสมบัติหรือถ้าได้คุณสมบัติก็ไม่สมบูรณ์แข็งแรง เหมือนอยู่ตามสภาพธรรมชาติ ซึ่งจะมีการแลกเปลี่ยนสายพันธุ์กันตามธรรมชาติ

พฤติกรรมอีกอย่างที่ทำให้จำนวนสัตว์ป่าต้องลดลงและอาจเพิ่มขึ้นมากทุกวัน ได้แก่ การนำซากของสัตว์ป่ามาประดับบ้าน เช่น เขากวาง เขากะทิง เขาวัวแดง งาช้าง เขี้ยวหมูป่า หัวกะโหลกนกเงือก ซึ่งการจะได้มาต้องฆ่าสัตว์ป่าเหล่านั้น ซึ่งสัตว์ป่าเหล่านั้นจะใช้เวลาในการสืบพันธุ์ออกลูกนานนับปี หรือพฤติกรรมการกินเนื้อสัตว์ป่าโดยอวดอ้างสรรพคุณว่าเป็นยาชูกำลังเสริมสมรรถภาพทางเพศ ยาอายุวัฒนะ รักษาโรคได้สารพัด เช่น อังตืนหมี ติงห่า อวัยวะเพศเสือ อวัยวะเพศช้าง สมอลิง เลือดค่าง กะโหลกเลี้ยงผา ความเชื่อหรือพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการย่ำแย่หรือทำลายสัตว์ป่าให้ลดลงมากยิ่งขึ้น จากรายงานการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เรื่อง ความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าในประเทศไทย จัดทำโดย USAID Wildlife Asia (มิถุนายน 2018) พบว่าผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากงาช้างและเสือดามีความเชื่อว่ามีพลังอำนาจ และเป็นของหายาก

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.5 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าในประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 แบ่งสัตว์ป่าไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. สัตว์ป่าสงวน หมายความว่า สัตว์ป่าหายากหรือสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์จำเป็นต้องสงวนและอนุรักษ์ไว้อย่างเข้มงวด ปัจจุบันกำหนดสัตว์ป่าสงวนไว้ 19 ชนิด มีรายละเอียดดังนี้

1) **นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร** ชื่อสามัญ White eye River Martin ชื่อวิทยาศาสตร์ Pseudochelidon sirintarae นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร เป็นตระกูล นกนางแอ่นชนิดหนึ่ง ขนาดวัดจากจางอยปากถึงโคนหางยาว 15 ซม. คอสีดำเหลืองเขียว แขนงฟ้า โคนหางแถบสีขาว รอบตามีวงสีขาว โตเต็มวัยจะมีแกนขน หางคู่กลางยื่นมา 2 เส้น พบในประเทศไทยเท่านั้น พบครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2511 บริเวณบึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์ นอนรวมกันอยู่กับฝูงนกนางแอ่นชนิดอื่นๆ ชอบนอนในพงหญ้า ตามใบอ้อ และใบสนุ่น โฉบจับ แมลงเป็นอาหาร เป็นที่น่าเสียดายเพราะในปัจจุบัน ไม่มีรายงานการพบอีกเลย เชื่อได้ว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว

2) **แรด** ชื่อสามัญ Javan Rhinoceros ชื่อวิทยาศาสตร์ Rhinoceros sondaicus แรดเป็นสัตว์ที่มีหนังหนามาก ตีนมีกีบ 3 กีบ ทั้งตีนหน้าและหลังเรียกว่าพวกกีบคู่ มีเนื้อเดียว ความสูงที่ระดับไหล่ 1.7-1.75 เมตร ส่วนหลังมี รอยพับของหนังย่น 3 รอยคล้ายใส่เสื้อเกราะน้ำหนักตัว ประมาณ 1,500-2,000 กิโลกรัม มีสายตาไม่ค่อยดีนัก แต่ประสาทสัมผัสในการรับกลิ่นดีมาก ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 16 เดือน ชอบนอนในปลักโคลนตม หนองน้ำ อาศัยอยู่ในป่าดิบชื้นที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ พบ แถบเทือกเขาตะนาวศรี รอยต่อจังหวัดระนอง พังงา และสุราษฎร์ธานี เขตชายแดนไทย-เมียนมา ปัจจุบัน ไม่มีการรายงานการพบเห็นในประเทศไทย

3) **กระซู่** ชื่อสามัญ Sumatran Rhinoceros ชื่อวิทยาศาสตร์ Dicerorhinus Sumatraensis กระซู่ เป็นสัตว์จำพวกเดียวกับแรดซึ่งมีขนาดเล็กที่สุดในสัตว์จำพวกแรด 5 ชนิดของโลก มีสองนอ ความสูงที่ระดับไหล่ 1-1.4 เมตร น้ำหนัก 900- 1,000 กิโลกรัม มีขนปกคลุมทั้งตัว หนังหนา ด้านหลังของลำตัวมีรอยพับของหนังเพียงพับเดียวบริเวณด้านหลังของขาคู่หน้า กระซู่ป็นเขาเก้ง มีประสาทสัมผัส กลิ่นดีมาก เมื่อพบสิ่งกีดขวางจะไม่ข้าม จะใช้หัวดันให้พ้นทางเดิน ชอบกินกิ่งไม้ใบไม้ และผลไม้ ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 7-8 เดือน ปัจจุบันหายากมากคาดว่า จะพบได้ในบริเวณป่าที่ตามแนวพรมแดนไทย-เมียนมา และชายแดนไทย-มาเลเซีย ล่าสุดในปี พ.ศ. 2539 พบรอยเท้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จ.ชัยภูมิ

4) **กูปรีหรือโคไพร** ชื่อสามัญ Kouprey ชื่อวิทยาศาสตร์ Bos sauveii กูปรีหรือโคไพร เป็นสัตว์ป่าตระกูลเดียวกับกระทิงและวัวแดง ความสูงระดับไหล่ 1.7-1.9 เมตร น้ำหนักประมาณ 700-900 กิโลกรัม อยู่รวมกันเป็นฝูง 2-20 ตัว ขาทั้งสี่มีสีขาวคล้ายสวมถุงเท้า ตัวผู้โตเต็มที่ จะมีปลายเขาแตกเป็นพู่ ส่วนตัวเมียมีเขาลักษณะ เป็นวงเกลียว ขาวลาวเรียกว่า วัวเขาเกลียว ส่วน ชาวกัมพูชา เรียกว่า กูปรีหรือโคไพร ชอบกินหญ้า ใบไม้ ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 9 เดือน พบในไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนามเท่านั้น ปัจจุบัน ไม่มีรายงานการค้นพบ

5) **ควายป่า** ชื่อสามัญ Wild Water Buffalo ชื่อวิทยาศาสตร์ Bubalus bubalis ควายป่า เป็นบรรพบุรุษของควายบ้าน ภาษาฟิลิปปินส์ (ตากาล็อก) เรียกว่า คาราบาว ขนาดลำตัวใหญ่กว่าควายบ้าน ความสูงระดับไหล่ 1.6-1.9 เมตร น้ำหนัก 800-1,200 กิโลกรัม เขาโค้งไปด้านหลังคล้ายควายบ้าน แต่ขนาดของวงเขาจะกว้างกว่ามาก หูค่อนข้างแหลม ขนสีเทาหรือน้ำตาลดำ บริเวณฐานคอมีสีขาว รูปตัววี เรียกว่ารอยเชือดคอ ชอบนอนแช่ปลักให้ดินโคลนพอก ลำตัวเพื่อป้องกันแมลงรบกวน อยู่กันเป็นฝูง ในฝูงจะมีเฉพาะตัวเมียและลูก ส่วนตัวผู้โตเต็มวัยจะหากินตัวเดียว จะเข้าฝูงตอนฤดูผสมพันธุ์ จะดุร้ายมากถ้าได้รับบาดเจ็บ

กินใบไม้ หญ้า หน่อไม้ ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 10 เดือน ปัจจุบันพบเห็น เฉพาะบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี เท่านั้น ใกล้สูญพันธุ์

6) **ละองหรือละมั่ง** ชื่อสามัญ Eld's Deer ชื่อวิทยาศาสตร์ Cervus eldi ละองหรือละมั่ง เป็นกวางชนิดหนึ่ง ความสูงระดับไหล่ 1.2-1.3 เมตร น้ำหนักประมาณ 95-105 กิโลกรัม เขาโค้งกว้างมีกิ่ง 3 กิ่ง ซอบอยู่กัน เป็นฝูงเล็ก ออกหากินทั้งกลางวันและกลางคืน กินใบไม้ ใบหญ้าและผลไม้ ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 7-8 เดือนปัจจุบันคาดว่ายังมีเหลืออยู่ตาม เทือกเขาพนมดงรัก ชายแดนไทย-กัมพูชา และบริเวณ เทือกเขาตะนาวศรี บริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ใกล้สูญพันธุ์ ปัจจุบันไม่มีรายงานการพบเห็นในธรรมชาติในประเทศไทย

7) **สมันหรือเนื้อสมัน** ชื่อสามัญ Schornburg's Deer ชื่อวิทยาศาสตร์ Cervus schomburgki สมัน เป็นกวางที่มีเขาสวยงามมาก ที่สุดในโลก เป็นสัตว์ที่พบในประเทศไทยเท่านั้น ถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เขาสวยมี กิ่งก้านสาขามากมาย ด้วยความสวยของเขาสมันนี้เอง จึงทำให้คนล่าเพื่อนำเขา มาประดับบ้านเรือน สมันจึง ได้ชื่อว่า “ตายเพราะความสวย” และพฤติกรรมของ สมันจะหากินในที่โล่งแจ้ง ตามทุ่งหญ้า การล่าสมันจึง ทำได้ง่าย โดยการไล่ต้อนให้เข้าป่าลึก เขาของสมันจะสมัน เกะกะติดเกว๋วล้างง่าย แก่การล่า ทำให้สมันได้สูญพันธุ์ไปจากโลก โดยสมันตัวสุดท้ายที่อยู่ในป่าถูกฆ่าตายที่ จ.กาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2476 และตัวสุดท้ายที่มนุษย์นำมาเลี้ยงไว้ได้ตายเมื่อ พ.ศ. 2481 ที่ จ.สมุทรสาคร

8) **เลียงผา** ชื่อสามัญ Serow ชื่อวิทยาศาสตร์ Capricornis Sumatraensis เลียงผา มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น เยื้องหรือกูร์รา หรือโคร้า เป็นสัตว์กีบคู่มีเขาจำพวกเดียวกับแพะ ความสูงที่ระดับไหล่ 85-94 ซม. น้ำหนักประมาณ 85-140 กิโลกรัม ขนตามลำตัวค่อนข้างยาวสีดำ เขาจะมีรอยหยักเป็นวงแหวน อาศัยอยู่ตามภูเขาที่มีหน้าผา หรือถ้ำ เคลื่อนที่ไปในที่สูงชันได้ว่องไวและปราดเปรียว มาก ว่ายน้ำเก่ง ข้ามเกาะกับแผ่นดินได้ มีอวัยวะสัมผัส ดิทั้งตา หู และจมูกที่กลับได้ดี กินพืชตามที่สูง ออก หากินตอนเย็นและเข้ามีด ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้อง นาน 7-8 เดือน ลูกล่าอย่างรวดเร็วเนื่องจากคิदनน้ำมัน เลียงผาสามารถรักษาโรคกระดูกได้ ปัจจุบันใกล้จะสูญพันธุ์

9) **กวางผา** ชื่อสามัญ Goral ชื่อวิทยาศาสตร์ Naemorhedus griseus กวางผา หรือ “ม้าเทวดา” มีลักษณะ คล้ายแพะ ความสูงที่ระดับไหล่ 50-70 ซม. น้ำหนัก ประมาณ 20-32 กิโลกรัม มีเขาแข็งแรง สามารถ กระโดดตามชะง่อนผาได้อย่างว่องไวและแม่นยำ พบตามยอดเขาสูงชันกว่า 1,000 เมตรจากระดับ น้ำทะเลปานกลาง ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นเกือบตลอดปี อาหาร ได้แก่ พืชตามสันเขาและหน้าผาหิน ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 6-8 เดือน อายุประมาณ 8-10 ปี พบที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น จ.ตาก เขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันใกล้สูญพันธุ์

10) **นกแต้วแร้วท้องดำ** ชื่อสามัญ Gurney's Pitta ชื่อวิทยาศาสตร์ Pitta gurney นกแต้วแร้วท้องดำ ขนาดลำตัววัดจาก จะงอยปากถึงโคนหางยาวประมาณ 21 ซม. หัวสีดำ ข้ายทอยสีฟ้า หางสีน้ำตาล ได้ท้องมีสีดำสนิท อาศัยอยู่ ในป่าดิบที่ราบต่ำ ชอบทำรังบนกอรระกำและกอหวาย ที่มีหนามแหลมคม ชอบกินไส้เดือน ส่งเสียงร้อง “วิก วิก” เพื่อประกาศอาณาเขตและหาคู่ ขณะตกใจ จะร้อง “แต้ว แต้ว” ฤดูผสมพันธุ์ช่วงเดือนพฤษภาคม ปัจจุบันพบแห่งเดียวในโลก ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม จ.กระบี่ คาดว่ามีประมาณ 100 ตัว

11) **นกกระเรียน** ชื่อสามัญ Sarus Crane ชื่อวิทยาศาสตร์ Grus antigone Sharpi นกกระเรียน เป็นตระกูลที่บินได้ขนาดใหญ่ที่สุด สงประมาณ 150 ซม. ส่วนท้องและคอไม่มีขนปกคลุม หัวสีดำมีปุ่มหยาบสีแดงส้ม ยกเว้นบริเวณกระหม่อมมีสีเขียว พบตามหนอง บึง และทุ่งหญ้าที่ ชื้นแฉะ หากินเป็นคู่และเป็นกลุ่ม

ครอบคร้ว จับคู่แบบ ผัวเดียวเมียเดียว กินแมลง สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์น้ำ เมล็ดพืชและต้นอ่อนของพืชน้ำ ขยายพันธุ์ได้น้อย กว่าจะเจริญเต็มวัยและสืบพันธุ์ได้ใช้เวลาประมาณ 3 ปี จึงเป็นสาเหตุให้นักกระเรียนใกล้สูญพันธุ์จาก ประเทศไทย ปัจจุบันได้มีการเพาะเลี้ยงนกกกระเรียน ปล่อยคืนสู่ธรรมชาติมากขึ้น

12) แมวลายหินอ่อน ชื่อสามัญ Marbled Cat ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pardofelis marmorata* แมวลายหินอ่อน เป็นแมวป่าขนาดกลาง น้ำหนักประมาณ 2.5 กิโลกรัม ความยาวลำตัว และหัว 45-53 ซม. ความยาวหาง 47-55 ซม. ใบหูเล็กและมนกลม มีจุดขาวหลังใบหู หางยาวเป็นพวง ขนน้ำตาลอมเหลือง มีลายบนลำตัวคล้ายลายของ หินอ่อน ลวดลายแต่ละตัวมีลวดลายคล้ายคลึงกันแต่ ไม่เหมือนกัน ชอบอยู่บนต้นไม้ ในป่าดงดิบและดงดิบชื้น หากินในเวลากลางคืน อาหาร ได้แก่ แมลง นก หนู งู และสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมขนาดเล็ก ตั้งท้องนาน 66-82 วัน ปัจจุบันใกล้สูญพันธุ์ ในประเทศไทยพบใน ป่าดงดิบเทือกเขาตะนาวศรีและป่าดงดิบชื้นทางภาคใต้

13) สมเสร็จ ชื่อสามัญ Malayan Tapir ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tapirus indicus* สมเสร็จ เป็นสัตว์กีบคู่ ตีนหน้ามี 4 กีบ ตีนหลัง 3 กีบ สูงประมาณ 100 ซม. น้ำหนัก ตัวประมาณ 250-300 กิโลกรัม มีจมูกเหมือนวงช้าง มีรูปร่างเหมือนหมู เท้าเหมือนแรด จึงเรียกว่า ผสมเสร็จ หรือสมเสร็จ ขนส่วนหัวและลำตัวเป็นสีขาวยสลับดำ กลางตัวเป็นแผ่นสีขาว โคนหางลงไปตลอดจนขาคู่ หลังสีดำ มีประสาทสัมผัสทางกลิ่นและเสียงดีมากหากินในเวลากลางคืนตามที่รกทึบ ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 13 เดือน ตัวอ่อนคล้ายเหมือนแดงไทย และจะจางหายไปเมื่ออายุ 6-8 เดือน พบพระฯ - เมียนมา ตลอดจนถึงภาคใต้ของประเทศไทย

14) เก้งหม้อ ชื่อสามัญ Fea's Barking Deer ชื่อวิทยาศาสตร์ *Muntiacus feai* เก้งหม้อ มีลักษณะคล้ายคลึงกับเก้ง ธรรมดา แต่มีสีคล้ำกว่า ด้านหลังสีน้ำตาลเข้ม คอสี ขาว ด้านหน้าของขาหลังมีแถบขาว น้ำหนักประมาณ 20 กิโลกรัม อาศัยเที่ยวในป่าดงดิบตามลาดเขา จะอยู่ เป็นคู่ในฤดูผสมพันธุ์เท่านั้น กินใบไม้ หญ้า และผลไม้ หากินในเวลากลางวัน ตกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 6 เดือน พบบริเวณชายแดนไทย - เมียนมา และภาคใต้ของไทย

15) พะยูง ชื่อสามัญ Dugong ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dugong dugong* พะยูง เป็นสัตว์ทะเลที่เลี้ยงลูกด้วย น้มนม น้ำหนักประมาณ 300 กิโลกรัม ลักษณะ ภายในคล้ายช้าง หางแยกสองแฉก วางขนานกับ แนวพื้นราบ ริมฝีปากบนเป็นก้อนเนื้อคล้ายจมูกหมู บางครั้งจึงเรียกว่า “หมูน้ำ” กินหญ้าทะเลบริเวณ น้ำตื้นใกล้ชายฝั่ง ออกลูกครั้งละ 1 ตัว ตั้งท้องนาน 1 ปี ปัจจุบันลดจำนวนลงอย่างมากเพราะติดอวนของ ชาวประมง และแหล่งหญ้าทะเลถูกทำลาย ปัจจุบัน พบเฉพาะบริเวณเกาะลิบงและหาดเจ้าไหม จ.ตรัง เท่านั้น คาดว่ามีประมาณ 40-50 ตัว ใกล้สูญพันธุ์

16) วาฬบรูด้า ชื่อสามัญ Bryde's whale, Eden's whale; ชื่อวิทยาศาสตร์: *Balaenoptera edeni*) วาฬบรูด้าเป็นวาฬขนาดใหญ่ เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จัดอยู่ในวงศ์ Balaenopteridae โดยชื่อ วาฬบรูด้า เป็นการตั้งเพื่อให้เป็นเกียรติ แก่กงสุลชาวอร์เวย์ ในประเทศแอฟริกาใต้ ที่ชื่อโยฮัน บรูด้า มีจุดเด่นที่ครีบหลังที่มีรูปโค้งอยู่ค่อนข้างไปทางด้านปลายหาง แพนหางวางตัวตาม แนวราบ และมีรอยเว้าเข้าตรงกึ่งกลางครีบคู่หน้ามีปลายแหลม ซีนบนแผ่นกรองค่อนข้างหยาบ และเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ จึงได้รับการคุ้มครองเป็นสัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พุทธศักราช 2562 ห้ามมีการค้าขายวาฬบรูด้าระหว่างประเทศ

17) วาฬโอมูระ ชื่อสามัญ Omura's whale วาฬโอมูระเป็นวาฬสายพันธุ์หายากที่มีความใกล้เคียงกับวาฬบรูด้า ถูกค้นพบครั้งแรกจากซากของมันในปี ค.ศ. 2003 และเมื่อพิจารณาจากซากแล้วจึงพบว่ามีความต่างจากวาฬบรูด้าคือวาฬโอมูระนั้นมีขนาดเล็กกว่าตัวผู้ที่โตเต็มวัยยาวเพียง 10 เมตร ตัวเมียยาวเพียง 11.5 เมตร รอยจีบใต้ลำคามีจำนวนมากกว่า คือ 80 – 90 รอยจีบ และมีครีบหลังที่สูงกว่าและมีความโค้ง

น้อยกว่าของวาฬบรูด้า วาฬโอมูระนั้นเป็นวาฬในวงศ์วาฬกลับที่หายากและมีผู้คนรู้จักน้อย ชื่อของมันตั้งตามชื่อนักวิทยาศาสตร์ทางทะเลชาวญี่ปุ่นนามว่าอิเดโอะ โอมูระซึ่งเป็นผู้ค้นพบวาฬโอมูระ ในปี พ.ศ. 2546

18) เต่ามะเฟือง ชื่อสามัญ Leatherback turtle ชื่อวิทยาศาสตร์: Dermochelys coriacea เต่ามะเฟืองเป็นเต่าทะเล จัดเป็นเต่าชนิดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และใหญ่เป็นอันดับที่ 4 ในบรรดาสัตว์เลื้อยคลานทั้งหมดที่ยังดำรงเผ่าพันธุ์อยู่จนถึงปัจจุบัน จึงเป็นเต่าเพียงชนิดเดียวในวงศ์ Dermochelyidae และสกุล Dermochelys ซึ่งสามารถแยกออกจากเต่าประเภทอื่นได้โดยการสังเกตที่กระดูกจะมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับผลไม้ และครีบคู่หน้าไม่มีเล็บ ตั้งแต่ออกจากไข่ ความลึกที่เต่ามะเฟืองสามารถดำน้ำได้ถึง 1,280 เมตร

19) ปลาฉลามวาฬ ชื่อสามัญ whale shark ปลาฉลามวาฬเป็นฉลามเคลื่อนที่ช้าที่กินอาหารแบบกรองกิน เป็นปลาที่ใหญ่ที่สุด ยาวถึง 12.65 ม.หนัก 21.5 ตัน เป็นสัตว์ทะเลชนิดเดียวชนิดเดียวในสกุล Rhincodon ที่ยังคงดำรงเผ่าพันธุ์ถึงปัจจุบัน และวงศ์ Rhincodontidae ซึ่งเป็นสมาชิกในชั้นย่อย Elasmobranchii ในชั้นปลากระดูกอ่อน ฉลามวาฬพบได้ในทะเลเขตร้อนและอบอุ่น อาศัยอยู่ในทะเลเปิด มีช่วงอายุประมาณ 70 ปี ฉลามชนิดนี้กำเนิดเมื่อประมาณ 60 ล้านปีมาแล้ว อาหารหลักของฉลามวาฬคือแพลงก์ตอน

2. สัตว์ป่าคุ้มครอง หมายความว่า สัตว์ป่าที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ หรือจำนวนประชากรของสัตว์ป่าชนิดนั้นมีแนวโน้มลดลงอันอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ

1) สัตว์ป่าจำพวกเลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จำนวน 189 ชนิด เช่น เสือลายเมฆ เสือโคร่ง ช้าง ค่างคาวคูนกิตติ ชะนีมือขาว ลิง กระทิง หมาใน เก้ง กวาง อ้น เม่น หมี เป็นต้น

2) สัตว์ป่าจำพวกนก มี 181 อันดับ จำนวน 771 ชนิด เช่น นกกาบบัว นกขมิ้น นกขุนทอง นกแก้ว นกกระสาคอดำ เป็ดหงส์ เป็ดก่า ไก่นวล ไก่ฟ้าพญาลอ นกเงือก นกยูง เหยี่ยว แร้ง นกขุนแผน นกหัวขวาน เป็นต้น

3) สัตว์ป่าจำพวกเลื้อยคลาน มี 64 อันดับ จำนวน 91 ชนิด เช่น ตุ๊กแกป่าไทย เต่าปูลู เต่าตนุ เต่ากระ เต่ามะเฟือง ตะพาบมันลาย จระเข้จืด ตะโขง งูเห่า งูจงอาง กิ้งก่าหัวสีฟ้า ตะกวด เป็นต้น

4) สัตว์ป่าจำพวกสะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 12 ชนิด เช่น กะทิง เขียดงการ กบหูต กบอกหนาม เป็นต้น

5) สัตว์ป่าจำพวกปลา จำนวน 4 ชนิด เช่น ปลาเสือตอลายใหญ่ ปลาเทพา ปลาสาวยู ปลาตะพด เป็นต้น

6) สัตว์ป่าจำพวกแมลง มี 13 อันดับ เช่น ผีเสื้อภูฐาน แมลงทับ ผีเสื้อนางพญาทอดเฟรย์ ตัวงกลาง ตัวงคิมยิราฟ เป็นต้น

7) สัตว์ป่าจำพวกไม่มีกระดูกสันหลัง มี 13 อันดับ เช่น ปูราชินี ปูแม่ฟ้าหลวง แมงมุมยักษ์ แมงป่อง บั้ง เป็นต้น

3. สัตว์ป่าควบคุม หมายความว่า สัตว์ป่าที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ และสัตว์ป่าอื่นที่ต้องมีมาตรการควบคุมที่เหมาะสม

4. สัตว์ป่าอันตราย หมายความว่า สัตว์ป่าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือเป็นพิษต่อมนุษย์หรือสัตว์ป่าอื่น หรือมีผลคุกคามให้สัตว์ป่า พืชป่า สิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ เปลี่ยนแปลงเสียหายอย่างรวดเร็ว หรือเป็นพาหะนำโรคหรือแมลงศัตรูพืช

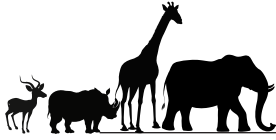

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.6 การเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อการพาณิชย์

การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่ามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศเนื่องจากสัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์หลายๆด้าน เช่น ด้านการค้า เป็นแหล่งอาหารโปรตีน ด้านการพักผ่อนหย่อนใจหรือการท่องเที่ยว เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยา ตลอดจนคุณค่าทางระบบนิเวศ สัตว์ป่าจะไม่มีวันหมดสิ้นไปถ้าหากว่าได้รับการพัฒนาและบำรุงรักษาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ในขณะที่เดียวกันความต้องการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าเพิ่มมากขึ้น เช่น ต้องการเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ต้องการหนังหรือขนเป็นเครื่องประดับหรือการค้า หรือเลี้ยงไว้ดูเล่น ชนิดพันธุ์บางชนิดจึงลดจำนวนลงจนหาได้ยากหรือใกล้สูญพันธุ์ รวมทั้งมีการนำไปเลี้ยงขยายพันธุ์โดยผิดกฎหมาย ทำให้ประชากรสัตว์ป่าในธรรมชาติลดจำนวนลง แนวทางหนึ่งที่สามารถจัดการประชากรในปัจจุบันให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น คือ การแก้ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่าในธรรมชาติ หรือการแก้ปัญหาการทำลายถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่า และเพิ่มจำนวนประชากรสัตว์ป่าให้มากขึ้น โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ที่หาได้ยากหรือชนิดพันธุ์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การดำเนินการเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรสัตว์ป่า โดยการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าชนิดที่หายาก และชนิดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจให้เพิ่มปริมาณมากขึ้น จนถึงขั้นที่สัตว์ป่าสามารถอยู่ได้ในสภาพธรรมชาติโดยปลอดภัย ทำโดยจัดตั้งฟาร์มเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าขึ้น ฟาร์มที่เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถนำเนื้อมาขายและประกอบเป็นอาหาร นอกจากประโยชน์ดังกล่าว ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวชมสัตว์ป่า และเป็นสถานที่ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจในเรื่องสัตว์ป่าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

หากเป็นเป้าหมายเชิงพาณิชย์ เป็นการจัดการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อการค้าโดยตรง สัตว์ป่าชนิดใดที่เป็นที่สนใจของประชาชน มีการซื้อขายหรือมีตลาดรองรับ ย่อมจะได้รับการนำมาทำการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์เพื่อประโยชน์ดังกล่าว ภายใต้กรอบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้การศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์การเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าในด้านต่างๆ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติ มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ในเชิงพาณิชย์ด้วยแบบแผนต่าง เช่น ชนิดพันธุ์ใดที่ควรเข้มงวดต่อการนำมาเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ การสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบการเพาะเลี้ยง การป้องกันโรคระบาด การป้องกันการลักลอบนำสัตว์ป่าจากป่าธรรมชาติมาค้าขายในท้องตลาด เป็นต้น รวมทั้ง แนวทางจากภาครัฐในด้านการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบการต่างๆ เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อประโยชน์ทางการค้า กรมอุทยานฯ มีการอนุญาตให้เพาะเลี้ยงสัตว์ป่าที่เคยอยู่ในบัญชีสัตว์ป่าคุ้มครองมาแล้ว โดยเฉพาะจำพวกนก เช่น นกเขาขาว ไก่ฟ้า นอกจากนี้ยังมีจระเข้ เก้ง กวาง ซึ่งการอนุญาตให้เพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์ได้ ซึ่งมีการประกาศกฎกระทรวง กำหนดชนิดพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าที่เพาะเลี้ยงได้จำนวน 59 ชนิด และหนึ่งในนั้นก็คือไก่ฟ้า (PHEASANT) จากความเชื่อที่ว่า ไก่ฟ้า ใครเลี้ยงไว้จะช่วยเสริมสร้างบารมี มีความเป็นสิริมงคล เพราะเป็นสัตว์ที่มีเสน่ห์ในตัวเอง สีเส้นสวยงามมีลึลา อิริยาบถที่ดูแล้วเพลิดเพลินตา ไก่ฟ้าจึงนับเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพสูงในการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์และสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้ประกอบการนำมาเพาะเลี้ยงในเชิงพาณิชย์ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.1 สถานการณ์สัตว์ป่าในปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการสำรวจของ สำนักงานพัฒนาทรัพยากรชีวชาติ (องค์การมหาชน) (2564) พบว่า สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในประเทศไทยจำนวน 345 ชนิด (สูญพันธุ์ไปแล้วจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ กูบรีหรือโคไพร กระซู่ แรด และเนื้อสมัน) นกจำนวน 1,011 ชนิด (สูญพันธุ์ไปแล้วจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ นกพงหญ้า นกหัวขวานต่างหน้าผากเหลือง นกช้อนหอยใหญ่ นกกระสาคอดำ นกช้อนหอยดำ) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 391 ชนิด (สูญพันธุ์ไปแล้วจำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ตะโขง) สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก จำนวน 156 ชนิด (ใกล้สูญพันธุ์จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ กบตุ้มลาย กบสีชมพู กบเขาทองลาย กบภูหลวง) ปลา จำนวน 369 ชนิด (สูญพันธุ์ไปแล้วจำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ปลาสายยู หรือปลาหิวเกศ)

จากการรายงานของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2564) พบว่า ประเทศไทยได้มีการสำรวจและประเมินสถานภาพชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของสัตว์มีกระดูกสันหลัง ใน พ.ศ. 2559 จำนวน 2,276 ชนิด พบว่า สูญพันธุ์แล้ว จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ สมัน กูบรี กระซู่ แรด นกพงหญ้า นกช้อนหอยใหญ่ นกหัวขวานต่างหน้าผากเหลือง และปลาหิวเกศ โดยมีสถานภาพสูญพันธุ์ในธรรมชาติ จำนวน 4 ชนิด ส่วนชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพที่ถูกคุกคาม (Threatened Species) มีจำนวน 569 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 12.03 ของชนิดพันธุ์ในไทย จำแนกเป็น มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable: VU) จำนวน 282 ชนิด ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered: EN) จำนวน 185 ชนิด และใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (Critically Endangered: CR) จำนวน 102 ชนิด โดยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีชนิดพันธุ์ที่มีสถานภาพถูกคุกคามมากที่สุด ร้อยละ 35.65 ของชนิดพันธุ์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในไทย รองลงมา คือ นก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และปลา ตามลำดับ ชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังในประเทศไทย มีจำนวน 4,731 ชนิด เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2556 มีจำนวน 4,722 ชนิด พบว่า สัตว์มีกระดูกสันหลังที่อยู่ในสถานภาพชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามเพิ่มขึ้น จำนวน 14 ชนิด ประกอบด้วย ปลา 6 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 5 ชนิด นก 3 ชนิด ในขณะที่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกมีสถานภาพถูกคุกคามจำนวนเท่าเดิม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแนวโน้มของการคุกคามในช่วง 12 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2548-2559) พบว่า สัตว์มีกระดูกสันหลังที่อยู่ในสถานภาพชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

นอกจากนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2564) ได้รายงานถึง สัตว์ทะเลหายากในน่านน้ำไทย มี 3 กลุ่ม ได้แก่ เต่าทะเล พะยูน โลมาและวาฬ ซึ่งทั้งหมดถูกจัดเป็นสัตว์ป่าสงวนและคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ว่าด้วยการห้ามล่า ห้ามค้า ห้ามครอบครอง ห้ามเพาะพันธุ์ โดยมีผลครอบคลุมไปถึง ไข่ ชาก ตลอดจนชิ้นส่วนต่างๆ ของสัตว์เหล่านั้น นอกจากนี้ ยังถูกจัดให้อยู่ในบัญชีรายชื่อของอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้

สูญพันธุ์ (CITES) โดยเต่าทะเลทุกชนิด พะยูน และโลมาอิรวดี อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง จึงจัดอยู่ในบัญชีแนบท้าย CITES บัญชี ๑ ส่วนโลมาและวาฬชนิดอื่นๆ และฉลามวาฬ จัดอยู่ในบัญชีแนบท้าย CITES บัญชี 2 สำหรับสถิติการเกยตื้นของสัตว์ทะเลหายาก ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 พบสัตว์ทะเลหายากเกยตื้น จำนวน 692 ตัว จำแนกเป็นซากเกยตื้น จำนวน 436 ตัว และเกยตื้นที่มีชีวิต จำนวน 256 ตัว โดยเต่าทะเลมีจำนวนเกยตื้นรวม 436 ตัว โลมาและวาฬมีจำนวนเกยตื้นรวม 242 ตัว และพะยูนมีจำนวนเกยตื้นรวม 14 ตัว ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2560 ที่มีสัตว์ทะเลหายากเกยตื้น 413 ตัว ประกอบด้วย เต่าทะเลจำนวน 247 ตัว โลมาและวาฬ จำนวน 149 ตัว และพะยูน จำนวน 17 ตัว โดยสาเหตุการเกยตื้นส่วนใหญ่ของเต่าทะเล เกิดจากการติดเครื่องมือประมง การติดเศษอวน หลงทิศ การกินขยะ และติดเชือกในกระแสโลหิต ในส่วนของกลุ่มโลมาและวาฬ มีสาเหตุการเกยตื้นส่วนใหญ่มาจากการป่วยตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับพะยูน เมื่อพิจารณาในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา การเกยตื้นของสัตว์ทะเลหายากมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือสัตว์ทะเลหายากให้มีการแจ้งข่าวสารและเพิ่มประสิทธิภาพของการช่วยเหลือสัตว์ทะเลหายากเบื้องต้นได้ดีมากขึ้น

การค้าสัตว์ป่า จัดเป็นหนึ่งในอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความร้ายแรงภายใต้คำนิยามของ United Nations Convention on Transnational Organized Crime (UNTOC) จาก รายงาน World Wildlife Crime Report 2020 โดย UNODC ระบุว่าในช่วงระหว่างปี 1999 - 2018 มีสัตว์ป่าเกือบ 6,000 สายพันธุ์ที่ถูกค้าในตลาดการค้าสัตว์ป่าข้ามชาติ มีทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน ปะการัง นก และปลา โดยการลักลอบค้าสัตว์ป่าจะเป็นการดำเนินการโดยกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติส่งให้ตลาดค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายในประเทศต่างๆ สัตว์ป่าบางส่วนจะถูกนำมาฟอกก่อนส่งให้ตลาดค้าสัตว์ป่าที่ถูกกฎหมาย สัตว์ป่าและซากสัตว์ป่าที่นิยมลักลอบซื้อขายกัน ได้แก่ ตัวลัน รวมเกล็ดลัน งาช้าง ผลิตภัณฑ์จากเสือ และสัตว์แปลกต่างๆ เพื่อนำมาเป็นสัตว์เลี้ยง และสร้างรายได้ระหว่าง \$8-10 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ทั้งนี้ รูปแบบการค้าสัตว์ป่าได้เปลี่ยนแปลงไปจากการซื้อ - ขายตามตลาดต่างๆ การซื้อขายออนไลน์มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 พบว่ากิจกรรมการค้าสัตว์ป่าตามปกติลดน้อยลง เนื่องจากมาตรการการจำกัดการเดินทาง หากแต่จำนวนการโฆษณาซื้อขายสัตว์ป่าออนไลน์กลับมีเพิ่มมากขึ้น และคาดการณ์ว่าผู้ขายจะมีการกักตุนสินค้าสัตว์ป่าไว้ก่อนแล้วค่อยมีการส่งมอบให้ลูกค้าเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลาย (อ้างอิงจาก <https://news.mongabay.com/2021/06/wildlife-trafficking-like-everything-else-has-gone-online-during-covid-19/>)

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.2 กรณีศึกษาเส้นทาง “การค้าสัตว์ป่า” ของเอเชีย

งานวิจัยระบุในรอบ 10 ปี ไทยยังเป็นเส้นทางผ่านของขบวนการค้าสัตว์ป่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งช้าง และสัตว์เลี้ยงประเภทรักและการค้าสัตว์ป่าผ่านสวนสัตว์ จากผลการวิจัยเรื่อง “สถานการณ์สัตว์ป่าไทย: การค้าขายสัตว์ป่า สวนสัตว์ และเขตอนุรักษ์: ปัญหา ทางออก และโจทย์วิจัย” จัดทำโดย คณะนักวิจัยจากมูลนิธิเพื่อการศึกษาคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืช นำโดย นายนิคม พุทธา ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) เมื่อปี 2550-2551 งานวิจัยระบุว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา แนวโน้มสถานการณ์ของสัตว์ป่าไทยยังคงน่าเป็นห่วง และมีแนวโน้มถูกคุกคามมากขึ้น แม้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่องตลอดมา

จากการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ พบว่า ปัจจุบันนอกจากคำนิยมในการบริโภคเนื้อสัตว์ป่าของ

กลุ่มคนบางกลุ่มที่มีความเชื่อบางอย่างมีมากขึ้น ทำให้สัตว์ป่ายังคงถูกล่าเพื่อเป็นอาหารของคนกลุ่มนี้ “ค่านิยมใหม่ๆ เกี่ยวกับสัตว์ป่าทั้งการเลี้ยงสัตว์เป็นเพื่อนแก้เหงา เลี้ยงเป็นแพขนัน ยังมีเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้มีการนำเข้าสัตว์แปลกๆ จากต่างประเทศกว่า 10 ประเทศ มีการเติบโตของตลาด การซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต” นอกจากนี้ในประเทศไทยมีสถานภาพชนิดสัตว์ป่า และสถานการณ์ทั่วไปในรอบ 10 ปีหลัง ในรายงานวิจัยระบุว่าในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีสัตว์มีกระดูกสันหลัง 4,522 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 7.8 ของโลก พบมากที่สุดคือ สัตว์จำพวกปลา รองลงมาคือ นก และมีจำนวนชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น 115 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของจำนวนชนิดเฉพาะถิ่นของโลก โดยมีสัตว์ป่าที่สูญพันธุ์ไปแล้ว 6 ชนิด และอยู่ในภาวะคุกคามตามบัญชีรายชื่อสัตว์ป่าของสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature; IUCN) 116 ชนิด “การลดลงทั้งชนิดและปริมาณของสัตว์ป่า มีสาเหตุที่สำคัญๆ คือ ถิ่นที่อยู่อาศัยถูกทำลาย การล่าเพื่อการบริโภคและการค้า ถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติกำลังถูกทำลาย จากโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาถนนเพื่อการท่องเที่ยว การเปิดเหมืองแร่ในเขตผืนป่าตะวันตก” ขณะเดียวกันบริเวณรอบๆ ผืนป่าอนุรักษ์ และนอกพื้นที่อนุรักษ์ ถูกคุกคามทำลายจากการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราในทุกภูมิภาค ป่าลุ่มน้ำมันในพื้นที่ป่าตะวันตก ป่าตะวันตก ป่าภาคใต้

นอกจากถิ่นที่อยู่อาศัยถูกคุกคามทำลายแล้ว การล่าก็เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้สัตว์ป่าลดลง แม้ถิ่นที่อยู่อาศัยจะถูกประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ มีกฎหมายคุ้มครองพื้นที่ และคุ้มครองตัวสัตว์ป่า แต่ยังคงมีการล่าสัตว์ป่าในพื้นที่อนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง โดยภาพรวมปี พ.ศ. 2546-2550 พบมีการล่าสัตว์ป่าขนาดใหญ่ คือ กระต๊อ กวาง เสือโคร่ง เสือดาว หมีควาย เป็นการล่าเพื่อบริโภค และส่งร้านค้าอาหารป่า เช่น กระรอก เต่า ปูลู กู เม่น ไก่ฟ้า ทั้งยังเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ฝึเสื้อถุงทองที่นำไปขายเป็นของที่ระลึก และเพื่อนำไปสู่การค้าสัตว์มีชีวิต โดยเฉพาะประเภทนกสวยงาม เป็นสัตว์ป่าที่ถูกจับเพื่อการค้าเป็นอันดับหนึ่งในประเทศ “จากรายงานของ Worldwide Fund for Nature (WWF) ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2547 พบว่า พื้นที่ที่มีการค้าสัตว์ป่าในประเทศไทย 5 อันดับแรก คือ กรุงเทพฯ และปริมณฑล มีสัดส่วนกว่าร้อยละ 80 ของการซื้อขาย รองลงมาคือ ชลบุรี เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และตาก” ประเทศไทยมีบทบาทเป็นผู้ส่งผ่านสัตว์ป่าจากประเทศต้นทาง ที่สำคัญอย่างน้อย 6 ประเทศ คือ พม่า อินโดนีเซีย มาเลเซีย อินเดีย กัมพูชา และลาว สู่ประเทศปลายทางคือ จีน ฮองกง ไต้หวัน ญี่ปุ่น และประเทศในทวีปยุโรป โดยเฉพาะจีน เป็นประเทศที่มีความต้องการสัตว์ป่ามากขึ้น ตามอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พื้นที่บริเวณชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีการซื้อขายกันมาก โดยล่าเลี้ยงทั้งทางรถยนต์ เรือ และเครื่องบิน ซึ่งพัฒนาวิธีการล่าเลี้ยงที่ซับซ้อนมากขึ้น และการลักลอบค้าสัตว์ป่าบางชนิด ก็นำไปสู่สัตว์ในสวนสัตว์ เช่น ลิงอูรังอุตัง และเสือโคร่ง สิ่งที่น่าตกใจจากข้อมูลในรายงานวิจัยชิ้นนี้ ยังชี้ให้เห็นด้วยว่า ปัจจุบันมีการค้าลูกช้างป่าจากประเทศพม่า สู่ประเทศไทยปีละกว่า 50 ตัว โดยนำเข้าผ่านจุดที่เรียกว่า 5 ประตูผี บริเวณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีกระบวนการสวมตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้าน แล้วจัดส่งไปฝึกตามที่ต่างๆ โดยร้อยละ 70 ไปยัง จังหวัดสุรินทร์ และ จังหวัดบุรีรัมย์ อีกร้อยละ 30 ไปยังปางช้างในภาคเหนือ เมื่อฝึกแล้วจะถูกนำไปสู่การค้าซื้อขาย เพื่อนำใช้ประโยชน์ในธุรกิจการท่องเที่ยว และการเร่ร่อน และร้อยละ 20 ของลูกช้างจะตายในกระบวนการค้าดังกล่าว นอกจากนี้ ในส่วนของการจัดการสัตว์ป่านอกถิ่นที่อยู่อาศัย ในรูปแบบต่างๆ ปัจจุบันมีสวนสัตว์ที่ขึ้นทะเบียนกว่า 45 แห่ง ในหลากหลายรูปแบบ เช่น สวนสัตว์ สวนสัตว์เปิด ซาฟารี อควาเรียม และรูปแบบอื่นๆ ตามร้านอาหาร สถานที่จัดแสดงโชว์ของสัตว์เฉพาะประเภท เช่น สวนลิง สวนงู สวนผีเสื้อ สวนนก “ในวัดต่างๆ มีอัตราการเพิ่มขึ้นตามกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว มีการกระจายตัวมากในพื้นที่เมืองท่องเที่ยว 5 อันดับ คือ กรุงเทพฯ ชลบุรี เชียงใหม่ นครปฐม สุราษฎร์ธานี และพบว่า 4 จังหวัด ยกเว้นนครปฐม เป็นจังหวัดที่มีรายงานการค้าสัตว์ป่ามากที่สุด”

ยั้งปัจจุบันกำลังพัฒนาอุทยานช้าง ที่ตั้งอยู่ติดกับไนท์ซาฟารี จ.เชียงใหม่ สวนสัตว์ขนาดใหญ่ของภูมิภาคอาเซียนที่ จ.อุบลราชธานี โดยตั้งเป้าให้เป็นสวนสัตว์ที่สมบูรณ์ที่สุดในเขตภูมิภาคนี้ จากการศึกษาพบประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ การขาดมาตรฐานในการจัดการ เพื่อสวัสดิภาพของสัตว์ในสวนสัตว์ “ที่สำคัญคือข้อสงสัยในแหล่งที่มาของสัตว์ในสวนสัตว์ รวมทั้งความสัมพันธ์ของกิจการสวนสัตว์กับขบวนการค้าขายสัตว์ป่าจากแหล่งธรรมชาติ เป็นประเด็นท้าทายที่ต้องศึกษาต่อไป”

แม้ประเทศไทยจะเป็นสมาชิก อนุสัญญาการค้าระหว่างประเทศว่าด้วยสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ แต่กลับไม่มีการบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพรวมถึงกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันโดยตรง คือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยสัตว์ป่า คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า รวมถึงมีพื้นที่อาศัยของสัตว์ป่าในรูปแบบอุทยานแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ด้วย ก็ยังไม่เพียงพอต่อการอนุรักษ์ สงวน และคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่า และถิ่นที่อยู่อาศัย “นโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อการจัดการสัตว์ป่า เช่น การตัดถนนผ่านป่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การเปิดเหมืองแร่ในพื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัยที่สำคัญ เช่นในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก”(พีไอเอส, 2564)

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.3 คุณค่าของสัตว์ป่าต่อการท่องเที่ยว

ในอดีตมนุษย์ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ป่าเพื่อนำเนื้อมาเป็นอาหารทั้งนี้เพราะว่าเนื้อสัตว์ป่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญของมนุษย์ หนึ่งเป็นเครื่องนึ่งต้ม และชิ้นส่วนอื่นๆ ของร่างกาย สัตว์ป่าเป็นเครื่องประดับหรือเป็นส่วนประกอบของยาแผนโบราณ จนถึงปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าก็ยังมียู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีบทบาทที่สำคัญในระบบนิเวศ โดยสัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ได้มีการใช้ประโยชน์มาเป็นระยะเวลานาน ทำให้สัตว์ป่าบางชนิดต้องสูญพันธุ์หรือใกล้สูญพันธุ์ จากการนำมาใช้ประโยชน์และการทำลายถิ่นที่อยู่ จึงได้มีการจัดการสัตว์ป่าเกิดขึ้น เนื่องจากสัตว์ป่าจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ออกเเยเพิ่มพูนได้ ฉะนั้น การจัดการสัตว์ป่าจึงต้องคำนึงถึงคุณค่าของสัตว์ป่าเสียก่อนเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง (ทรงธรรม สุขสว่างและทวี หนูทอง, 2560: 30-37) และรัตนาลักษณ์วารกุล (2549) โดยคุณค่าของสัตว์ป่าสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สัตว์ป่ามีคุณค่าทั้งทางวัตถุและจิตใจในด้านความงามตามธรรมชาติ (aesthetic values) สัตว์ป่าหลายชนิดมีรูปร่าง สีสัน เสียงร้อง และพฤติกรรมเป็นที่ดึงดูดและสร้างความประทับใจในการพบเห็น รัตนาลักษณ์วารกุล. (2549). คุณค่าของสัตว์ป่าด้านความงดงามเพื่อความเพลิดเพลินสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ (Aesthetic and Ethical Value) ดังตัวอย่าง การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินกับการที่ได้ชมสัตว์ป่าที่ใช้ชีวิตตามวิถีธรรมชาติในป่ามากกว่าพื้นที่กักขัง

2. คุณค่าด้านการศึกษาและวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (education and scientific values) สัตว์ป่าหลายชนิดมีคุณค่าต่อการค้นคว้า ศึกษาวิจัยในเรื่องของชีวิตและความเป็นอยู่หรือพฤติกรรม ในการเรียนการสอนทางด้านชีววิทยา นิเวศวิทยา สัตว์ป่า การแพทย์ วิทยาศาสตร์ อวกาศ ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้เป็นสัตว์ทดลอง เช่น การส่งลิง สุนัขโลภ่า หรือหนูทดลองขึ้นไปกับยานอวกาศเพื่อศึกษาความอยู่รอดก่อนที่จะส่งมนุษย์ขึ้นไปทำงานในอวกาศอย่างจริงจัง การผลิตยา วัคซีน เซรุ่ม หรือการทดสอบสมมุติฐานโรคก็ได้ใช้ร่างกายของ

สัตว์ป่าหลายชนิด เช่น กระแต หนูหริ่ง หนูตะเภา กระต่าย ลิงแสม ลิงเสน และลิงวอก เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า สัตว์ป่ามีความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์เพื่อการทดลองที่นำไปสู่ประโยชน์ต่อการรักษาทางการแพทย์ สัตว์ป่าเป็นตัวควบคุมสิ่งมีชีวิตอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ด้วยกันเอง โดยการสร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม เช่น ค้างคาวช่วยกินแมลง นกช่วยกินหนอน นอกจากนี้สัตว์ป่ายังช่วยในการผสมเกสรดอกไม้ การกระจายและขยายพันธุ์ไม้ การทำให้ดินอุดมสมบูรณ์

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ (economic values) ในอดีตประชากรพลเมืองของโลกมีน้อย สามารถล่าสัตว์ป่ามาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมากน้อยแค่ไหนก็ได้ การล่าสัตว์ป่าเพื่อการดำรงชีพของมนุษย์มีในหลายภูมิภาคของโลก เพราะสัตว์ป่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญ และเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการด้านความเชื่อของมนุษย์มาเป็นเวลาช้านาน เช่น ชาวเอสกิโมล่าแมวน้ำหรือหมีขั้วโลก เพื่อนำเนื้อมาเป็นอาหารและนำหนังมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม การใช้ขนสัตว์หรือขนนกสวยๆ ทำเป็นเครื่องประดับของชนเผ่าต่างๆ ในอดีต ชาวจีน เกาหลีและญี่ปุ่นนิยมบริโภคเนื้อของสัตว์ป่าหลายชนิด รวมทั้งการนำเลือดงู ด้งู ดีหมี อังตีนมหมี อวัยวะเพศเสือและกวางป่ามาประกอบเป็นอาหาร โดยมีความเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวมีตัวยาหรือสรรพคุณช่วยบำรุงร่างกายให้แข็งแรง หรือใช้เป็นยาสมุนไพรเพื่อเป็นยาอายุวัฒนะ

4. คุณค่าทางด้านนันทนาการ (recreational values) สัตว์ป่ามีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชมสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หลายๆ ประเทศในทวีปแอฟริกา เช่น เคนยา แทนซาเนีย สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีการจัดการท่องเที่ยวชมสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ มีการสร้างถนนหนทาง บ้านพักรับรองหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้าไปเที่ยวชมสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งจะเป็นสิ่งประทับใจที่ได้พบเห็นสัตว์ป่าหากินอยู่ตามธรรมชาติ

5. คุณค่าด้านการนำมาใช้ประโยชน์ (utilitarian values) สัตว์เลี้ยงหลายชนิดของมนุษย์สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษของสัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นเลี้ยงไว้เป็นพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ใช้แรงงาน ใช้นม ไข่ เนื้อเป็นอาหารหรือใช้หนังเป็นเครื่องนุ่งห่ม ความสามารถของมนุษย์ในการนำสัตว์ป่ามาเป็นสัตว์เลี้ยงเกิดขึ้นมานับพันๆ ปี เช่น ไก่ฟ้า หมูป่า กวางป่าม้าป่า ควายป่า วัวแดง เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น ประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่าประเทศไทย มีการจับช้างป่ามาฝึกใช้ในการทำสงคราม เช่น สงครามยุทธหัตถีหรือการรบพม่าหลังช้าง นอกจากนี้ยังมีการใช้ม้าเป็นพาหนะในการสงคราม โดยเฉพาะในการเดินทางตามไหล่เขาที่สูงชันและการรบพุ่งบนหลังม้า

6. คุณค่าด้านสังคม (social values) สัตว์ป่าหลายชนิดได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ทางสังคมและการเมือง หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศลาวในอดีตเคยใช้ช้างสามเศียรสีขาวไว้ในธงชาติผืนผ้าสีแดง เมืองบางเมืองที่มีช้างมากก็เรียกเมืองล้านช้าง ประเทศไทยเคยมีการใช้ธงช้างเผือกที่มีรูปช้างเผือกในผืนผ้าสีแดงเป็นธงชาติ นอกจากนี้บางประเทศได้นำสัตว์ป่าที่หายากหรือสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์มาใช้เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ เช่น นกอินทรีหัวขาวแทนสัญลักษณ์ของสหรัฐอเมริกา หมีขาวหรือหมีขั้วโลกเป็นสัญลักษณ์ของรัสเซีย จิงโจ้และนกอีมูเป็นสัญลักษณ์ของออสเตรเลีย

7. คุณค่าที่เป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศ (ecological values) สัตว์ป่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่ทำให้เกิดความสมดุลของสิ่งมีชีวิต พืชสีเขียวเป็นผู้ผลิต (producer) และสัตว์ป่าเป็นผู้บริโภค (consumer) ทั้งพืชและสัตว์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดขึ้นของการบริโภคตามห่วงโซ่อาหารและสายใยอาหาร (food chain and food web) ก่อให้เกิดการถ่ายทอดพลังงานและการหมุนเวียนของแร่ธาตุอาหารในระบบนิเวศ สัตว์ป่าหลายชนิดมีบทบาทในระบบนิเวศที่ทำหน้าที่ผสมเกสรดอกไม้ เช่น ค้างคาวหน้ายาวช่วยผสมเกสร

ทุเรียน สะตอ จั้วและกล้วยป่า ค้างคาวกินแมลง หนูผี จิ้งเหลน จิ้งจก กิ้งก่าหลายชนิด และนกขนาดเล็ก ช่วยขจัดแมลงที่เป็นศัตรูพืชผลทางการเกษตร ค้างคาวกินผลไม้และสัตว์กินพืชหลายชนิด เช่น กวางป่า เก้ง กระตัง และช้างป่าช่วยแพร่กระจายพันธุ์พืช โดยนำพาสเปิร์มพืชจากแหล่งที่กินไปขับถ่ายและงอกขึ้นในบริเวณที่ห่างไกลออกไป

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่า

การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและทรัพยากรทางธรรมชาติได้ (ดร.รชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาตส, 2539) โดยศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) ได้ออกแบบกิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประกอบด้วย กิจกรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ecotourism activities) 2) กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ 3) กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (adventurous recreational activities) กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จัดในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น พื้นที่กิจกรรมของอุทยานแห่งชาติ พื้นที่กิจกรรมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ร่วมกิจกรรม เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่ ลักษณะของกิจกรรมมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การเดินป่า (hiking/ trekking) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (nature education) กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (nature photography videotaping and sound of nature audio taping) กิจกรรมส่องสัตว์/ดูนก (animal/bird watching) กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ (cave exploring/ visiting) กิจกรรมศึกษา ท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (sky interpretation) กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (boat sightseeing) กิจกรรมพายเรือแคนู (canoeing)/ เรือคายัค (kayak) / เรือใบ (row boating)/ เรือใบ (sail boating) กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (snorkel diving) และกิจกรรม ดำน้ำลึก (scuba diving)
2. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติและกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัยท้าทายกับธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมชม ทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (relaxing) กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (terrain/ mountain biking) กิจกรรมปีน/ไต่เขา (rock/ mountain climbing) กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (tent camping) กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (hang glider) กิจกรรม ล่องแพยาง/ไม้ไฟ (white water rafting) กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (picnicking) กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (waterfall visits/ exploring) และ กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (wind surfing)

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.5 ความร่วมมือระหว่างมัคคุเทศก์กับชุมชน ร้านค้า ผู้นำเที่ยว ท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านของที่ระลึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์ป่า

ทรัพยากรทางธรรมชาติประเภทช้างและสัตว์ป่า เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเด่น สวยงาม และมีคุณค่าทางการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการศึกษาหาความรู้ (รัชพร จันทรสว่าง, 2552) มี ดังนั้นการจะช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติประเภทช้างและสัตว์ป่า ควรได้รับความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในรูปแบบการอนุรักษ์ ดังนี้

1. การป้องกันความเสียหายหรือความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นซึ่งอาจมีสาเหตุจากสิ่งต่างๆ เช่น จากภัยธรรมชาติ ไฟป่า น้ำท่วม การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าหรือล่าสัตว์ การทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ตามสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งการกระทำเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การอนุรักษ์จะทำได้โดยการออกกฎหมายเฝ้าระวังโทษผู้กระทำ ความผิดอย่างเข้มครัด

2. การใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพยากรสัตว์ป่าเป็นการออกกฎหมายเพื่อดูแลคุ้มครองทรัพยากรที่ประเภทธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนอย่างหนัก ซึ่งอาจออกกฎหมายประกาศให้ทรัพยากรที่ประเภทสัตว์ป่า และพื้นที่ป่าที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ให้เป็นเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งพื้นที่อนุรักษ์หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นเป็นพื้นที่อนุรักษ์ไว้เพื่อให้คนสามารถเข้าไปชื่นชมมรดกทางธรรมชาติและ ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่เก็บรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศไว้ได้

3. การอนุรักษ์และการดูแลรักษาทรัพยากรประเภทสัตว์ป่า เป็นการดำเนินการเพื่อให้สัตว์ป่าได้อยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติอย่างเรียบร้อยโดยปราศจากการรบกวน โดยมรแนวทางการปฏิบัติดังนี้ 1) การอนุรักษ์และดูแลจะต้องคำนึงถึงการปกป้องแหล่งที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมของสัตว์ป่า 2) การอนุรักษ์และดูแลต้องมีการกำหนดตารางเวลาในการดูแลให้เหมาะสมตลอดจนต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ที่ให้การดูแล 3) จะต้องมีการจัดสรรงบประมาณและกำลังคนที่เพียงพอสำหรับการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรประเภทสัตว์ป่า 4) การออกกฎข้อบังคับและระเบียบการปฏิบัติสำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรประเภทสัตว์ป่าสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว เช่น การห้ามล่าสัตว์ การห้ามซื้อขายสัตว์และชิ้นส่วนของสัตว์ การห้ามทิ้งขยะและการห้ามส่งเสียงรบกวนสัตว์ เป็นต้น โดยการเจ้าหน้าที่คอยดูแลและให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่สำคัญ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างสูงสุด ทั้งนี้นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น การห้ามล่าสัตว์หรือทำลายสภาพธรรมชาติ การห้ามบุกรุกเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

4. การไม่อนุญาตให้สร้างสิ่งก่อสร้างในสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยไม่จำเป็นและถ้าจำเป็นจะต้องสร้างก็ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ การไม่บดบังทิวทัศน์ที่สวยงามและอนุญาตให้มีการก่อสร้างเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างแท้จริง

5. การจัดเจ้าหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์เพื่อนำนักท่องเที่ยวและควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่จะต้องมีความรอบรู้ในแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมีความ

ชำนาญในเส้นทางท่องเที่ยวเป็นอย่างดีและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทั้งการเป็นมัคคุเทศก์และการดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวได้ในเวลาเดียวกัน

6. การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากความต้องการที่จะให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวเกิดความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประเภทสัตว์ป่าและทรัพยากรทางธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์โดยจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องในการเข้าไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งนั้น คู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวควรประกอบด้วย กฎหมายและระเบียบการปฏิบัติจนในการเที่ยวชม ประวัติสถานที่ท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ข้อควรปฏิบัติและข้อควรระวังการปฏิบัติ การให้ความรู้ทางด้านการอนุรักษ์และความรู้ด้านคุณค่าของทรัพยากรประเภทสัตว์ป่าและพืชพรรณ เพื่อการกระตุ้นจิตสำนึกของการอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่ได้ยาวนาน

7. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวจะต้องมีการตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและพืชพรรณ

8. การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นกับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและพืชพรรณ เช่น กิจกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติเพื่อรักษาไว้ซึ่งมรดกทางธรรมชาติที่งดงามของประเทศ

กรณีศึกษา: การท่องเที่ยวกระทบวิถีชีวิตสัตว์ป่าเขาใหญ่

แม้อุทยานแห่งชาติจะมีกฎระเบียบห้ามให้อาหารสัตว์ป่า แต่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ฝ่าฝืนให้อาหาร เพราะเข้าใจผิดคิดว่าสัตว์ป่าอดอยาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าเหล่านี้เสียสุขภาพของสัตว์ป่าในการหาอาหารกินเองตามธรรมชาติ และจะเกิดการติดในรสชาติอาหารที่คนนำมาให้ และเกิดปัญหาทำให้สัตว์ป่าตาย ภาวะสัตว์ป่าอนตายนางถนนเหล่านี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขับขี่ ยวดยานพาหนะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ความเร็วสูง โดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบข้อบังคับของอุทยานฯ เนื่องจากปัจจุบันสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่หลายชนิด มีพฤติกรรมหากินที่เปลี่ยนไป โดยออกมาอยู่ใกล้ชิดกับคนมากขึ้น บริเวณริมถนนมักเป็นจุดที่สัตว์ป่าออกมาขออาหารจากนักท่องเที่ยวเป็นประจำทำให้บางครั้งสัตว์ป่าเหล่านี้ก็อดอยากจนจราจร และนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง พฤติกรรมหากินของสัตว์ป่าที่เปลี่ยนไปส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจผิดของนักท่องเที่ยวที่คิดว่าสัตว์ป่าอาหารน้อยและขาดแคลน ไม่มีอาหารเพียงพอที่จะกิน ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วสัตว์ป่าเหล่านี้ติดใจในรสชาติอาหารที่คนให้จนไม่ยอมกลับเข้าไปหากินเองตามธรรมชาติ ความเมตตาสงสารจากคนนอกจากจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมหากินของสัตว์ป่ายังส่งผลกระทบต่อการศึกษาพันธุ์ของสัตว์ป่าอีกหลายชนิด โดยเฉพาะลิงป่าที่ลดจำนวนลง

การสร้าง ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติให้กับนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง นอกจากผลกระทบที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสัตว์ป่าแล้ว โรคอุบัติใหม่ โดยเฉพาะโรคที่ติดต่อกันระหว่างคนกับสัตว์ป่า ที่เกิดจากความใกล้ชิดกันมากเกินไป ยังเป็นสิ่งที่สัตวแพทย์เป็นต้องเฝ้าระวังอยู่เสมอ เนื่องจากภูมิทัศน์ทางคนและสัตว์ป่าแตกต่างกัน ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีกลุ่มเยาวชน และอาสาสมัครจากหลายกลุ่ม ร่วมกันจัดตั้งโครงการรณรงค์เพื่อการลดขยะและเลิกให้อาหารสัตว์ ในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภายใต้ชื่อ ปฏิบัติการ 4 ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ คือ 1) ไม่ทิ้งขยะไว้เป็นภาระโดยการนำขยะกลับบ้าน 2) ไม่ส่งเสียงดัง 3) ไม่ขับรถเร็ว และ 4) ไม่ให้อาหารสัตว์ โดยมุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงผลกระทบและปฏิบัติตามกฎระเบียบในพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติน้อยที่สุด (ไทยพีบีเอส, 2564)

เอกสารอ้างอิง/แหล่งเรียนรู้

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
ไซเตส (CITES)	กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2564). ไซเตส (CITES) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก http://www.fio.co.th/south/law/11/111.pdf
การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าและพื้นที่คุ้มครอง	ทรงธรรม สุขสว่างและทวี หนูทอง. (2560). ศาสตร์และศิลป์ การจัดการทรัพยากรสัตว์ป่าและพื้นที่คุ้มครอง. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก http://park.dnp.go.th/file20(Final).pdf
การท่องเที่ยวกระทบบวิถีชีวิตสัตว์ป่าเขาใหญ่	ไทยพีบีเอส. การท่องเที่ยวกระทบบวิถีชีวิตสัตว์ป่าเขาใหญ่. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564 จาก https://news.thaipbs.or.th/content/136876
คู่มืออุทยานแห่งชาติ เพื่อการอบรมเยาวชน	รัตนา ลักขณาวารกุล. (2549). คู่มืออุทยานแห่งชาติ เพื่อการอบรมเยาวชนลำดับที่ 4 สัตว์ป่า. ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย สำนักอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร.
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว	รัชพร จันทร์สว่าง. (2552). หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	สฤกษ์ แสงอรุณ. (2564). กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564 จาก https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm
ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย (สัตว์มีกระดูกสันหลัง)	สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2564). ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย (สัตว์มีกระดูกสันหลัง). เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก https://data.go.th/dataset/red-data-vertebrates
จำนวนชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังที่ถูกคุกคาม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). จำนวนชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังที่ถูกคุกคาม. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก http://www.onep.go.th/env_data/2019
จำนวนชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังที่ถูกคุกคาม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). จำนวนชนิดพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลังที่ถูกคุกคาม. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก http://www.onep.go.th/env_data/2019/4881

แบบหน่วยการฝึก (Course Training Template)

บทที่ 2 (Chapter)	<p>ชื่อบท (ภาษาไทย) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p> <p>ชื่อบท (ภาษาอังกฤษ) Natural Tourism to sustainable tourism</p>
ผู้เรียบเรียงเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม (Editors)	<p>ผศ.ดร.รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์</p> <p>ผศ.วริษฐา แก่นसानสันติ</p>
ระยะเวลาการฝึกอบรม (Nominal Duration)	<p>ระยะเวลาการฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จำนวน 3 ชั่วโมง แบ่งเป็น</p> <ul style="list-style-type: none"> • ภาคทฤษฎี 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training) 3 ชั่วโมง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face - ชั่วโมง • ภาคปฏิบัติ - ชั่วโมง ณ สถานที่ที่หน่วยจัดอบรมจัดเตรียมไว้ให้
รายละเอียดเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม โดยสรุป (Course Description)	<p>เอกสารการฝึกอบรมในบทที่ 4 นี้ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ความหมายและความสำคัญ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวสัตว์ป่า BCG Economy/ สภาวะโลกร้อน การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงจากสภาวะภูมิอากาศ กรณีศึกษา และ Best Practice</p>
วัตถุประสงค์ การฝึกอบรม (Objective)	<p>เมื่อผ่านการฝึกอบรมในบทที่ 2 นี้แล้ว ผู้เข้าฝึกอบรมจะมีความรู้ และสามารถปฏิบัติงานได้ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) รู้และเข้าใจถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อการปกป้องทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
เงื่อนไขก่อนการฝึก (Prerequisite)	<p>ผู้เข้าฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จะต้อง</p> <p>ผู้เข้ารับการฝึกควรมีความรู้ความเข้าใจถึงการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p>

© Anton Vorauer / WWF

2

บทที่ 2

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตารางแสดงหัวข้อวิชาและหัวข้อเนื้อหาวิชา

	หัวข้อวิชา	หัวข้อเนื้อหาวิชา
1	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature-based Tourism)	1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ 1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
2	แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	2.1 แนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2.2 กรณีศึกษาและแนวทางการปฏิบัติที่ดีของการท่องเที่ยวในต่างประเทศ

© Martin Harvey / WWF

บทนำเรื่อง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) เป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจอื่นๆ จำนวนมากมายของธุรกิจของโลก และเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมใหญ่ที่สำคัญที่ยอมรับกันในระดับสากล จัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้จำนวนมหาศาลเข้าสู่ประเทศได้ (Fennell, 2015) รวมถึงประเทศไทยด้วย จากรายงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560ก; 2560ข) พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 32,529,588 คน ซึ่งในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาประเทศไทย 35,591,978 คน ส่งผลให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามไปด้วยโดยปี พ.ศ. 2559 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,633,497 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2560 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 1,831,104 ล้านบาท แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. 2562 การท่องเที่ยวทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยประสบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในหลายประเทศทั่วโลกทำให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าวมีการแพร่ระบาดที่รวดเร็ว อีกทั้งทั่วโลกมีมาตรการควบคุมการเดินทางเข้าออกทั้งภายในและภายนอกประเทศทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้เหมือนปกติ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 39,916,251 คน และในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 6,702,396 คน จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอย่างชัดเจน ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงโดยในปี 2562 เป็น 1,911,807.95 ล้านบาท ขณะที่ปี พ.ศ. 2563 เป็น 332,013.03 ล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) นอกจากนี้จาก Guidelines for the Travel & Tourism sector on the integration of the WTTC Declaration on Illegal Wildlife Trade and Zero Tolerance Policy (July, 2021) ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวสัตว์ป่า สร้างรายได้เป็น 80% จากรายได้การท่องเที่ยวทั้งหมด ในปี 2018 การท่องเที่ยวสัตว์ป่าสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจำนวน 343.6 พันล้านยูเอสดอลลาร์สหรัฐ และสร้างงานให้คนมากกว่า 9.1 ล้านคนทั่วโลก

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวจึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทั้งนี้เป็นผลมาเป็นที่ทราบและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์และโดดเด่น ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์กายภาพ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เป็นต้น และมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ตลอดจนรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์จึงทำให้เป็นที่รู้จักและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความสนใจและสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว

เที่ยวที่ประเทศไทย (สมกร ธาราศรีสุทธิ, 2555; นนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร์ โชติช่วง และ ญัฐมน ราชรักษ์, 2558; Sharafuddin, 2015) ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์เชิงบวกจากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะทางด้านการสร้างงาน สร้างอาชีพ เป็นการเพิ่มรายได้ให้คนในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมในระดับชาติได้ เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) เข้ามาสู่ประเทศไทย ส่งผลกระทบให้รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลงอย่างชัดเจน คนในท้องถิ่นไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว หรือต้องปิดโรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น บางคนต้องตกงาน เป็นผลมาจากปิดโรงแรม ร้านอาหาร สถานบริการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะทำให้มีปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น การสร้างงานจากการท่องเที่ยว รายได้ของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อเชิงลบในหลายๆ ด้าน ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเสื่อมศุลทางธรรมชาติ ปัญหามลภาวะ ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น (ภีร์วัฒน์ นนทะโชติ, 2557) ซึ่งปัญหาเหล่านี้จัดเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) บนฐานแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยกระตุ้นกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งพืชพรรณ สัตว์ป่า ป่าไม้ ระบบนิเวศ เป็นต้น ซึ่งได้มีการแพร่ขยายไปทุกประเทศทั่วโลก (Fennell, 2015; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) จึงถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาและหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมขึ้นทั่วโลก เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคู่ขนานกัน

ดังนั้นกระแสการท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเกิดขึ้นเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวต้องการและสนใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากขึ้น จึงทำให้เกิดมิติของการท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากกระแสดังกล่าวทำให้ประเทศไทยได้จัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในปีพ.ศ. 2519 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2560 – 2564 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ให้ความสำคัญกับกับอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการพัฒนากระบวนการจัดการพื้นที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน และพัฒนาชุมชนที่มีบทบาทโดดเด่นด้านการอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประกอบด้วยการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวสัตว์ป่า การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นต้น จะต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเรียนรู้ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว (สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, 2556; ภูวดล บัวบางพลู, 2561) แต่อย่างไรก็ตามต้องมีการบริหารจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน ต้องเข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงกรณีศึกษาและแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไปรายละเอียดดังนี้

© Martin Harvey / WWF

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

1

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหรือการกระทำไปเพื่อการผ่อนคลายความเครียด และก่อให้เกิดความสุข ความสนุกสนาน จากการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง และต้องการเดินทางไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ต่างๆ ซึ่งสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ประสบการณ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาตินั้น เป็นกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยม ทำให้การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ (Nature-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เติบโตเร็วที่สุดไม่ใช่แค่ระดับประเทศแต่เป็นระดับโลก (Buckley, 2009; Pacific Asia Travel Association, 2018)

นักวิชาการ นักวิจัยด้านการท่องเที่ยวได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติไว้มากมาย ซึ่งการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ จะมีการให้คำจำกัดความ คำนิยาม ในคำต่างๆ มากมาย ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) การท่องเที่ยวสัตว์ป่า (Wildlife tourism) เป็นต้น รายละเอียดดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature-based Tourism: NBT) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่ได้มีการพัฒนา เพื่อความเพลิดเพลินในพื้นที่นั้นๆ หรือชมวิถีชีวิตสัตว์ป่าใช้เป็นตัวกลางในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเพื่อการชื่นชมธรรมชาติ (Goodwin, 1996) NBT ได้รับแรงบันดาลใจจากความเพลิดเพลินของสัตว์ป่าหรือพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่พัฒนาและอาจรวมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทัศนียภาพ ภูมิประเทศ ทางน้ำ พืชพรรณ สัตว์ป่า และมรดกทางวัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ เช่น ล่าสัตว์หรือล่องแก่ง (Héctor Ceballos-Lascuráin, 1993)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีลักษณะของการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการชื่นชม การศึกษาเรียนรู้ และการได้รับความเพลิดเพลินจากทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนการคงอยู่เชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเหล่านั้น (Ceballos-Lascuráin & IUCN (1996)

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงหรือส่งเสริมลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นของแหล่ง สิ่งแวดล้อม มรดก สุนทรียศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อยู่อาศัย (National Geographic, 2021)

การท่องเที่ยวสัตว์ป่า (Wildlife Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมหรือสัมผัสกับสัตว์ป่า จาก ความความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และความหลากหลายของจำนวนสัตว์ป่า จึงทำให้การท่องเที่ยวสัตว์ ป่าเป็นการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบสัตว์ป่าเข้ามาท่องเที่ยว และแสวงหาประโยชน์จากสัตว์ป่า ในแหล่งธรรมชาตินั้น ซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวดูสัตว์ทางบกและทางทะเล (Cater & Cater, 2007) ซึ่ง เป็นการท่องเที่ยวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในพื้นที่ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560; Newsome, Dowling & Moore, 2005; Curtin, 2014) กิจกรรมการท่องเที่ยวสัตว์ป่า ได้แก่ การล่าสัตว์ และการตกปลา (เป็นการใช้ทรัพยากรสัตว์ป่าอย่างสิ้นเปลือง) เช่น การล่าสุนัขจิ้งจอก การตกปลา เป็นต้น สวนสัตว์และพืชพรรณสัตว์น้ำ (เป็นการใช้ทรัพยากรสัตว์ป่าสิ้นเปลืองน้อย) และการส่องสัตว์ป่า หรือ ถ่ายภาพสัตว์ป่า (เป็นการใช้ทรัพยากรสัตว์ป่าไม่สิ้นเปลือง) (Newsome, Dowling & Moore, 2005) อีกทั้งยังรวมถึงกิจกรรมที่ล่าสัตว์เพื่อใช้ในการบริโภค (Consumptive Activities) ได้แก่ การล่าสัตว์ การตกปลา และกิจกรรมการไม่บริโภคสัตว์ (Non-Consumptive Wildlife Activities) ได้แก่ การดูปลาโลมา การดูนก เป็นต้น (Buckley, 2009) ตัวอย่างเช่นนักท่องเที่ยวจะสนใจจะสนใจดูสัตว์มากกว่าที่จะสนใจวิถีชีวิต ของคนในพื้นที่ เช่น การดูปลาวาฬ (Whale watching) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะสนใจดู ปลาวาฬ (Parsons, 2012)

จึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ ครอบคลุมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา และการท่องเที่ยวสัตว์ป่า จะพบได้ว่าจะมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ชื่นชม เพลิดเพลิน กับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า วัฒนธรรม วิถีชีวิต ดังนั้นเมื่อมีกระแสความต้องการเดินทางไป ท่องเที่ยวมากขึ้นก็จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ วัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการ รักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (NBT) เป็นหนึ่งในภาคการท่องเที่ยวที่เติบโตเร็วที่สุด และมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถช่วยบรรเทาความยากจน การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพ NBT สามารถเป็นแหล่งสำคัญได้ของรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นและครัวเรือนในชนบท ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางธรรมชาติชายแดนที่มีเส้นทางเดินไม่มากนักให้พ้นจากความยากจน (PAPT, 2021)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ที่ทั่วโลกให้ความสำคัญกับ การอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงได้มีการจัดการสัมมนาขึ้น โดยมี Gail Nash นักวิจัยจากสมาคมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The Ecotourism Society) ได้นำเสนอหลักการพื้นฐาน 7 ประการ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (วิลล จีโรจน์ พันธุ์, ประชิต กฤษณะพัฒน์, และ อุดม เขยกิจวงศ์, 2548; สุจิตราภรณ์ จุสปลาโล, 2556) ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่หลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบต่อทางด้านลบที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย หรือ การทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมพื้นที่ท่องเที่ยว
2. เป็นการให้การศึกษา ความรู้แก่นักท่องเที่ยวให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ แวดล้อมและวัฒนธรรม
3. รายได้จากการท่องเที่ยวจะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการจัดการในเขต พื้นที่อนุรักษ์
4. ชุมชนท้องถิ่นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนใกล้เคียง จะต้องเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง จากการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวจะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผน และการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว และจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacity) ตามธรรมชาติของระบบนิเวศท้องถิ่น

6. ประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จะต้องเป็นผู้ได้รับรายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากหลักการนี้เองควรเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

7. การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรจากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับลดความสำคัญของการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพิ่มการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และมีการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างแท้จริง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่สภาพเดิมและยั่งยืนอย่างป็นรูปธรรม โดยเอื้อประโยชน์ไม่เพียงแค่อำเภอคนในชุมชน แต่ยังเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย (Dologlou & Katsoni, 2016) จากหลักพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7 ประการ ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังนี้

1) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งหมายการมีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งพืชและสัตว์อย่างชัดเจน

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมให้คนในชุมชนหรือท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวต่างๆ และได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจหลักอยู่ที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ/หรือทางวัฒนธรรมที่มีมานับแต่อดีตและยังคงสืบทอดความดั้งเดิมไว้จนถึงปัจจุบัน และมีความบริสุทธิ์ห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง

4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะควบคุมหรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อให้มีความสอดคล้องและสมดุลระหว่างปริมาณนักท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่กับขีดความสามารถรองรับได้อย่างเหมาะสม

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) มีนักวิชาการให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โดยสถานที่เหล่านี้จะใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณี ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่เด่นชัดของท้องถิ่น และสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งจะปรากฏเป็นรูปธรรม ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ป่าไม้ เป็นต้น และนามธรรม ได้แก่ การแต่งกายภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา เป็นต้น (ราณี อธิชัยกุล, 2554)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเยือนหรือไปสัมผัส รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือประเพณีสงกรานต์ (วรรณ วรชวันนิช, 2539)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีคุณค่ามนุษย์สร้างขึ้น หรือกิจกรรมที่สามารถสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจ และเป็นประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยว (กนกรัตน์ รัตนพันธุ์ และคณะ, 2019)

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สิ่งของ วัฒนธรรมของ คนในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นในพื้นที่ สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่นักท่องเที่ยวได้ ทั้งในลักษณะรูปธรรม ที่สามารถจับต้องได้ เช่น ภูเขา น้ำตก สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น และในลักษณะนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ภาษา วัฒนธรรม การแต่งกาย การแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น (รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์, 2563)

ดังนั้นทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงหมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ และทะเล เป็นต้น มีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และสร้างประสบการณ์ใหม่ผ่านการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความประทับใจ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ หลากหลาย มีความสวยงาม คงความสมบูรณ์แบบดั้งเดิมของระบบนิเวศ (First Hand Ecosystem) นอกจากนี้ นี้ยังกล่าวได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ยังมีส่วนสำคัญเกี่ยวกับ สวัสดิภาพสัตว์ คือการที่สัตว์ ได้รับการเลี้ยงและดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขอนามัยที่ดี มีที่อยู่สะอาดสบาย ได้รับ อาหารและน้ำอย่างเพียงพอ หรือกล่าวได้ว่า สัตว์มี “ความสุขกาย สบายใจของสัตว์” โดยยึดหลักการ 5 ประการ (Five Freedoms) ในการเลี้ยงและปฏิบัติต่อสัตว์ ได้แก่ 1) อิสระจากความหิวกระหาย (Freedom from hunger and thirst) 2) อิสระจากความไม่สบายกาย (Freedom from discomfort) 3) อิสระจากความเจ็บปวดและโรคร้าย (Freedom from pain injury and disease) 4.อิสระจากความกลัวและไม่พึง พ้อใจ (Freedom from fear and distress) 5) อิสระในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ (Freedom to express normal behavior) (Elischer, 2019) ซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ อนุรักษ์คุ้มครอง เช่น อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น จัดได้ว่าแหล่ง ท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาธรรมชาติ นอกจากนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นทางธรรมชาติ ที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถสัมผัสหรือหาประสบการณ์ได้ที่บ้านของตนเอง แหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาตินอกจากจะมีลักษณะที่มีความสวยงามตามธรรมชาติแล้วยังคงต้องมีความอุดมสมบูรณ์ของ พืชพรรณประจำถิ่นที่หลากหลาย สัตว์ป่านานาชนิด และมีความสมดุลของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ต่อ สิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ตรงผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การดูนก การสำรวจเส้นทางธรรมชาติ เป็นต้น

ดังนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จึงเป็นแหล่งที่มีลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่คงความความ สวยงามและอุดมสมบูรณ์ มีความสมดุลของระบบนิเวศ สามารถสนับสนุนการใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศและวัฒนธรรมของแหล่งเที่ยวนั้นๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของประเทศไทย ซึ่งมีการจัดแบ่ง ตามการจัดการของพื้นที่ โดยมีภาครัฐเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ (National Park) วนอุทยาน (Forest Park) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Sanctuary) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า (Non-hunting Area) สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical Garden) และสวนรุกขชาติ (Arbo-retum) (ทรงธรรม สุขสว่าง และคมกริช เศรษฐบุบผา, 2560)

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

การจัดกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นพื้นฐานหลักในการดำเนินการ มีความสัมพันธ์กับการศึกษาเรียนรู้ การได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติผ่านความหลากหลายของรูปแบบและกระบวนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation) ดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkeling or skin diving) การดำน้ำลึก (Scuba diving) การปลูกพืชเพื่อชีวิตป่า สร้างแหล่งสงวนพันธุ์สัตว์และพืชป่า เป็นต้น หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติ (Natural education) โดย การพิมพ์รอยธรรมชาติ (Nature Print Casting) ศิลปหัตถกรรมธรรมชาติ (Nature Crafts) เกมเกี่ยวกับธรรมชาติ (Natura Games) ขยายพันธุ์สัตว์ (Animal Husbandry) เรียกชื่อต้นไม้ (Tree-Plant Identification) เดินป่า (Hiking and trekking) และท่องเที่ยวตามรอย (Discovery Photography) เป็นต้น หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ การได้รับความพอใจในทัศนียภาพและชีวิตป่า (Passive Enjoyment of Scenery and Wildlife) การล่องเรือชมธรรมชาติ (Boat sightseeing) การเล่นเรือใบ (Sail boating) กิจกรรมเพื่อการสังเกต ค้นพบ บุกเบิก (Activities for Observation, Discovery and Exploration) กิจกรรมการถ่ายรูป บันทึกเทปวีดิทัศน์และบันทึกเทปเสียงธรรมชาติ (Nature photography, video taping and sound of nature audio taping) การเที่ยวถ้ำ (Cave Exploring / Visiting) เป็นต้น (สมบัติ กาญจนกิจ, 2557) นอกจากนี้ การขี่จักรยานในเส้นทางธรรมชาติ (Terrain/mountain biking) การไต่เขา (Rock/mountain climbing) ยังสามารถถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เน้นการเรียนรู้ธรรมชาติมากนัก แต่สามารถนำความรู้ด้านการอนุรักษ์สอดแทรกให้กับนักท่องเที่ยวได้ (เสรี เวชชบุษกร, 2554)

กิจกรรมการท่องเที่ยวจะขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่เป็นหลัก โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดทางด้านสภาพแวดล้อม หรือภูมิทัศน์ดั้งเดิม ได้แก่ การส่องสัตว์ การเดินเส้นทางธรรมชาติ การปีนเขา/ไต่เขา และการสำรวจถ้ำ/น้ำตก เป็นต้น รายละเอียดดังนี้

1.1 การส่องสัตว์ (Animal watching)

เป็นการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่า เช่น การดูปลาวาฬ (Whale watching) การดูลิงกอริลลา (Gorilla watching) และการดูนก (Bird watching) เป็นต้น การดูนกประจำถิ่น ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของมัน โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉายในช่วงเวลากลางคืน และการถ่ายภาพ พื้นที่บริเวณที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด และอุทยานนกน้ำ รวมทั้งสถานที่บางแห่งที่มีนกย้ายถิ่นตามฤดูกาล บินมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมและเติบโตอย่างรวดเร็ว (Steven, Morrison & Castley, 2015) เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชนจากที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น รวมถึงยังเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวที่ได้มาเรียนรู้ชนิดของนก วิถีชีวิตของนก และยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวและชุมชนอนุรักษ์ธรรมชาติได้ (Callaghan, et.al, 2018) ดังภาพที่ 1 ช้างและกระทิงอาศัยอยู่ ณ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นักท่องเที่ยวสามารถมาชมและศึกษาวิถีชีวิตของช้างและกระทิงได้

ภาพที่ 1: ช้างป่า อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
ที่มา: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2564)

1.2 การเดินเส้นทางธรรมชาติ

เส้นทางธรรมชาติ (Nature Trail) หมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้ หรือแนะนำให้นักท่องเที่ยวเดินชมสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใด ดังแสดงในภาพที่ 2 กิจกรรมเดินป่า Tomaree National Park ประเทศออสเตรเลีย ผู้เขียนได้จัดทำขึ้นด้วยตนเอง การจัดทำเส้นทางธรรมชาติ บริเวณป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าชายเลน ป่าพรุ จะกำหนดเส้นทางไว้ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวหลงทาง หรือเดินสะเปะสะปะไปเหยียบย่ำทำลายพืชพรรณไม้ หรือได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุ ตามเส้นทางเดิน จะมีเครื่องหมายบอกทาง รวมทั้งมีป้ายแนะนำชื่อพันธุ์ไม้ต่างๆ และสิ่งที่น่าสนใจที่ควรทราบในสถานที่นั้น มีการทำเส้นทางให้เดินได้อย่างสะดวกสบายพอสมควร และไม่เกิดอันตราย เส้นทางที่ดีควรมีความสะดวก ง่ายต่อ การเข้าถึง ไม่ไกลและไม่ไกล

ควรเป็นเส้นตรง หรือถ้าโค้งควรเป็นวงกลม และควรมีคนนำเที่ยวในพื้นที่ช่วยนำทางเพื่อให้ความรู้ระหว่างเดินทางและปลอดภัย (อภิญา เลื่อนฉวี, 2546)

ภาพที่ 2: กิจกรรมเดินป่า Tomaree National Park ประเทศออสเตรเลีย
ที่มา: รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์ (2563)

1.3 การปีนเขา/ไต่เขา

เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยว ที่คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เคยชิน และเพิ่งจะเริ่มนำเข้ามาเผยแพร่ โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเมื่อไม่นานมานี้ การปีนเขา/ไต่เขาต้องอาศัยประสบการณ์เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้ ยังต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ช่วย ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้ มีทำกันบ้างตามหน้าผาชันบริเวณชายฝั่งทะเลบางแห่งในภาคใต้ของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการปีนเขาของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 3: ผาหล่มสัก อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย
ที่มา: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย (2562)

เที่ยวต้องมีการจำกัดขีดความสามารถในการรับรองนักท่องเที่ยว และการออกนโยบายการจัดการขยะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (Bautista, et al, 2018) ดังภาพที่ 3 ภาพพาหล่มสัก อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย เป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวหลายคนต้องการไปไต่ผา เป็นจุดที่ได้สัมผัสกับพระอาทิตย์ตกดินที่สวยงามอีกหนึ่งแห่งในประเทศไทย

1.4 การสำรวจถ้ำ/น้ำตก

การสำรวจถ้ำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากส่วนต่างๆ ของโลก (Rindam, 2014) และเป็นที่ยอดนิยมมาก เนื่องจากถ้ำแต่ละแห่งมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ความอุดมสมบูรณ์ภายในถ้ำยังมีความหลากหลายทางชีวภาพมากมาย ทำให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำนี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย (เจิมจิต แยมผกา, 2556) ส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาให้เดินทางเข้าถึงได้ไม่ยากนัก ถ้าเป็นลักษณะภูมิประเทศที่พบมากในบริเวณภูเขาหินปูน หากเกิดตามบริเวณชายฝั่งทะเลเรียกว่า ถ้ำทะเล ภายในถ้ำมักมีหินงอกหินย้อยสวยงาม หากเป็นถ้ำขนาดใหญ่อาจมีความยาวหลายร้อยเมตรภายในถ้ำก็ได้ และเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าไปเยี่ยมชมและสำรวจ เพื่อชมทิวทัศน์ความงดงามทางธรรมชาติของหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ การเยี่ยมชมถ้ำนอกจากจะเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจแล้วยังช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ระบบนิเวศ ธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวถ้ำมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวหากมีการควบคุมและพัฒนาอย่างเหมาะสม เนื่องจากจะเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชนและท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้ (Okonkwo, Afoma & Martha, 2017) ดังตัวอย่างเช่น ภาพที่ 4 ภาพถ้ำ อุทยานแห่งชาติลำคลองงู จังหวัดกาญจนบุรี เป็นถ้ำที่มีความสวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ธรรมชาติให้เดินทางมาสัมผัสถึงความสวยงามที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ

ภาพที่ 4: ถ้ำ อุทยานแห่งชาติลำคลองงู จังหวัดกาญจนบุรี
ที่มา: ไทยโพสต์ (2563)

1.5 การดำน้ำในทะเล

การดำน้ำในทะเลเพื่อดูปะการัง ฟิชน้ำและปลาสวยงามใต้น้ำ เป็นกิจกรรม การท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ในขณะนี้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ “การดำน้ำในน้ำตื้น” โดยใช้เครื่องมือช่วยการหายใจ ที่เรียกว่า ท่อหายใจ (Snorkel) ความลึกไม่เกิน 100 ฟุต เพื่อให้ผู้ดำน้ำสามารถดำน้ำได้ในระดับผิวน้ำ ที่ลึกไม่เกินความยาวของท่อหายใจและ “การดำน้ำ ในน้ำลึก” โดยอาศัยเครื่องมือช่วยการหายใจเป็นถึง ออกซิเจนขนาดเล็ก ผูกติดไว้กับผู้ดำน้ำ เป็นวิธีการดำน้ำ ที่เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Scuba Diving ความลึกไม่เกิน 200 ฟุต (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555) จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติใต้น้ำแล้ว ยังประโยชน์ให้ชุมชนได้รายได้จากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว (Skanavis & Kounani, 2017) แนวทางอนุรักษ์ต้องไม่เหยียบ หิน ทราย เปลือกหอย ไม่เหยียบปะการัง ไม่ทิ้งขยะ และปฏิบัติตามกฎ คำแนะนำ การปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 5 กิจกรรมดำน้ำ ถ้ำมรกต จังหวัดตรัง

ภาพที่ 5: กิจกรรมดำน้ำ ถ้ำมรกต จังหวัดตรัง
ที่มา: รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์ (2563)

ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป และไม่มีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีความเสื่อมโทรม ซึ่งเมื่อใดที่แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและต่อการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เช่น ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูล ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ก่อให้เกิดปริมาณขยะและของเสียจำนวนมาก ปริมาณขยะที่มีมากเกินไปความสามารถในการรองรับและกำจัดของพื้นที่ การกำจัดที่ไม่ถูกวิธี นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหามลภาวะทางน้ำ ทางอากาศ และทางเสียงด้วยเช่นกัน (นราวดี บัวขวัญ, วนิดา เพ็ชรลมูล และ ภัชฎา ตรีพันธ์, 2559; สมหมาย อุดมวิทิต และ วรานันต์ ตันติเวทย์, 2560) ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของสัตว์ป่า พืชพรรณ เนื่องจากระบบนิเวศเสียสมดุล ด้านศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมของชุมชนยังไม่ได้มีการปลูกฝังให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นความเสี่ยงต่อการสูญหายไปของวัฒนธรรมของชุมชนได้ ด้านสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และการประกอบอาชีพดั้งเดิมของคนชุมชนหายไป เนื่องจากการพยายามของชุมชนในการสร้าง ความสามารถ และความสามารถเปลี่ยนแปลงตัวตนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และรองรับการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว และด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มสูงขึ้นของราคาสินค้าและบริการในชุมชน ค่าครองชีพ ราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นหลักการแปรผันตามการเปลี่ยนแปลงของความต้องการที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนท้องถิ่น

จากผลกระทบดังกล่าว เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงต้องให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว ต้องความร่วมมือร่วมกัน เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคน สัตว์ป่า และป่าไม้ เช่นกัน ดังนั้นจึงความนำหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เพื่อเป็นฐานในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ถูกเผยแพร่เป็นครั้งแรกในเอกสารชื่อว่า Our Common Future หรือ รายงาน Brundtland Report ซึ่งเป็นผลสรุปมาจากการประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมในระดับโลก ในปี พ.ศ. 2515 และ พ.ศ. 2535 ที่จัดโดยองค์การสหประชาชาติร่วมกับหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งให้ความสนใจและทำการศึกษาในประเด็นการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และได้นิยาม “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ว่าหมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความจำเป็นของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตอบสนองความจำเป็นของคนรุ่นต่อไป (Development that meets the needs of the present without compromising the ability of the future generations to meet their own needs) (Vitalis, 2004; Kates, Parris & Leiserowitz, 2005) ซึ่งสาระสำคัญของของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ มุ่งเน้นที่ 4 หลักการที่ต้องคำนึงถึง คือ

1. การพัฒนาทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมไปพร้อมๆ กัน
2. ผลกระทบทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับโลก
3. ความเสมอภาคระหว่างมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั้งพืชและสัตว์
4. ผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับคนรุ่นต่อไป

องค์การสหประชาชาติ จึงได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สำหรับทุกประเทศทั่วโลกเป็นกรอบแนวคิดในการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางในการพัฒนาครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี นับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2558-สิงหาคม พ.ศ. 2573 ประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (The United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA), 2019; ชล บุนนาค, 2561) คือ

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกแห่งที่

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย สร้างความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศ ทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันทางการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกันและครอบคลุม รวมถึงส่งเสริมให้มีโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ 5 การบรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สตรีและเด็กผู้หญิง

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักกรรมมีน้ำใช้ มีการบริหารจัดการน้ำและระบบสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันการเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาว์และยั่งยืน

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และมีการจ้างงาน เต็มอัตราและเป็นงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 โครงสร้างพื้นฐานมีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมนวัตกรรมต่างๆ

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ และไม่เท่าเทียมกันในสังคม

เป้าหมายที่ 11 เมืองและการตั้งถิ่นฐานของคน มีความปลอดภัย ต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตสินค้าที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 การต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบต่างๆ

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่นๆ

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พื้นฟู และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งความเสื่อมโทรมของดิน และการฟื้นฟูสภาพดิน รวมถึงหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุข และครอบคลุมการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นความยุติธรรมสร้างองค์การที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ

เป้าหมายที่ 17 สร้างความเข้มแข็งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูเครือข่ายความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากสาระสำคัญดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นการสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานพัฒนาทั่วโลกเพื่อสร้างความครอบคลุมและยั่งยืนในทุกมิติ จากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนข้างต้น การท่องเที่ยวซึ่งเป็นอุตสาหกรรมบริการได้ตระหนักถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจจึงได้นำเอาหลักแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ต่อมาเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.2 แนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจ ความอยู่ดีกินดีและการพัฒนาคน การเรียนรู้ คุณค่าของคน ตลอดจนการรักษาระเบียบ แบบแผนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของมนุษยชาติ ดังนั้นองค์การการท่องเที่ยวโลก จึงได้ให้อธิบายคำจำกัดความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต (World Tourism Organization, 2004) โดยหลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ World Tourism Organization (UNWTO) ประกอบด้วย

1. การตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน

3. การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงแก่ผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว (Tourism Stakeholder) นอกจากนี้ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากจะต้องให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยวทุกฝ่าย รวมไปถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยวการดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่างๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์

2. นักท่องเที่ยว ถือเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวต้องตอบสนอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยว และก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว คือ กลุ่มธุรกิจการค้า เช่น ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจขนส่ง เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการมุ่งผลตอบแทนในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยว และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จนอาจละเลยผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจจะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและมีบทบาทเป็นตัวกลางในการช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว

4. ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนเองก็จะต้องรับผิดชอบเป็นผู้ดูแลความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ที่ผ่านมามคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามา โดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้ แต่อาจไม่ตระหนักและคาดการณ์ถึงผลกระทบเชิงลบที่เกิดตามมา นอกจากนี้ ในแง่ของผลตอบแทนที่ได้รับ คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อย เมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่อยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิต และทรัพยากรของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้คนใน

ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเอง ถือเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิ์เลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร

5. นักวิชาการและสถาบันการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสากลมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อยกระดับและคำอธิบายองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เรียกว่า ยกระดับภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้ และยิ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใดคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว ก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากเท่านั้น นอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าแล้ว นักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จากแนวคิดข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) สอดคล้องกับแนวทางและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยจะมุ่งเน้นการสร้างความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน จากแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถกล่าวได้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นเสมือนตัวขับเคลื่อนทางการท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน

องค์กร The Global Sustainable Tourism Council (GSTC) (2011) ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานการประเมินสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้กำหนดขอบเขตมาตรฐานในการประเมินความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวไว้ทั้งหมด 4 มิติดังนี้

- 1) การจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable management)
- 2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic impacts)
- 3) ผลกระทบทางวัฒนธรรม (Culture impacts) และ
- 4) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental impacts) ทั้งนี้ Tourism Sustainability Group (2007) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการวางรากฐานความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ 3 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวอย่างมีศักยภาพและเติบโตอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึง การสร้างโอกาส การจ้างงานที่มีคุณภาพ การมีความยุติธรรมทางด้านค่าตอบแทนและ เงื่อนไขต่างๆ ในการทำงานการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ การกระจายรายได้ควรมีความเท่าเทียมกันของสมาชิกในชุมชน การกระจายทรัพยากรการท่องเที่ยวและฐานะของประชากรในประเทศ หรือการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้รับบางอย่าง ขณะที่บุคคลอื่นไม่ได้รับในทุกๆ เรื่อง ไม่ใช่แต่ความแตกต่างทางด้านรายได้และโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นสามารถเรียกได้ว่า ความเหลื่อมล้ำ (อติวิชัย แสงสุวรรณ, 2558) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจึงต้องมีการกระจายรายได้ได้อย่างยุติธรรม

2. มิติทางด้านสังคมและการมีส่วนร่วม โดยเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต ของชุมชนท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยว โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดการอีกทั้งเพื่อให้แน่ใจในเรื่องความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความสามารถในการสร้างประสบการณ์ที่สร้างความพึงพอใจและความ

ประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้โดยไม่มี การแบ่งเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือรูปแบบอื่นใด ซึ่งการให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การวางแผน จนถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ หวังเห็นมากกว่าการหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ มาสั่งให้ชุมชนทำแต่เพียงอย่างเดียว (Prabhakaran et al, 2014)

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อมและการปกป้องทางวัฒนธรรม เป็นการลดความเสี่ยงโทรมของสภาพแวดล้อมและลดมลภาวะในระดับท้องถิ่นและของโลก วิธีการใช้ทรัพยากรที่ขาดแคลนในกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการรักษาและส่งเสริมความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพโดยวิถีของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว สามารถทำได้โดยการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต้องใช้ความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน นักท่องเที่ยว เป็นต้น ภาครัฐเป็นองค์กรหลักในการให้ความรู้ที่ถูกต้องด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้กับเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว ภาคเอกชนควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมรวมถึงปลูกฝังจิตสำนึกผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน และนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว เช่น กีดกันบุคคลที่จัดหาสัตว์จากป่า เพื่อสนองความต้องการผู้ซื้อ ห้ามขายหรือส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าที่มียังยืน แนะนำให้ลูกค้าไม่ให้จับสัตว์ เช่น ปะการัง ฟองน้ำ เปลือกหอย หรือพืช เป็นต้น พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม (WTTC, 2021) ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน ต้องพิจารณาทั้ง 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคมและการมีส่วนร่วม และมิติด้านสิ่งแวดล้อมและการปกป้องทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของทุกภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว ที่ร่วมมือร่วมใจกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่า มีบริษัทท่องเที่ยวหันมาใส่ใจในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์มากขึ้น เช่น Airbnb Animal Experiences สร้างขึ้นโดยความร่วมมือกับ World Animal Protection มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์และช่วยให้ผู้คนชื่นชมกับข้อเสนอจากสัตว์ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ผู้คนรักสัตว์และต้องการเห็นและสัมผัสพวกมันเมื่อเดินทาง แต่ต้องเข้าใจพวกเขาด้วยให้เขาอยู่ในที่ของเขา บริษัท Airbnb นำเสนอประสบการณ์ 1,000 แบบ ร่วมกับ 300 สายพันธุ์และตัวแทนมนุษย์ใน 58 ประเทศ และแนะนำแขกผู้มาเยือนให้รู้จักกับนักอนุรักษ์ นักวิทยาศาสตร์ นักธรรมชาติวิทยา เกษตรกร และผู้เลี้ยงผึ้ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการปกป้องสัตว์

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.3 กรณศึกษาและแนวทางการปฏิบัติที่ดีของการท่องเที่ยวในต่างประเทศ

ผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว เกิดขึ้นในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือมิติของสิ่งแวดล้อม คือสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม พืชพรรณ สัตว์ป่า เริ่มจะสูญพันธุ์ ประกอบกับมีการลักลอบฆ่าสัตว์เพื่อขายชิ้นส่วนของสัตว์ และบริโภคสัตว์ เพื่อไม่ให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ และให้เกิดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ จึงต้องหาแนวทางปฏิบัติที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการลักลอบค้าชิ้นส่วนของสัตว์ป่า บริโภคสัตว์ป่า เป็นต้น ดังกรณี ประเทศออสเตรเลีย และตุรกี ที่ประสบปัญหาและมีแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ รายละเอียดดังนี้

ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลีย เป็นหนึ่งในหลายประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งในการการบริหารจัดการ การเจริญเติบโตและการขยายตัวของการท่องเที่ยวไปสู่ปัญหาอย่างใหญ่หลวงต่อพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นั่นคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ความเสียหายเชิงสมดุลทางธรรมชาติของพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและหน่วยภาครัฐ ซึ่งถือเป็นผลกระทบเชิงลบที่รุนแรงและตรงกันข้ามกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวของประเทศออสเตรเลีย ได้แก่

Australia's Great Barrier Reef เป็นพื้นที่ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นมรดกโลก โดยองค์การยูเนสโก เป็นพืชหินปะการังที่ยาวที่สุดในโลก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศออสเตรเลีย และแนวปะการังใหญ่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ แนวปะการังเหนือ (Northern Reef) หมู่เกาะวิตซันเดย์ (Whitsunday Island) และแนวปะการังใต้ (Southern Reef) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวแนวชายฝั่งยอมรับว่าเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางนิเวศ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสิ่งแวดล้อมโลก ส่งผลให้สุขภาพของแนวปะการังเสียหายอย่างรุนแรง ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องมีนโยบายการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อรักษาแนวปะการังในอนาคต นอกจากนี้จากการติดตามดูแลของภาครัฐยังพบว่า ผู้ประกอบการท่องเที่ยวแนวชายฝั่งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ ในการรักษาแนวปะการัง แต่อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการท่องเที่ยวแนวชายฝั่งพร้อมที่จะร่วมมือกับภาครัฐ หากภาครัฐมีการให้ความรู้ และพวกเขายังตระหนักถึงภัยคุกคามของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและขอสนับสนุนการดำเนินการเพิ่มขึ้นเพื่อรับมือกับมัน (Goldberg, Birtles, Marshall, Curnock, Case and Beeden, 2018)

ดังนั้น สำหรับประเทศออสเตรเลีย จึงได้มีการกำหนดเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประกอบไปด้วยแนวทางสำคัญ 6 ประการ (Department of National Parks Sport and Racing, 2015) ได้แก่

1. การร่วมกันระหว่างคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของอุทยานแห่งชาติ
2. การออกแบบและรูปแบบที่เหมาะสมกับตัวอักษรของอุทยานแห่งชาติ
3. ลดขนาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมในการปกป้องและเข้าถึงอุทยานแห่งชาติ
5. การรับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่น
6. กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความประทับใจและต้องการปกป้องและอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ

ประเทศตุรกี

ประเทศตุรกี เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวแต่เมื่อการท่องเที่ยวเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยวและไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมปัญหาจากการท่องเที่ยวจึงส่งผลตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศเสื่อมเสียจากผลกระทบ ดังกล่าวจึงได้มีนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

Ilgaz Mountain National Park จัดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ Bursa ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเน้นในด้านการเล่นกีฬา (เดินป่า สกี) ตั้งแคมป์-พักแรมค้างคืน ดูนกและสัตว์ป่า ปิกนิก และการถ่ายภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติไม่ได้ถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ (Cetin & Sevik, 2016)

- ขาดการป้องกันและปรับปรุงลักษณะงานเพื่อป้องกันมลพิษทางอากาศ ทางดิน ทางน้ำ และทางเสียง
- มีการดูแลระบบนิเวศทางชีวภาพ ทางธรณีวิทยา ทางภูมิทัศน์ ทางวัฒนธรรม, และทางทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน โดยการรักษาสมดุขของระบบนิเวศ โดยการปรับปรุงโครงสร้างสาธารณูปโภคเดิม และมีการเสริมสาธารณูปโภคใหม่ที่จำเป็นเข้าไป
- เพิ่มมาตรการในการบริหารจัดการเพื่อรักษาสายพันธุ์สิ่งมีชีวิต (สัตว์และต้นไม้) ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ
- มีการให้ความรู้ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่นและภูมิภาคที่ได้จากการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

ภาพที่ 6: Ilgaz Mountain National Park ประเทศตุรกี
ที่มา: National Park of Turkey (2560)

จากตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของประเทศตุรกีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า ประเทศตุรกีมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง อีกทั้งยังมีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นเสน่ห์ในการดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้ แต่อย่างไรก็ตามประเทศตุรกีก็ยังคงต้องพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นแนวทางการปฏิบัติที่ดีของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ สำหรับประเทศตุรกี ประกอบไปด้วย

- ต้องมีการปรับปรุงการบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
- ภาครัฐควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติแก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว
- เพิ่มมาตรการในการบริหารจัดการเพื่อรักษาสายพันธุ์สิ่งมีชีวิต (สัตว์และต้นไม้) ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ
- สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นขายสินค้าพื้นเมืองที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว

จากตัวอย่างกรณีศึกษาของประเทศออสเตรเลียและตุรกี จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ประเทศใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยว พบว่ายังคงต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านที่ต้องเอื้อต่อการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ต้องไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ภาครัฐต้องมีการกำหนดกฎ ระเบียบในการท่องเที่ยวให้ชัดเจน เช่น กำหนดขีดความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยว บทลงโทษเมื่อทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภาคเอกชนควรสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวและชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เช่น ไม่ซื้อสินค้าที่มาจากชิ้นส่วนของสัตว์ (งาช้าง เขากวาง) เป็นต้น

สรุปเนื้อหา

กระแสการท่องเที่ยวของโลกมีแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สูงมากขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่หันมาให้ความสำคัญมากขึ้น โดยการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตระหนักถึงกิจกรรมการบริการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560; Seba, 2012) หลายประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งธรรมชาติ เนื่องจากการได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา และประเทศบราซิล เป็นต้น (D’Cruze, et al., 2017; World Tourism Organization, 2001) รวมถึงประเทศไทย (Ota Wong, 2014; Division of Tourism and Sports Economics in Office of the Permanent Secretary, 2017) ซึ่งพบว่าการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การดูนก ส่องสัตว์และสัตว์ป่า เป็นต้น เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเป็นอันดับต้นๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

จากการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีทั้งที่ประสบความสำเร็จและยั่งยืน และที่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งที่ผ่านมาหลายประเทศที่ประสบปัญหาและพยายามพัฒนาหาแนวทางการ อาทิเช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศตุรกี เป็นต้น พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้นจะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ จากกรณีตัวอย่างแสดงให้เห็นแนวทางปฏิบัติที่ดี มีทั้งข้อดี ข้อเสียและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและชุมชน เป็นต้น รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติไม่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในระยะเวลานั้นๆ ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งแนวทางการพัฒนาจากตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยได้ เช่น ด้านแหล่งท่องเที่ยว ต้องนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ สามารถสนับสนุนได้ทั้งในส่วนของงบประมาณ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและนำมาใช้อย่างจริงจัง ด้านบุคลากร ต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนให้มีการให้ความรู้ให้กับบุคลากรทุกภาคส่วน สามารถทำได้โดยการอบรมให้ความรู้ การจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์การท่องเที่ยวที่ถูกต้องพร้อมนำไปปฏิบัติให้กับนักท่องเที่ยว และด้านการจัดการ โดยการจัดตั้งกลุ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีการวางแผน ดำเนินการ สร้างกิจกรรม ดำเนินการ และแบ่งปันความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน เช่น กลุ่มที่พัก กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มของที่ระลึก เป็นต้น รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง/แหล่งเรียนรู้

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง	กนกรัตน์ รัตนพันธุ์, นุชนาฏ นิลอ, บุญจงรักษ์ จิวตัน และ วรพจน์ รัตนพันธุ์. (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 12(1), 1-9.
สรุปรายได้ และค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2560	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560ก). สรุปรายได้และค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2560. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=506 .
ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) พ.ศ. 2560-2564	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560ข). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ปี 2558 – 2563	กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ปี 2558 – 2563. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2564, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=625
การท่องเที่ยวประเภทดำน้ำลึก	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). การท่องเที่ยวประเภทดำน้ำลึก. สืบค้น 6 เมษายน 2560, จาก http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2012/menu-2012-apr-ju/53-22555-diving .
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี	เจิมจิต แยมผกา. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยบริการ, 24(1), 40-50.
โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน	ชล บุนนาค. (2561). โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) Research Coordination for SDGs (รายงานผลวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมผ่านกลไกคณะกรรมการที่ปรึกษาพื้นที่คุ้มครองในประเทศไทย	ทรงธรรม สุขสว่าง และคมกริช เดชบุบผา. (2560). การดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม ผ่านกลไกคณะกรรมการที่ปรึกษาพื้นที่คุ้มครองในประเทศไทย. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2560, จาก file:///C:/Users/SDU-NB54/Downloads/PAC_book.pdf .

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
อุทยานฯลำคลองงู เปิดเส้นทางเดินป่าเที่ยวชม ‘ถ้ำเสาหิน-ถ้ำนกนางแอ่น	ไทยโพสต์. (2563, 15 มกราคม). อุทยานฯลำคลองงู เปิดเส้นทางเดินป่าเที่ยวชม ‘ถ้ำเสาหิน-ถ้ำนกนางแอ่น’. สืบค้น 1 มีนาคม 2563, จาก https://www.thaipost.net/main/detail/54631 .
แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว	ฉมกร ธาราศรีสุทธิ. (2555). แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำท่าคา. วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวิทยาลัยเกริก, 30(2), 97-116.
การเชื่อมโยงเส้นทางและการส่งเสริมการตลาดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม 4 จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย	นนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร์ โชติช่วง และณัฐมน ราชรักษ์. (2558). การเชื่อมโยงเส้นทางและการส่งเสริมการตลาดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม 4 จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทย. วารสารวิทยาการจัดการ, 32(2), 89-115.
ขีดความสามารถในการรองรับของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้	นราวดี บัวขวัญ, วนิดา เพ็ชรลมูล และภัชฎา ตริพันธ์. (2559). ขีดความสามารถในการรองรับของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานียะลา และนราธิวาส) (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์	ภีร์วัฒน์ นนทะโชติ. (2557). ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(2), 123-136.
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว	ราณี อีสัยกุล. (2554). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยอย่างยั่งยืน หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์. (2563). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว	วรรณภา วงษ์วานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	วิมล จิโรจน์พันธ์, ประชิต ฤกษ์ณะพัฒน์, และ อุดม เขยกิจวงศ์. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. (2539). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. สืบค้น 12 มกราคม 2560, จาก http://std.kku.ac.th/4830801696/nor1/index2.htm .
นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	สมบัติ กาญจนกิจ. (2557). นันทนาการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ทัศนคติของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าวังน้ำเขียว-ป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา	สมหมาย อุดมวิทิต และวราภรณ์ ตันติเวทย์. (2560). ทัศนคติของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าวังน้ำเขียว-ป่าเขาภูหลวง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 4(1). หน้า 1-10.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
จุดชมช้างป่าและกระทิง - อุทยานแห่งชาติกุยบุรี.	สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2564). จุดชมช้างป่าและกระทิง - อุทยานแห่งชาติกุยบุรี. สืบค้น 25 เมษายน 2564, จาก http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=2838
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล.	สุจิตราภรณ์ จุสปาโล. (2556). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, 6(1), 81-93.
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	เสรี เวชชบุษกร. (2554). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ในรศพร จันทร์สว่าง. การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
อุทยานแห่งชาติภูกระดึง	องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย. (2562). อุทยานแห่งชาติภูกระดึง. สืบค้น 7 กันยายน 2560, จาก https://loeipao.go.th/travel/detail/1/data.html .
มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	อภิัญญา เลื่อนฉวี. (2546). มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ:กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
The Essence of Ecotourism	Bautista, K. C., Juan, J., Valenzuela, L. E., & Garcia, E. (2018). The Essence of Ecotourism: An Environmental Study to the Application of Carrying Capacity in Mt. Gulugud Baboy in Batangas. <i>PU-Laguna Journal of Multidisciplinary Research</i> , 5(2). 65-77.
Ecotourism: Principles and Practices	Buckley, R. (2009). <i>Ecotourism: Principles and Practices</i> . UK: Cambridge University Press.
travelling birds generate eco-travellers: The economic potential of vagrant birdwatching	Callaghan, C. T., Slater, M., Major, R. E., Morrison, M., Martin, J. M., & Kingsford, R. T. (2018). Travelling birds generate eco-travellers: The economic potential of vagrant birdwatching. <i>Human Dimensions of Wildlife</i> , 23(1), 71-82.
Marine Ecotourism: Between the Devil and the Deep Blue Sea.	Cater, C. & Cater, E. (2007). <i>Marine Ecotourism: Between the Devil and the Deep Blue Sea</i> . Cab international, walingford; UK.
Ecotourism in Central America	Ceballos-Lascuráin, H. (1993). <i>Ecotourism in Central America</i> . Technical Report for WTO/UNDP. Project CAM790/011.
Evaluating the Recreation Potential of Ilgazmountain National Park in Turkey	Cetin, M. and Sevik, H. (2016). Evaluating the Recreation Potential of Ilgazmountain National Park in Turkey. <i>Environmental Monitoring and Assessment</i> , 188(1), 52. doi: 10.1007/s10661-015-5064-7.
Wildlife Tourism: Reconnecting People with Nature. Human Dimensions of Wildlife	Cuttin, S. (2014). <i>Wildlife Tourism: Reconnecting People with Nature</i> . <i>Human Dimensions of Wildlife</i> , 19(6), 545-554.
A review of wildlife ecotourism in Manaus, Brazil.	D’Cruze, N., Machado, F. C., Matthews, N., Balaskas, M., Carder, G., Richardson, V., & Vioto, R. (2017). A review of wildlife ecotourism in Manaus, Brazil. <i>Nature Conservation</i> , 22, 1-16.
Best Practice Ecotourism Development Guidelines. Australia	Department of National Parks Sport and Racing. (2015). <i>Best Practice Ecotourism Development Guidelines</i> . Australia: Department of National Parks Sport and Racing.
Ecotourism in Protected Areas	Dologlou, N., & Katsoni, V. (2016). <i>Ecotourism in Protected Areas, a Literature Review</i> . ECOCLUB.com Ecotourism Paper Series, 38, 1-20.

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
Ecotourism	Fennell, D. (2015). Ecotourism (4th ed.). USA.: Routledge.
Tourism and nature conservation: A case study in Golestan National Park, Iran	Ghoddousi, S., Pintassilgo, P., Mendes, J., Ghoddousi, A., & Sequeira, B. (2018). Tourism and nature conservation: A case study in Golestan National Park, Iran. <i>Tourism management perspectives</i> 26, 20-27.
Inpursuit of ecotourism	Goodwin, H. (1996). Inpursuit of ecotourism. <i>Biodiversityand Conservation</i> , 5(3),277–291.
What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice.	Kates, R. W., Parris, M. T., & Leiserowitz, A. A. (2005). What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice. <i>Environment Science and Policy for Sustainable Development</i> , 47(3), 8-21.
Ilgaz Mountain National Park.	National Parks Of Turkey. (2560). Ilgaz Mountain National Park. Retrieved December 5, 2019, from http://nationalparksofturkey.com/ilgaz-mountain-national-park/
Wildlife Tourism	Newsome, D., Dowling, R., & Moore, S. (2005). <i>Wildlife Tourism</i> . UK: Channel View Publications, Clevedon.
Cave Tourism and its Implications to Tourism Development in Nigeria: A Case Study of Agu-Owuru Cave in Ezeagu	Okonkwo, E. E., Afoma, E. I, & Martha, I. (2017). Cave Tourism and its Implications to Tourism Development in Nigeria: A Case Study of Agu-Owuru Cave in Ezeagu. <i>International Journal of Research in Tourism and Hospitality (IJRTH)</i> , 3(3), 16-24.
Community Participation	Otawong, A. (2014). Community Participation in Talay Bua Dang conservation within Chiang Wae municipal area, Kumphawapi District, Udon Thani Province. <i>Academic Services Journal Prince of Songkla University</i> , 25(1), 47–53.
Nature-based Tourism	Pacific Asia Travel Association (PATA). (2018). Nature-based Tourism. Retrieved October 27, 2019, from https://sustain.pata.org/sustainable-tourism-online/parks-culture/nature-based-tourism/forms-of-nature-based-tourism/nature-based-tourism/
Nature-Based Tourism	Pacific Asia Travel Association. (2021). Nature-Based Tourism. Retrieved May 22, 2021 from https://sustain.pata.org/sustainable-tourism-online/parks-culture/nature-based-tourism/forms-of-nature-based-tourism/nature-based-tourism/

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
The Negative Impacts of Whale-Watching	Parsons, E. C. M. (2012). The Negative Impacts of Whale-Watching. <i>Journal of Marine Biology (Special issues)</i> , 1-9.
Community participation	Prabhakarana, S., Naira, V. & Ramachandran. S. (2014). Community participation in rural tourism: Towards a conceptual framework. The Scientific Committee of 5AEC2014 5th Asia Euro Conference; 2014; New York.
Cave Tourism	Rindam, M. (2014). Cave Tourism: The Potential of Asar Cave as a Natural Tourism Asset at Lenggong Valley, Perak. <i>SHS Web of Conferences</i> 12, 1-9.
Ecotourism and Sustainable Tourism	Seba, J. M. (2012). <i>Ecotourism and Sustainable Tourism: New Perspectives and Studies</i> . Canada: Apple Academic Press, Inc.
Types of Tourism in Thailand	Sharafuddin, M. A. (2015). Types of Tourism in Thailand. <i>e-Review of Tourism Research (eRTR)</i> , 12(3/4), 210-219.
Ecotourism as an Educating Tool for Encouraging Sustainable Development	Sknavis, L. C., & Kounani, A. (2017). Ecotourism as an Educating Tool for Encouraging Sustainable Development: The Case of Skyros Island. In Anwar, S., Sergany, M. E. & Ankit, A. (Ed.), <i>Health and Environment Conference Proceedings</i> , (pp.188-197). Dubai: Hamdan Bin Mohammed Smart University.
Birdwatching and avitourism:	Steven, R., Morrison, C., & Castley, J. G. (2015). Birdwatching and avitourism: A global review of research into its participant markets, distribution and impacts, highlighting future research priorities to inform sustainable avitourism management. <i>Journal of Sustainable Tourism</i> , 23, 1257–1276.
Ethical Animal Experiences	Sunkara, L. (2019). You Can Now Book Ethical Animal Experiences On Airbnb. Retrieved June 15, 2021 from https://www.forbes.com/sites/lavanyasunkara/2019/10/03/you-can-now-book-ethical-animal-experiences-on-airbnb/?sh=382cbd681166
Sustainable Tourism management	Swarbrooke, J. (1999). <i>Sustainable Tourism management</i> . CABI Publishing: UK.
The 17 Goals	The United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). (2019). The 17 Goals. Retrieved December 2, 2019, from https://sdgs.un.org/goals .

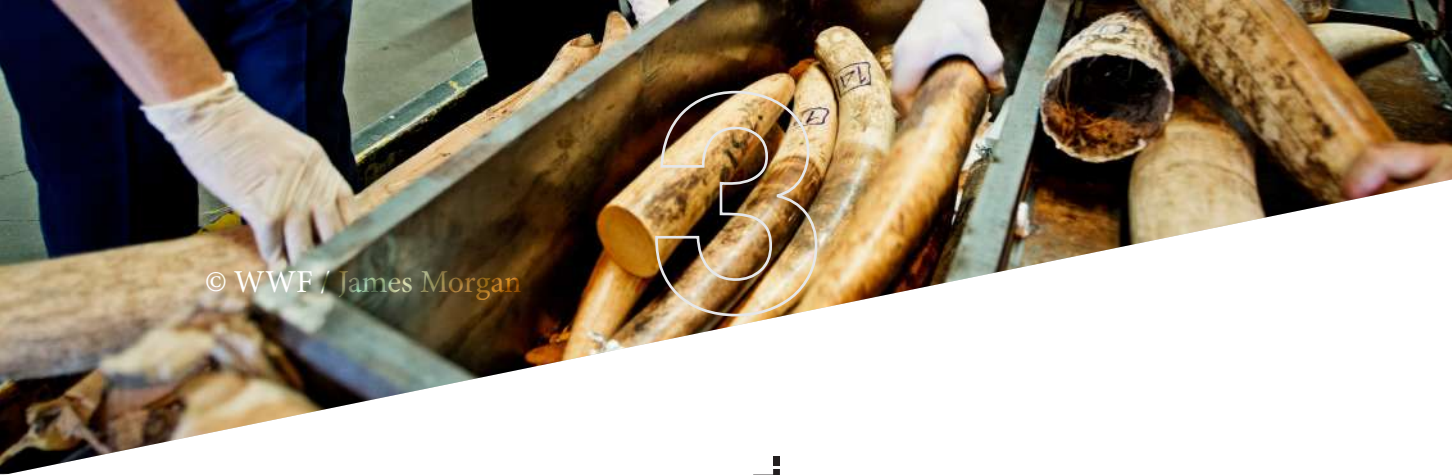

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
Action for more sustainable European tourism	Tourism Sustainability Group. (2007). Action for more sustainable European tourism: report of the Tourism Sustainability Group. Geneva: European Commission.
Science, Economics and Sustainable Development	Vitalis, V. (2004). Science, Economics and Sustainable Development: Making Measurement Meaningful. Environmental Sciences, 1(2), 201-230.
Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations	World Tourism Organization (WTO). (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook (English version). Retrieved September 14, 2016, from https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284407262
Preventing Illegal Wildlife Trade	World Travel Tourism Council (WTTTC). (2021). Preventing Illegal Wildlife Trade. World Travel Tourism Council.
Ecotourism: the Uneasy Alliance	Ziffer, K. (1989). Ecotourism: the Uneasy Alliance. C

แบบหน่วยการฝึก (Course Training Template)

บทที่ 3 (Chapter)	ชื่อบท (ภาษาไทย) พัฒนาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง ชื่อบท (ภาษาอังกฤษ) Development and law related to ivory
ผู้เรียบเรียงเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม (Editors)	อาจารย์วสันต์ มหากาญจนะ อาจารย์สาธิตา มิ่งวงศ์
ระยะเวลาการฝึกอบรม (Nominal Duration)	ระยะเวลาการฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จำนวน 3 ชั่วโมง แบ่งเป็น <ul style="list-style-type: none"> • ภาคทฤษฎี 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training) 3 ชั่วโมง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face - ชั่วโมง • ภาคปฏิบัติ - ชั่วโมง ณ สถานที่ที่หน่วยจัดอบรมจัดเตรียมไว้ให้
รายละเอียดเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม โดยสรุป (Course Description)	เอกสารการฝึกอบรมในบทที่ 3 นี้ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ครอบคลุม เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ แนวความคิด ที่มาของพระราชบัญญัติการสงวนและคุ้มครองช้างและสัตว์ป่าของไทย และสากล พระราชบัญญัติงาช้าง เจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายทั้งสอง ฉบับ กฎหมายและบทลงโทษ ความเชื่อมโยงกับองค์กรพิทักษ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชในระดับนานาชาติ ภาพลักษณ์ของการเป็นตลาดการค้าซื้อขายงาช้างและสัตว์ป่าผิด กฎหมาย แนวปฏิบัติพร้อมตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาคดีสำคัญต่างๆ กฎหมายของจีน เรื่องงาช้าง
วัตถุประสงค์ การฝึกอบรม (Objective)	เมื่อผ่านการฝึกอบรมในบทที่ 3 นี้ แล้ว ผู้เข้าฝึกอบรมจะมีความรู้ และสามารถปฏิบัติงานได้ดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการสงวนและคุ้มครองช้างและสัตว์ป่าของไทยและสากล และพระราชบัญญัติงาช้าง 2) รู้และเข้าใจถึงแนวปฏิบัติพร้อมตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาคดีสำคัญต่างๆ กฎหมายของจีนเรื่องงาช้างมาเป็นกรณีศึกษา 3) สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อการสร้างจิตสำนึกในการให้ความรู้ด้านกฎหมายและบทลงโทษแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง
เงื่อนไขก่อนการฝึก (Prerequisite)	ผู้เข้าฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จะต้อง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เข้ารับการศึกษาควรจะมีรู้ด้านพระราชบัญญัติการสงวนและคุ้มครองช้างและสัตว์ป่าของไทยและสากล และพระราชบัญญัติงาช้าง

© WWF / James Morgan

บทที่ 3

พัฒนาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง

หัวข้อวิชา		หัวข้อเนื้อหาวิชา
1	พัฒนาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง	1.1 พัฒนาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง 1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง 1.3 สารัตถะวิพากย์จกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง
2	กรณีศึกษา	2.1 กรณีศึกษา GlobeScan 2017 - 2020

© Ola Jennersten / WWF-Sweden

บทนำเรื่อง

ช้าง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด โดยเฉพาะเมื่อมีการเปรียบเทียบกับสัตว์จตุบาทด้วยกัน ในภูมิภาคที่ยังคงปรากฏช้างในปัจจุบัน อันได้แก่ ทวีปแอฟริกาและเอเชีย ภูมิหลังที่สำคัญทางวัฒนธรรม อธิบายความสำคัญของช้างที่มีต่อสังคมมนุษย์ได้ชัดเจนในฐานะเป็นสัตว์พาหนะ ดังปรากฏเป็นซากสัตว์เคี้ยวคู้กับซากของมนุษย์ในการขุดค้นทางโบราณคดีแต่ในทางกลับกันเราอาจไม่เห็นภาพความเชื่อมโยงเหล่านี้ในภูมิภาคแอฟริกาในอดีตได้ชัดเจนมากนัก

การล่าช้างเอางาเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดจากทวีปแอฟริกาซึ่งก็ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการล่าสัตว์ชนิดอื่นๆ มีการประมาณกันว่าช้างในทวีปนี้ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 มีจำนวนมากมายาว 26 ล้านตัว ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จำนวนช้างเหล่านี้แม้ถูกนำไปเป็นจำนวนมากแต่ก็นับว่ายังมากกว่าจำนวนประชากรชาวแอฟริกันในช่วงนั้นเสียด้วย

อุตสาหกรรมการล่าสัตว์โดยเฉพาะในภูมิภาคแห่งนี้ ในเบื้องต้นเป็นเรื่องของการจัดสัตว์รบกวนการแผ้วถางในการบุกเบิกเกษตรกรรม ต่อมาพัฒนาเป็นธุรกิจการล่าสัตว์ซึ่งดำเนินงานโดยชาวผิวขาวและชาวพื้นเมือง ซึ่งจะได้รับความสะดวกสบายในการบริการมากขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาความก้าวหน้าทางการขนส่งด้วยรถไฟ การล่าสัตว์ในยุคแรกเริ่มไม่ได้มีการกำหนดโควต้าไว้แน่นอนตายตัว ขณะที่ทำให้เกิดพรานผิวขาวอาชีพซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยการรับจ้างพานักท่องเที่ยว พรานสมัครเล่นล่าสัตว์ และตัวเขาก็ล่าสัตว์ซึ่งสัตว์ป่าที่ทำเงินให้กับเขาเป็นอย่างดีก็คืองาช้างและนอแรด หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ธุรกิจการล่าสัตว์ขยายตัวอย่างรวดเร็วในทวีปนี้ เช่นเดียวกับที่จำนวนสัตว์ป่ารวมถึงช้างและแรดก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน

เนื่องด้วยเหตุผลด้านการลดจำนวนลงของช้างแอฟริกาอย่างมากจนเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) จึงได้จัดให้ช้าง (ทั้งช้างแอฟริกาและช้างเอเชีย) อยู่ในบัญชี 1 (Appendix 1) ของอนุสัญญาฯ ที่ไม่อนุญาตให้มีการค้าระหว่างประเทศ และห้ามการนำเข้า - ส่งออกโดยเด็ดขาด อันส่งผลต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองช้างในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาดังกล่าว ในปี 1983ไม่ว่าปัญหาเรื่องการค้างาช้างจะจบลงอย่างไร แต่ก็แสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องช้างและการลักลอบล่าและค้างาช้างผิดกฎหมายนั้นเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตลอดระยะเวลาที่เปลี่ยนไป ในการพิจารณาถึงปัญหาดังกล่าวและสะท้อนไปจนถึงวิธีการแก้ไขปัญหาก็ต้องอาศัยองค์ความรู้หลายด้าน ทั้งระบบนิเวศที่อยู่รอบตัวช้าง วิถีชีวิตของผู้คน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ การเพิ่มจำนวนประชากร สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบที่เราต้องนำมาคิดรวมในการแก้ปัญหาเรื่องการลักลอบค้างาช้าง รวมถึงสัตว์ป่าชนิดอื่นๆ ด้วย

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.1 พัฒนาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาช้าง

ช่วงที่ 1 อาจกล่าวได้ว่าทุกปัญหาที่เป็นประเด็นการศึกษาในด้านกฎหมายและการใช้บังคับโดยเฉพาะในเรื่องที่มีความสำคัญระดับโลกนั้น “งาช้าง” เป็นเรื่องที่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะช่วยให้ได้ภาพที่ชัดเจน เป็นขบวนการขั้นตอนของเรื่องที่ทำเนิการศึกษา ทำให้เกิดความตระหนักถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นประเด็นปัญหาในปัจจุบันล้วนมีรากเหง้ามาจากอดีตทั้งสิ้น

งาช้าง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด โดยเฉพาะเมื่อมีการเปรียบเทียบกับสัตว์จำพวกเดียวกัน ในภูมิภาคที่ยังคงปรากฏงาช้างในปัจจุบัน อันได้แก่ ทวีปแอฟริกาและเอเชีย ภูมิภาคที่สำคัญทางวัฒนธรรมอธิบายความสำคัญของงาช้างที่มีต่อสังคมมนุษย์ได้ชัดเจนในฐานะเป็นสัตว์พาหนะ ดังปรากฏเป็นซากสัตว์เคี้ยวคู้กับซากของมนุษย์ในการขุดค้นทางโบราณคดีแต่ในทางกลับกันเราอาจไม่เห็นภาพความเชื่อมโยงเหล่านี้ในภูมิภาคแอฟริกาในอดีตได้ชัดเจนมากนัก

ในปี พ.ศ. 2557 - 2558 ทางรัฐบาลไทยได้ดำริให้มีการร่าง ประกาศใช้พระราชบัญญัติงาช้าง เพื่อควบคุมการซื้อขายครอบครองงาช้าง หากพิจารณาถึงโทษที่ระบุไว้ในกฎหมายนั้นมีความรุนแรง มีการโฆษณาจากสื่อต่างๆ ในการรณรงค์ชักจูงให้งดซื้อขายชิ้นส่วนของงาช้าง ในรูปผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป จนทำให้เกิดข้อสงสัยว่าสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำชาตินั้นตกอยู่ในอันตรายจริงหรือไม่ ภาชิต เก้าของของไทยมีว่า “อย่าล่าช้างเอางา” อันมีความหมายว่า การล่าช้างเพื่อหวังผลเพียงงาคู่เดียวเมื่อเทียบกับขนาดของช้างล้วนเป็นเรื่องที่ไม่คุ้มค่า เสมือนกับการลงทุนในการทำงานที่ใช้เครื่องใช้ไม้สอยมากมายแต่ได้ผลที่ไม่คุ้มค่า ภาชิตที่ว่าคงใช้ได้กับประเทศไทยเพียงประเทศเดียวเท่านั้น

การล่าช้างเอางาเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดจากทวีปแอฟริกาซึ่งก็ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการล่าสัตว์ชนิดอื่นๆ มีการประมาณกันว่าช้างในทวีปนั้นช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 มีจำนวนมากมายาว 26 ล้านตัว ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จำนวนช้างเหล่านี้แม้อูกล่าไปเป็นจำนวนมากแต่ก็นับว่ายังมากกว่าจำนวนประชากรชาวแอฟริกันในขณะนั้นเสียด้วย

อุตสาหกรรมการล่าสัตว์โดยเฉพาะในภูมิภาคแห่งนี้ในเบื้องต้นเป็นเรื่องของการขจัดสัตว์รบกวนการแผ้วถางในการบุกเบิกเกษตรกรรม ต่อมาพัฒนาเป็นธุรกิจการล่าสัตว์ซึ่งดำเนินงานโดยชาวผิวขาวและชาวพื้นเมือง ซึ่งจะได้รับความสะดวกสบายในการบริการมากขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาความก้าวหน้าทางการขนส่งด้วยรถไฟ การล่าสัตว์ในยุคแรกเริ่มไม่ได้มีการกำหนดโควตาไว้แน่นอนตายตัว ขณะก็ทำให้เกิดพรานผิวขาวอาชีพซึ่งดำรงชีวิตอยู่ด้วยการรับจ้างพานักท่องเที่ยว พรานสมัครเล่นล่าสัตว์ และตัวเขาก็ล่าสัตว์ซึ่งสัตว์ป่าที่ทำเงินให้กับเขาเป็นอย่างดีก็คืองาช้างและนอแรด หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ธุรกิจการล่าสัตว์ขยายตัวอย่างรวดเร็วในทวีปนี้ เช่นเดียวกับที่จำนวนสัตว์ป่ารวมถึงช้างและแรดก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน

ช่วงที่ 2 สถานการณ์ที่สุกอม ภัยแล้งรุนแรงในแอฟริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 – 1980 เป็นช่วงระยะเวลาที่มีการค้าช้างถูกกฎหมายและผิดกฎหมายกันอย่างมากมาย ในประเทศเคนย่า ในเขตซาโว (Tsavo) มีช้างถูกล่าไปราว 10,000 ตัวทางประเทศอุ간다อาจมากกว่านั้นถึง 40,000 ตัว ในช่วง ปี ค.ศ. 1973 ราคาช้างและนอแรดมีราคาสูงขึ้นจากเดิมปอนด์ละ 1 ลิ่ง ขยับขึ้นมาเป็น 2.80 เหรียญ ต่อมา 50 เหรียญ มีการลักลอบล่าช้าง แรด เพื่อส่งออกงา นอ ออกไปจากประเทศเหล่านี้มากขึ้น เพื่อป้อนอุตสาหกรรมแปรรูป ราคาอแรดขยับขึ้นไปจาก 24 เหรียญ ไล่ไปจนถึง 400 เหรียญก็เคยมี ตลาดหลักคือภูมิภาคเอเชีย นอแรดได้รับความนิยมเชื่อกันว่าเป็นยาบำรุงกำลัง สำหรับบางประเทศเช่น ประเทศเยเมน ซึ่งมีการสั่งซื้อนอแรดเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปทำด้ามกริช (Jambiya)

สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าโดยเฉพาะงาช้างไม่ได้มีที่ท่าจะดีขึ้น ในระบบการขออนุญาตเพื่อล่าสัตว์ป่าสามารถตรวจสอบได้ มีการคาดคะเนว่าจำนวนช้างในเขตอุทยาน ซาโว เคนยามีช้างราว 50,000 ตัว แต่แท้ที่จริงอาจมากกว่านั้นคือราว 167,000 ตัวโดยราว 49,000 ตัวอยู่ในเขตอนุรักษ์ สถิติการส่งออกงาช้างก็เป็นบ่งบอกเช่นในปี ค.ศ. 1973 ปีเดียว เฉพาะในประเทศเคนย่า มีการส่งออกงาช้างไปขายต่างประเทศไม่น้อยกว่า 149 ตัน นั่นคือส่วนที่เป็นทางการ แต่ที่ถูกส่งออกไปอย่างไม่เป็นทางการ (งาจากที่อื่น) ราว 88 ตัน คำนวนดูจากน้ำหนัก 88 ตันจะเท่ากับว่ามีงาช้าง ช้างถูกล่าโดยผิดกฎหมายไปกว่า 10,000-25,000 ตัว มีเรื่องราวของตู้บันทุกสินค้าที่มีงาช้างอัดอยู่ราว 800 คู่ ถูกสกัดกั้นได้ที่สนามบิน เอ็มบากาซี กรุงไนโรบี เมืองหลวงของเคนย่า สิ่งติดตามอีกไม่นานคือ ตู้สินค้าดังกล่าวหายไปโดยไร้ร่องรอย

ในปี ค.ศ. 1979 มีผู้ประเมินว่าในทวีปแอฟริกามีช้างอาศัยอยู่ราว 1,300,000 ตัว แต่นับเวลาเพียงสิบปีต่อมาคือ ค.ศ. 1979- 1989 จำนวนช้างลดลงกว่าครึ่ง โดยการลักลอบและการค้าอย่างผิดกฎหมาย มีผู้เก็บสถิติว่าในช่วงสิบปีนี้มีจำนวนงาช้างส่งออกเทียบน้ำหนักงารวมกันราว 8,818 ตัน ซึ่งจะเท่ากับจำนวนช้าง 691,000 ตัวตายลงไป และช่วงเวลาดังกล่าวนี้องค์การสาธารณสุขทางด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าและพรรณพืชถือกำเนิดขึ้นมา เช่น CITES Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora ถือกำเนิด เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1975 โดยประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรับรองในปี พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) ส่วน WWF World Wide Fund For Nature นั้นก่อตั้งในปี ค.ศ. 1961 ในประเทศไทยเองก็มีองค์กรทางด้านนี้ที่สำคัญคือ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย โดยในการก่อตั้งครั้งแรกใช้ชื่อว่า “นิคมไพรสมาคม” โดยนายแพทย์ บุญส่ง เลขะกุล ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2495 ผลงานของท่านเป็นผู้สนับสนุนให้รัฐบาลในขณะนั้นออกพระราชบัญญัติที่มีความสำคัญในการสงวนคุ้มครองสัตว์ป่าคือ พระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 และพระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยภายหลังมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าโลกหรือ WWF ก็ได้มอบตำแหน่งสมาชิกกิตติมศักดิ์ให้แก่ท่าน

ช่วงที่ 3 ปัจจุบัน ปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่า โดยเฉพาะการลักลอบค้างาช้างยังดำเนินต่อไป トラบไต้ยังมีความต้องการและราคาซื้อขายสูง ขณะเดียวกันเราคงต้องยอมรับความจริงกันว่าความซับซ้อนของขบวนการลักลอบซื้อขายสัตว์ป่าทุกชนิดนั้น พัฒนาการตนเองขึ้นมาอยู่ในระดับเดียวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งอาชญากรและองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่ถือเป็นภัยร้ายแรง คำนึงถึงพฤติกรรมต่างๆ เช่น การค้ายาเสพติด การค้าแรงงานมนุษย์ การก่อการร้าย การทุจริตคอร์รัปชัน การลักลอบค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย ในขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่านี้ก็เช่นกัน การมีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาคือ “อาชญากรรมต่อสัตว์ป่า” หรือ “อาชญากรรมสัตว์ป่าข้ามชาติ” (Wildlife Crime) เพราะเหตุที่มีขบวนการ วิธีการที่นำไปสู่จุดหมายคือการลักลอบค้าสัตว์ป่าโดยผิดกฎหมายทุกรูปแบบและทำให้องค์กรอาชญากรรมดังกล่าวเติบโตขึ้น ในการยุติติดตามสืบจับกุม ในระดับนานาชาติ ทางสหประชาชาติก็ได้ร่วมมือกับหน่วยงาน อินเทอร์เน็ตหรือองค์กรตำรวจอาชญากรรมระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าตำรวจสากล ในกรณีการลักลอบค้าสัตว์ป่า

ทุกชนิดรวมถึงสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางตำรวจสากลจัดให้อยู่ในฐานความผิดประเภท ENVIRONMENTAL CRIME ซึ่งในปี ค.ศ. 2019 ทางตำรวจสากลได้ออกหมายจับ (หมายแดง) แก่กลุ่มบุคคลจำนวน 8 คนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมต่อสัตว์ป่า การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ผู้กระทำความผิดตามหมายดังกล่าวเป็นชาวเอเชียสองคน ชาวอาฟริกันสามคนและชาวยุโรปสองคนโดยตำรวจสากลเรียกร้องให้ประเทศต่างๆช่วยแจ้งเบาะแสหรือจับกุมเพื่อนำตัวมาดำเนินคดีตามกฎหมาย (อ้างอิง: <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2019/INTERPOL-makes-public-appeal-to-help-track-environmental-fugitives>)

เป็นที่ทราบกันว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีแหล่งแปรรูปงาช้างผิดกฎหมายอยู่มากมายและประเทศไทยก็เคยเป็นประเทศที่ติดอันดับหนึ่งในประเทศที่มีช่างแกะสลักงาช้างฝีมือดี โดยเฉพาะงาช้างเอเชีย แต่เมื่อมีการลักลอบค้างาช้างผิดกฎหมายจนเกิดเป็น “อาชญากรรมต่อสัตว์ป่า” ช้างต้นแล้วภาพลักษณ์ของประเทศไทยก็เสื่อมเสียลงเพราะดูเหมือนไม่สนใจในการปราบปรามการลักลอบค้างาช้างผิดกฎหมายอย่างจริงจัง จวบจนปี พ.ศ. 2557 จึงประกาศ “แผนปฏิบัติการงาช้าง” โดยรวบรวมหน่วยงาน มาตรการทางกฎหมาย การติดตามปราบปรามการลักลอบนำงาช้างจากทวีปแอฟริกาเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งบังเกิดผลให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการถูกขึ้นบัญชีประเทศที่มีการลักลอบและเป็นเส้นทางการค้างาช้างแอฟริกันผิดกฎหมายและจากการเข้มงวดของมาตรการของรัฐบาลบังเกิดเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะจากผลงานการจับกุมงาช้างผิดกฎหมายที่นำเข้ามาจากแอฟริกาโดยการจับกุมของกรมศุลกากรต่งสถิติดังนี้

ภาพที่ 7: สถิติการตรวจยึดงาช้างของกรมศุลกากร
ที่มา <https://thaipublica.org/2019/09/thailand-off-illegal-ivory-trade-cites/>

ตลอดช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมาสถิติเกี่ยวกับการลักลอบการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ซึ่งมีสาเหตุจากปัญหาความยากจนในภูมิภาคอาฟริกาและความนิยมความร่ำรวยจากงาช้าง จากความนิยมของชนชั้นกลาง สูง ในประเทศจีน ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่หย่อนยาน ช้างอาฟริกาที่โดยส่วนใหญ่จะมีขนาดใหญ่มากกว่าช้างสายพันธุ์เอเชีย จึงถูกล่าปีละประมาณ 20,000 ตัว อ้างอิงจากรายงานของ CITES (อ้างอิง: <https://cites.org/sites/default/files/eng/com/sc/65/E-SC65-42-01.pdf>) และจุดหมายปลายทางของงาช้างอันเกิดจากการล่านี้ก็คือประเทศจีน สองสามทศวรรษก่อนหน้านั้น ประเทศญี่ปุ่นเองก็เคยเป็นประเทศที่นำเข้างาช้างเป็นจำนวนมาก ในภูมิภาคอาฟริกาตะวันออกเช่นในประเทศแทนซาเนีย การล่าช้างเป็นกิจกรรมคุ้มกับการเสี่ยงภัยและการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ได้ผล กอปรกับเศรษฐกิจ การเพาะปลูกที่ต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่ รุกไล่เขตหากินของช้างและช้างรวมถึงสัตว์อื่นก็ต้องถูกขจัดออกไป

ในแอฟริกากลาง การล่าช้างมีส่วนสัมพันธ์กับวิกฤตการณ์ทางการเมือง ความไร้เสถียรภาพของรัฐ กลุ่มทหารที่ต้องการนำเงินไปซื้ออาวุธ ซึ่งต้องพึ่งพาการค้าช้างและการบังคับแรงงานคนให้หาทรัพยากรอันมีค่า ยิ่งล่าช้าง งาช้างได้มากเท่าไรก็ได้เงินมากขึ้นเท่านั้น ประเทศในอาฟริกากลาง 5 ประเทศดังเช่น ซูดานใต้ อาฟริกากลาง คองโก ซูดาน ชาด เป็นต้นแดนของนักล่าช้างผิดกฎหมาย อาจกล่าวได้ว่าการลักลอบค้างาช้างผิดกฎหมายนั้น ปัญหาในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

ในช่วงปี ค.ศ. 2017 - 2018 เป็นช่วงระยะเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของยุคสมัยแห่งการค้างาช้าง เมื่อประธานาธิบดีสี เจิ้น ผิง ของประเทศจีน ประกาศปิดตลาดการค้างาช้างในประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 ประเทศจีนนั้นเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นผู้”บริโภค” งาช้างที่สำคัญที่สุดในวงการการค้างาช้างทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย และในปี พ.ศ. 2557 ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย ประธานาธิบดี บาร์คโอบามา ซึ่งเป็นตลาดค้างาช้างที่ใหญ่เป็นลำดับสองของโลก ได้มีการจัดทำ National Strategy for Combatting Wildlife Trafficking อันรวมถึงการห้ามนำเข้า ส่งออก การซื้อขายภายในประเทศ ในระยะเวลาต่อมา ประเทศอังกฤษก็เริ่มมีกฎหมายบังคับใช้การห้ามค้างาช้างในปี ค.ศ. 2018 จากข้อมูลของ Born free ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศที่ค้างาช้างถูกกฎหมายมากที่สุดในโลกและงาช้างที่ถูกกฎหมายก็ถูกส่งออกไปยังฮ่องกงและจีน จึงจะไม่มีการนำเข้าใหม่เข้ามาหลังจากมีการประกาศกฎหมายใหม่บังคับใช้อย่างเป็นทางการ บริษัทแปรรูปงาช้างที่ถูกต้องตามกฎหมายของจีน 34 แห่งและร้านค้ากว่า 130 ร้าน อาจจะต้องถูกดำเนินการเพิกถอนใบอนุญาตหรือหาวัสดุอื่นๆ มาแปรรูปแทน

เมื่อไม่นานมานี้ นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบว่าช้างแอฟริการุ่นหลังๆ ต้องปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมการอยากล่าช้างเองของมนุษย์คืองาช้างมีขนาดที่เล็กลงหรือไม่มีเลย งาช้างสามารถบ่งบอกลักษณะได้หลายอย่าง เช่น อายุ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม หรืออาจจะสังเกตจากใบหูของช้าง งาช้างในรุ่นหลังมีขนาดเล็กและบางลง นักวิทยาศาสตร์พบว่าสารพันธุกรรมที่ถ่ายทอดลักษณะดังกล่าวไม่ดั่งส่งลงไปยังรุ่นลูก งาช้างจึงไม่ใหญ่และยาวเหมือนรุ่นบรรพบุรุษ ช้างอายุไม่ยืนเหมือนเดิม ช้างบางตัวไม่มีงานตั้งแต่เกิดทำให้พบว่าช้างเริ่มปรับตัวเช่นเดียวกัน

เนื่องด้วยเหตุผลด้านการลดจำนวนลงของช้างแอฟริกาอย่างมากจนเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) จึงได้จัดให้ช้าง (ทั้งช้างแอฟริกาและช้างเอเชีย) อยู่ในบัญชี 1 (Appendix 1) ของอนุสัญญาฯ ที่ไม่อนุญาตให้มีการค้าระหว่างประเทศ และห้ามการนำเข้า - ส่งออกโดยเด็ดขาด อันส่งผลต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองช้างในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกอนุสัญญาดังกล่าว ในปี 1983ไม่ว่าปัญหาเรื่องการค้างาช้างจะจบลง

อย่างไร แต่ก็แสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องช้างและการลักลอบล่าและค้าช้างผิดกฎหมายนั้นเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตลอดระยะเวลาที่เปลี่ยนไป ในการพิจารณาถึงปัญหาดังกล่าวและสะท้อนไปจนถึงวิถีการแก้ไขปัญหา จึงต้องอาศัยองค์ความรู้หลายด้าน ทั้งระบบนิเวศน์ที่อยู่รอบตัวช้าง วิถีชีวิตของผู้คน สังคม การเมือง เศรษฐกิจ การเพิ่มจำนวนประชากร สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบที่เราต้องนำมาคิดรวมในการแก้ปัญหา เรื่องการลักลอบค้าช้าง รวมถึงสัตว์ป่าชนิดอื่นๆ ด้วย

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง

กฎหมายระหว่างประเทศ – CITESอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) เป็นความตกลงระดับนานาชาติระหว่างรัฐบาลของประเทศหรือรัฐต่างๆ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2518 (ค.ศ. 1975) โดยประเทศไทยได้เข้าเป็นประเทศภาคีอนุสัญญาฯ ในปี 1983 เป็นสมาชิกลำดับที่ 77 ปัจจุบันมีประเทศภาคีสมาชิกทั้งหมด 183 ประเทศ อนุสัญญา CITES มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของชนิดพันธุ์นั้นๆ ในธรรมชาติ โดยเฉพาะชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์หรือถูกคุกคาม โดยการสร้างเครือข่ายทั่วไปในการควบคุมการค้าระหว่างประเทศทั้งสัตว์ป่าและพืชป่าที่มีชีวิต ซาก และผลิตภัณฑ์ โดยในประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยกองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญาฯ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว

ในปี 2013 CITES ได้จัดให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในแปดประเทศที่มีสถานะ “น่ากังวลอย่างยิ่ง (Primary Concern)” ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการลักลอบค้างาช้างแอฟริกา เนื่องจากมีจำนวนข้อมูลการจับกุมงาช้างขนาดใหญ่ น้ำหนักมากกว่า 500 กิโลกรัมขึ้นไป ที่แหล่งไหลจากกลุ่มประเทศแอฟริกาเข้ามาในประเทศ และเรียกร้องให้ประเทศไทยต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว มิฉะนั้น จะถูกลงโทษด้วยการคว่ำบาตรทางการค้าระหว่างประเทศ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างประเมินค่าไม่ได้ เช่น การห้ามส่งออกกล้วยไม้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออก 80 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี

ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายและมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยมีการกำหนดให้ช้างแอฟริกาเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่งผลให้จะไม่สามารถนำเข้า ส่งออก นำผ่าน ครอบครอง หรือซื้อขายงาช้างแอฟริกาได้อีกต่อไป
2. การออกพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 เพื่อควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่านซึ่งงาช้างหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
3. คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 เรื่อง มาตรการป้องกันการนำงาช้างปามาสวมสิทธิเป็นช้างบ้าน
4. แผนปฏิบัติการงาช้างแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2556 – 2560 แผนปฏิบัติการปราบปรามการค้างาช้าง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในปี 2019 CITES ได้ประกาศให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกลุ่มประเทศที่เกี่ยวข้องกับการค้างาช้างผิดกฎหมาย อันเนื่องมาจากความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาจากหลายฝ่าย หากแต่ปัญหาการลักลอบการค้างาช้างผิดกฎหมายยังคงมีอยู่ เนื่องจากประเทศไทยยังคงมีตลาดการค้างาช้างถูกกฎหมายในประเทศ ซึ่งทาง CITES

ยังคงติดตามปัญหานี้อย่างใกล้ชิด และได้มีการเรียกร้องให้ประเทศไทยปิดตลาดการค้างาช้างในประเทศ

กฎหมายในประเทศ - กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง พระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ก่อนที่จะเข้าถึงรายละเอียดเนื้อหาของพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ขอชี้แจงว่าปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่า ซากสัตว์ การซื้อขายครอบครองซากสัตว์ป่าหรือผลิตภัณฑ์แปรรูปจากจากสัตว์ป่า ถูกจับตามองจากองค์กรระหว่างประเทศดังเช่น CITES ตลอดมา โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการล่าช้าง งาช้างผิดกฎหมาย งาช้างแอฟริกาที่มีการค้าขายกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยวและประเทศบางประเทศในภูมิภาคเอเชียถือเป็นแหล่งพักและแปรรูปงาช้างผิดกฎหมายเหล่านี้ เท่ากับว่าไม่สามารถห้ามอุปสงค์หรือความต้องการในตลาดและยังมีการส่งเสริมให้มีการล่าช้างผิดกฎหมายเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยจัดอยู่ในฐานะเป็นแหล่งพักงาช้างผิดกฎหมายและแหล่งแปรรูปรวมถึงการค้าขายงาช้างให้กับนักท่องเที่ยวโดยปราศจากกฎหมายบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดดังนั้นภาครัฐจึงต้องออกกฎหมายมาเพื่อควบคุมอย่างเข้มงวด เพื่อแก้ไขปัญหาค้าสัตว์ป่าอันเกิดจากงาช้างดังต่อไปนี้

1. การลักลอบการค้างาช้างจากทวีปแอฟริกา เนื่องจากเป็นปัญหาระดับโลก แต่ไม่เพียงคำแต่หมายรวมถึงการนำมาพักในประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อนำออกไปแปรรูป ในกรณีเช่นนี้สำหรับประเทศไทยมีการจับกุมโดยความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ กับกรมศุลกากร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

2. การลักลอบการค้างาช้างโดยผ่านช่องทางออนไลน์การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่นนี้รัฐใช้มาตรการใดในการจัดการปัญหา

3. การลักลอบค้างาช้างภายในประเทศ ทั้งชนิดที่เป็นท่อนและแปรรูป ทั้งงาช้างเอเชียและงาช้างแอฟริกาเมื่อผ่านการแปรรูปแล้วยากต่อการแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนด้วยสายตา ต้องใช้วิธีการตรวจสอบ DNA เท่านั้น ซึ่งใช้ระยะเวลาและมีค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ

4. การซื้องาช้างของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ในร้านขายสินค้าที่ระลึกมีการมาตรการทางกฎหมายมาควบคุมหรือไม่อย่างไร

5. ปัญหาในอนาคตที่น่าจะเกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอง ความต้องการช้างเลี้ยง (ช้างบ้าน) เพื่อนำไปจัดแสดงในปางช้างที่ถูกจัดตั้งตามแหล่งท่องเที่ยว อาจเกิดการสวมสิทธิ์ระหว่างช้างบ้านและช้างป่า

ภาพที่ 8: งาช้างแปรรูป
ที่มา : ภาพจากสำนักข่าวซินหัว

(ตัวรูปพรรณช้าง) เมื่อสวมสิทธิ์ได้แล้วก็มีสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. งามช้าง พ.ศ. 2558 ด้วย นอกจากนี้ เภณธ์การลงทุนของชาวต่างชาติต่อธุรกิจในประเทศไทย อาจก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาในอนาคต

กฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) ช้างป่า 2) ช้างบ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ช้างป่า

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) ได้ปรับปรุงเนื้อหาให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสถานการณ์โลก ในอันที่จะสงวนรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและสภาพแวดล้อมในของถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาในระดับประเทศในเรื่องของการค้างาช้างผิดกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่มาจากภูมิภาคอาฟริกา และเมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรที่มีบทบาทในเรื่องของการค้าสัตว์ป่าและสงวนพันธุ์พืชดังเช่น CITES จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความทันสมัยและการปฏิบัติในการบังคับกฎหมายเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพ

มาตรา 4

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “ช้าง” ให้พิจารณาจากคำจำกัดความในมาตราที่ 4 ช้างเป็น “สัตว์ป่า” และเป็นทั้ง “สัตว์ป่าคุ้มครอง” ตามที่กฎหมายได้อธิบายไว้ จำนวนของช้างทั้งโลกมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม คำว่า “ซากสัตว์ป่า” ความหมายนั้นกว้างครอบคลุมหมดทุกชิ้นส่วนของร่างกายของสัตว์ป่า ในกรณีของช้างที่สำคัญคืองา ขนหาง คำว่า “ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า” ต้องมีซากสัตว์เป็นตัวตั้งต้นเสียก่อนจึงจะมีผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ เช่น กำไลแขน ชิ้นส่วนจากงาช้าง สร้อยคอ ลูกประคำที่ได้จากการแปรรูปงาช้าง ถือกันว่าเป็น “ผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า” ถ้างาช้างเป็นท่อนก็เรียกว่า “ซากสัตว์ป่า” เป็นต้น

มาตรา 12

มาตรา 12 นี้อยู่ในหมวด “การคุ้มครองสัตว์ป่า” มีข้อความดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง” ช้างเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าห้ามล่าอย่างชัดเจน แต่ในบางกรณีเมื่อช้างทำร้ายมนุษย์และต้องป้องกันตนเอง กฎหมายก็เปิดช่องไว้ให้ถ้าพิสูจน์ได้ว่า 1. เพื่อให้ตนเองพ้นจากอันตราย หรือสงวนรักษาเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่น 2. การล่านั้นได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ ตามมาตรา 13 ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป

มาตรา 17

มาตรา 17 นี้อยู่ในหมวด “การครอบครองสัตว์ป่า” มีข้อความดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากสัตว์ป่าดังกล่าวเว้นแต่....” ใจความหลักคือห้ามครอบครองทั้งหมด ไม่ว่าสัตว์นั้นจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตเป็นซากแล้วก็ตาม ในกรณีงาช้าง โดยนัยแล้วห้ามครอบครองแต่กฎหมายก็เปิดช่องให้คือ 1. ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและประกอบกิจการสวนสัตว์ตามมาตรา 33 2. เป็นการครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองที่เพาะพันธุ์ได้ แต่ช้างป่าไม่จัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองที่เพาะพันธุ์ได้ 3. มาตรา 10 คือครอบครองก่อนพระราชบัญญัตินี้จะใช้บังคับ ให้ไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่รับทราบตามประกาศที่ได้กำหนดหรือมาตรา 13 ล่าสัตว์ป่าด้วยเหตุอันควรป้องกันตนเองพอสมควรแก่เหตุ (งาช้างท่อน ห้ามเด็ดขาดในกรณีพระราชบัญญัติใช้บังคับแล้ว งาช้างเป็นท่อนเสมือนเป็นวัตถุติดเบี่ยงต้นในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ซึ่งจัดเป็นผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่า)

มาตรา 22

มาตรา 22 นี้อยู่ในหมวด “การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งสัตว์ป่า และด่านตรวจสัตว์ป่า” ข้อความดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าสงวน ซากสัตว์ป่าสงวน หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่าสงวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดี” ใจความหลักคือการ “ห้าม” แต่กฎหมายก็มีข้อยกเว้นไว้ให้ที่สำคัญคือ ถ้าอธิบดีอนุญาตแต่การอนุญาตก็ต้องผูกพันกับหลักกฎหมายเดียวกันในมาตรา 33 ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดตั้งและประกอบกิจการสวนสัตว์ ซึ่งการส่งออกเพื่อการหิบบยิมสัตว์ชนิดต่างๆ มาจัดแสดง เช่นเดียวกับมาตรา 23 ที่เปลี่ยนถ้อยความจากสัตว์ป่าสงวนเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ซากสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าดังกล่าว ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี สรุป นำเข้าส่งออกงาช้างได้ถ้าอธิบดีอนุญาต

มาตรา 29

มาตรา 29 นี้อยู่ในหมวด “ การดำเนินกิจการเพาะพันธุ์สัตว์ป่า และการค้าสัตว์ป่า” ข้อความดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใดค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าดังกล่าว” ใจความหลักคือห้ามค้าขายโดยเด็ดขาด รวมถึงซากและผลิตภัณฑ์จากซากด้วย ขณะเดียวกันคำว่า “ค้า” ต้องกลับไปพิจารณาตามมาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีความหมายครอบคลุมกว้างขวางเพราะหมายรวมถึง “การประกาศโฆษณาหรือนำเสนอทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือสื่อใดๆ เพื่อการค้าขาย” ดังนั้นเมื่อมีกรณีประกาศโฆษณาขายงาช้างทางสื่อต่างๆ ก็ถือว่ามีความผิดและเจ้าหน้าที่มีสิทธิ์ในการตรวจค้นจับกุมได้แม้ไม่ได้เห็นการซื้อหรือการส่งมอบก็ตาม

2) ช้างบ้าน

พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่านซึ่งงาช้างหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้างตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า แต่ยังไม่มียกกฎหมายควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่านซึ่งงาช้าง หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ จึงมีการนำช้างป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่ามาสวมสิทธิและจดทะเบียนเป็นสัตว์พาหนะเพื่อตัดงาช้าง รวมถึงการลักลอบนำเข้า งาช้างแอฟริกาเพื่อนำมาค้าหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้าง ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็น ภาคอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) จึงมีพันธกรณี ที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องมีมาตรการควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่านซึ่งงาช้างหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการแปรรูปงาช้างภายในประเทศ มิให้ปะปนกับงาช้างที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 3

“มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ช้าง” หมายความว่า ช้างที่เป็นสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

“งาช้าง” หมายความว่า งา ขนวย หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากงาหรือขนวยของช้าง ทั้งที่ยังมีชีวิตหรือที่ตายแล้ว

“ค้า” หมายความว่า ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน จำหน่าย จ่าย แจก หรือโอนกรรมสิทธิ์ทั้งนี้ โดยทำเป็นปกติและเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และหมายความรวมถึงมีหรือแสดงไว้เพื่อการค้าด้วย

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร และให้หมายความรวมถึงนำหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ซึ่งงาช้างที่เคยนำเข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร

“นำผ่าน” หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักร

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช “

ใจความหลักของมาตรา 3 นี้เป็นการวางเกณฑ์สร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้ร่าง ผู้รักษากฎหมาย ผู้บังคับใช้กฎหมายและอื่นๆ ข้างตามกฎหมายฉบับนี้เป็นข้างเลี้ยง เป็นข้างที่ขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์พาหนะ ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งจะมีการขึ้นทะเบียนเมื่อข้างนั้นมีอายุย่างเข้าปีที่ 8 มีการตรวจสอบบันทึกรหัสพันธุกรรม และได้รับตัวรูปพรรณ เมื่อจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเจ้าของ ข้างย่อมมีกรรมสิทธิ์ในการครอบครอง โอน ค่า ส่งออก งามข้างตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติงามข้าง พ.ศ. 2558

“งามข้าง” และ “ขนาย” เป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะของข้าง ซึ่งในพระราชบัญญัติงามข้างนี้รวมทั้งหมด ทั้งงามข้างชนิดที่เป็นท่อนและงามข้างที่ผ่านการแปรรูปแล้ว และยังมีหมายถึงข้างที่มีชีวิตอยู่หรือตายแล้ว ส่วนคำว่า “ค่า” นั้นการทำเป็นปกติและเพื่อเป็นประโยชน์ในทางการค้า เป็นการค้าขายต้องมีทะเบียนการค้า มีการขออนุญาต เพื่อที่จำแนกและตรวจสอบได้ว่าการค้างามข้างนั้นถูกกฎหมายหรือไม่

มาตรา 4

ข้อความดังนี้ “มาตรา 4 ผู้ใดประสงค์จะค้างามข้าง ให้ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดี” ใจความหลักของ มาตรานี้คือไม่ได้ห้ามมิให้ค้างามข้าง แต่บอกให้เห็นถึงขั้นตอนขบวนการในการค้างามข้าง เรื่องของคุณสมบัติ การออกใบอนุญาต สำหรับข้างเลี้ยงที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ เจ้าของสามารถ หาผลประโยชน์ได้จากข้างที่ตนเองเลี้ยง แต่ต้องมีระบบและกลไกในการตรวจสอบที่ชัดเจน ดังมีรายละเอียด ในมาตราต่อไป

มาตรา 5

ข้อความดังนี้ “ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งงามข้าง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี” ใจความหลักของมาตรานี้คือห้ามนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านซึ่งงามข้าง แต่กฎหมายก็เว้นช่องไว้ให้หากได้รับ อนุญาตจากอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยอาศัย “กฎกระทรวง การขออนุญาตและการ อนุญาตให้นำเข้าส่งออก หรือนำผ่านซึ่งงามข้าง พ.ศ. 2558” ทั้งนี้ต้องยื่นคำขอในแบบคำขอตามระเบียบราชการ แต่ที่เน้นก็คือ “ต้องเป็นงามข้างที่ได้มาจากงามข้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะและได้ดำเนินการถูกต้องตาม กฎหมายว่าด้วยงามข้าง” และการพิจารณาให้นำเข้าส่งออกหรือนำผ่านให้นำหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน CITES มาประกอบพิจารณาด้วย

มาตรา 6

ข้อความดังนี้ “ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งงามข้างโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า ให้มาแจ้งการครอบ ครอบพร้อมเอกสารการได้มาซึ่งงามข้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์วิธีการ และ เงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด” ใจความหลักคือการนำงามข้างในครอบครองมาขึ้นทะเบียน และต้อง เป็นการครอบครองโดยเจตนาไม่ใช่เพื่อการค้า (สมบัติเจ้าคุณปู่ ตกทอดจากบรรพบุรุษ มีผู้ให้มา) แต่ถ้าจุด ประสงค์เพื่อการค้าให้กลับไปมาตรานี้ 4 เมื่อมีการกำหนดให้นำงามข้างครอบครองไปขึ้นทะเบียนตามพระราช บัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ (ภายในเก้าสิบวันหลังจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา) ก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า งามข้าง ทุกขนาดหรือไม่ รวมถึงงามข้างแปรรูปแล้ว ก็ขึ้นเป็นจำนวนเท่าไร ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันความสับสนทาง ราชการจึงออกประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรื่อง “ลักษณะและขนาดงามข้างที่ได้รับ ยกเว้นการแจ้งการครอบครอง พ.ศ. 2558” ซึ่งมีสาระสรุปดังนี้คือ 1) งามข้างที่อยู่ในความครอบครองของหน้ง งานรัฐรวมถึงผลิตภัณฑ์จากงามข้างเหล่านั้นทุกขนาดไม่ต้องแจ้งความครอบครอง 2) งามข้างแปรรูปที่ทำเป็น

เครื่องใช้สอยส่วนตัวหรือครัวเรือนโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า คนละไม่เกิน 4 ชิ้นต่อคน ทั้งครัวเรือนรวมแล้วไม่เกิน 12 ชิ้นต่อครัวเรือนและน้ำหนักรวมไม่เกิน 0.5 กิโลกรัม

เรื่องปัญหาการสวมรอยงาช้าง จากช้างป่าหรือช้างอื่นๆ ในกรณีของการแจ้งการครอบครองงาช้าง ในวรรค 3 ของมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีการตรวจสอบดังข้อความ “ในกรณีตรวจพบหรือมีเหตุอันสงสัยในภายหลังจากที่ได้แจ้งการครอบครองว่า งาช้างใดมีงาช้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ อธิบดีอาจมีคำสั่งให้ผู้ครอบครองนำเอกสารหรือหลักฐานมาพิสูจน์ได้” และ หากพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นงาช้างที่ได้มาจากสัตว์พาหนะ ให้งาช้างนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ตามวรรค 6

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.3 สารัตถะวิพากษ์จากพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับช้างและงาช้าง

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 พอดีประมวลให้เห็นภาพได้ที่ชัดเจนขึ้น อันสะท้อนถึงแนวทางการปฏิบัติและการวางแผนในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดังนี้

1. กรณีของช้างป่า

1.1 การค้างาช้างป่า กฎหมายปัจจุบันที่บังคับใช้คือพระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าช้างป่าเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้ และหมายรวมความถึงช้างแอฟริกาด้วย ดังนั้นจึงทำให้งาช้างป่าเป็นสิ่งของต้องห้ามมิให้ทำการค้าในทางธุรกิจ กรณีของงาช้าง อนุญาตให้มีการค้าเฉพาะงาช้างบ้านที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสัตว์พาหนะเท่านั้น ส่วนงาช้างป่าห้ามการค้าในทุกกรณีไม่ว่าทำเป็นปกติหรือเป็นครั้งคราว

1.2 การครอบครองงาช้างป่า เกณฑ์ทั่วไปตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ห้ามครอบครองซากสัตว์ป่า ในกรณีงาช้างห้ามครอบครองในลักษณะเป็นงาดิบหรืองาเป็นท่อน แต่ไม่ได้ห้ามการครอบครองในฐานะเป็น ผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ ซึ่งในทางข้อเท็จจริงงาช้างส่วนใหญ่ก็มักจะถูกแปรรูป จึงมีความพยายามนำไปปะปนกับงาช้างบ้านตามพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้มีการแจ้งการครอบครองงาช้าง ก่อนหรือหลังจากที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเท่านั้น ประเด็นนี้เป็นตัวอย่างของการสวมสิทธิ์ได้อย่างง่ายๆ ซึ่งทางภาครัฐต้องคิดหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาให้รัดกุมขึ้น

1.3 การส่งออกงาช้างป่า เกณฑ์ทั่วไปตามพระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ไม่ได้ห้ามการส่งออกงาช้างอย่างเด็ดขาด แต่การนำออกหรือส่งออกอยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ เช่น ให้เป็นไปตามมาตรา 33 ในส่วนของการจัดตั้งสวนสัตว์ซึ่งอาจมีการเหยียดกันของซากสัตว์ป่าคุ้มครองหรืออื่นๆ เพื่อจัดแสดง หรือตามกรณีการยกเว้นทางราชการและตามที่ทาง CITES กำหนด การแก้ไขปัญหาอย่างเด็ดขาดคือห้ามส่งออก นำออกทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นงาช้างป่า งาช้างเลี้ยง รวมถึงงาช้างที่ลักลอบนำเข้ามาภายในราชอาณาจักร (ในกรณีของงาช้างเลี้ยงที่ได้แปรรูปแล้วให้ไปกำหนดในพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ด้วย)

2. กรณีช้างบ้านหรือช้างเลี้ยง

2.1 การค้างาช้างเลี้ยง กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้ ซึ่งอันที่จริงทั้ง CITES และ WWF ก็บังคับเห็นควรให้ปิดตลาดการค้างาช้างภายในประเทศด้วย เมื่อพิจารณาถึงความสูญเสียของผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ และผลกระทบด้านอื่นๆ การปิดตลาดการค้างาช้างเลี้ยงภายในประเทศอาจจะยังไม่มีผลจำเป็น หากทางรัฐมีมาตรการที่เข้มงวดในเรื่องของการจำหน่ายการครอบครองงาช้างเลี้ยงโดยชัดเจน ซึ่งจะผูกพัน

ไปถึงขบวนการขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนช้างเป็นตัวยุทธตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะด้วย ในส่วนของการจำหน่ายช้างแปรรูป (ในกรณีช้างเลี้ยง) ควรออกระเบียบให้ซื้อขายได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยในขั้นตอนการซื้อและครอบครองจัดให้มีการบันทึกเลขของงาช้างที่นำมาแปรรูปว่านำมาจากช้างเชือกใด ตรงตามตัวยุทธหรือไม่ การเรียกดูเอกสารประจำตัวของช้าง การวางระเบียบป้องกันการสวมสิทธิ์ในการซื้อหรือซื้อแล้วเปลี่ยนการครอบครอง จำหน่ายกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงมาตรการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 การครอบครองงาช้างเลี้ยง เป็นการครอบครองได้โดยที่ต้องมีมาตรการในการควบคุมอย่างชัดเจน สร้างระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน ดังที่ดำเนินการในปัจจุบันก็นับว่าได้ผลอย่างมาก เพราะกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติไว้ชัดเจน เช่น การครอบครองงาช้างก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติงาช้างฉบับนี้ต้องทำอะไร งาช้างที่มีมาก่อนจัดแจ้งการครอบครองอย่างไร ขณะที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้มีวิธีการจัดแจ้งการครอบครองอย่างไร อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมการครอบครองงาช้างเลี้ยงดำเนินการมาอย่างได้ผลเป็นรูปธรรมและสามารถตรวจสอบได้

2.3 การส่งออกงาช้างเลี้ยง ตามพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 ยังคงให้มีการส่งออกงาช้างเลี้ยงได้ แต่ขึ้นอยู่กับการอนุญาตของอธิบดี ซึ่งมีขั้นตอนระเบียบวิธีการที่กำหนดไว้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ไม่ได้ห้ามการส่งออกซากสัตว์ป่า แต่ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี (มาตรา 23) กรณีนี้งาช้างบ้านก็ควรถูกห้ามส่งออกเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเป็นเหตุผลนำไปสู่นโยบายการห้ามจำหน่ายงาช้างให้กับนักท่องเที่ยวและห้ามส่งออกทุกกรณีไม่ว่างาช้างป่าหรือช้างเลี้ยงซึ่งจะมีกรณียกเว้นจากข้อกำหนดของ CITES เท่านั้น ไปสู่การไม่อนุญาต หรือไม่ออกใบอนุญาตให้นักท่องเที่ยวซื้องาช้างทุกชนิดภายในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็งงาช้างดิบ (ท่อน) หรืองาช้างที่ได้รับการแปรรูปแล้ว ซึ่งนโยบายของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ไม่มีนโยบายในการให้ใบอนุญาตแก่นักท่องเที่ยว

3. กรณีหรือประเด็นอื่นที่มีความสำคัญ

ธุรกิจการตั้งปางช้างเป็นส่วนหนึ่งของการจัดตั้งสวนสัตว์ตามมาตรา 33 พระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ธุรกิจการท่องเที่ยวเช่นเดียวกันที่ทำให้เกิดความต้องการช้างบ้านเพื่อนำไปจัดแสดงในปางช้างเป็นจำนวนมาก ซึ่งขยายของเขตทั่วประเทศ ดังนั้นจึงอาจเกิดกรณีของการสวมสิทธิ์ช้างป่าเป็นช้างบ้าน เมื่อช้างป่าเป็นช้างบ้านได้แล้วก็สวมสิทธิ์ในการลอบซื้อขายงาช้างได้ สำหรับประเด็นเรื่องของการลักลอบล่าช้างเอง เมื่อคิดจากจำนวนเงินที่ได้จากการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนและคุ้มค่ากว่า (แต่มีเรื่องของกรรมสิทธิ์ตามป่าสงวนตามสื่อต่างๆ แทน) ประเด็นของการจัดตั้งสวนสัตว์ปางช้าง ถ้ายึดถือตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการทำธุรกิจของคนต่างด้าวที่กำหนดไว้โดยคนไทยถือหุ้นได้ 51% และคนต่างด้าวถือหุ้นได้ 49% จะถือว่าการจัดตั้งสวนสัตว์ ปางช้าง เป็นการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งปรากฏอยู่ที่บัญชีที่ 1 ที่เป็นธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการด้วยเหตุผลพิเศษ แค่นั้นอย่างไรด้วย

4. กฎหมายเพื่อคุ้มครองการค้างาช้างของต่างประเทศ

สำหรับกฎหมายที่ว่าด้วยการค้างาช้างในต่างประเทศนั้น มีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมอันผันแปรไปตามสถานการณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายในลักษณะเดียวกันของประเทศไทย ซึ่งมีความสลับซับซ้อนอันเนื่องมาจากประเทศไทยมีช้างเอเชียซึ่งเป็นสัตว์ประจำถิ่นอาศัยภายในประเทศและผูกพันตามวิถีวัฒนธรรมมาแต่ดั้งเดิม การพิจารณาในทางกฎหมายหรือดำเนินการใดๆ จึงต้องดูถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบด้าน ส่วนงาช้างจากแอฟริกันนั้นเป็นเพียงแตซากสัตว์ป่าซึ่งอาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับฐานะของการนำเข้า แวะพัก หรือสวมสิทธิ์ในการเป็นงาช้างบ้าน อันนำไปสู่การซื้อขายได้เท่านั้น

ในประเทศจีนในรอบทศวรรษที่ผ่านมาอาจจะถูกตราหน้าว่าเป็นประเทศที่มีการนำเข้างาช้างทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย รวมถึงการเป็นตลาดของการซื้อขายผลิตภัณฑ์งาช้างแปรรูปอย่างสำคัญ แต่นับตั้งแต่ประเทศจีนประกาศปิดตลาดการค้างาช้างตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นไป และการควบคุมตลาดการค้างาช้างในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2558 ภายใต้การควบคุมของ CITES มีผลทำให้ธุรกิจแปรรูปงาช้าง ผลิตภัณฑ์จากงาช้างต้องปิดตัวลง และมีการรณรงค์ของรัฐบาลอย่างเข้มแข็งจนปัจจุบันหลงเหลือการค้างาช้างในประเทศจีนที่ได้รับอนุญาตเพียง 8% เท่านั้น จีนใช้ประโยชน์จากความร่วมมือจากหลายองค์การทั้งภายในและต่างประเทศ เช่น ข้อมูลจากด่านศุลกากรของสิงคโปร์ที่ได้รับการแจ้งเตือนจากประเทศจีนในการดักจับงาช้างเถื่อนผิดกฎหมาย ส่วนการซื้อขายงาช้างจากสื่อสังคมออนไลน์ก็ลดลงไปจากมาตรการเหล่านี้ อย่างไรก็ตามก็มีการหลอกลวงไปได้เช่น การจับกุมกำไลงาช้างที่ลักลอบส่งมาจากประเทศไทยภายใต้การแอบแฝงจากสินค้าชนิดอื่น ซึ่งทางการไทยในฐานะเป็นต้นทางก็ต้องเข้มงวดกวดขันในเรื่องเหล่านี้มากขึ้น

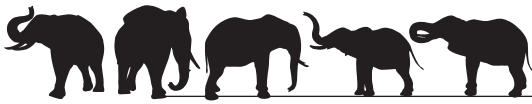
อีกประเทศหนึ่งซึ่งเคยเป็นประเทศผู้นำเข้างาช้างติดสถิติโลก คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในการปกครองแบบรูปแบบสหพันธรัฐจึงต้องมีการแก้ไขกฎระเบียบของสหพันธรัฐขึ้น ในหัวข้อหลักที่ 50 หัวข้อย่อย 17.40 Specials – Rules Mammals (e) ในวงเล็บย่อยตั้งแต่ 1-5 ซึ่งอนุวัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 โดยในการแก้ไขกฎระเบียบดังกล่าวเริ่มกันตั้งแต่ नियามความหมายของงาช้าง งาช้างแอฟริกาจนถึงสิ่งที่เป็นผลผลิตจากงาช้างแอฟริกา การกำหนดให้ห้ามค้างาช้างระหว่างรัฐและระหว่างประเทศเว้นแต่ได้รับใบอนุญาต จนถึงงาช้างที่มีลักษณะเป็นศิลปะวัตถุ โบราณวัตถุ การครอบครองมาก่อนที่กฎหมายนี้ใช้บังคับ ข้อยกเว้นกิจกรรมการซื้อขายและการนำเข้า ถ่ายเทที่เน้นคือ งาช้างท่อน อันเป็นต้นทางของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากงาช้างทุกชนิด งาช้างที่แปรรูปบางชนิดให้มีการพิจารณาเป็นเรื่อยๆ ไป รวมถึงงาช้างที่ใช้ในการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ กล่าวโดยรวมหลักการก็เป็นเรื่องที่ถูกต้องในการแก้ไข แต่แม้จะเป็นข้อตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศไปจนถึงกฎหมายต่างๆ ก็ต้องตระหนักถึงความคุ้มครอง สงวนสิทธิ์ไว้ให้กับกิจการของประเทศตนเองไม่ให้ได้รับผลกระทบอย่างทันที ผ่านเงื่อนไขของการประกาศใช้หรือให้มีผลในการใช้บังคับ

5. บทบาทของมัคคุเทศก์ต่อปัญหาการลักลอบค้างาช้างโดยผิดกฎหมาย

มัคคุเทศก์ถือเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยตลอดมา จำนวนมัคคุเทศก์ที่ได้รับบัตรอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายมีราว 80,000 คน ทางภาครัฐคาดหวังว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งอาชีพมัคคุเทศก์เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งน่าจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนเงินมหาศาล

อย่างไรก็ตามในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาเรื่องการลักลอบค้างาช้างผิดกฎหมายเป็นประเด็นสำคัญระดับโลก โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งเคยติดอยู่ในประเทศที่ถูกจับตามองจากองค์กรระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเช่น CITES ทางภาครัฐจึงต้องมีการแก้ไขปัญหาด้วยการแก้ไขกฎระเบียบดังเช่นแผนปฏิบัติการงาช้าง ตามมาด้วยการร่างพระราชบัญญัติงาช้างและพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า โดยมีหลักเกณฑ์ในการควบคุมที่ชัดเจนไม่ว่างาช้างนั้นจะมาจากภายในประเทศและหรือต่างประเทศรวมถึงผลิตภัณฑ์จากงาช้างด้วย และที่สำคัญคือ งาช้างเหล่านี้หากมีการจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวโดยการแนะนำ การให้ความรู้ที่ถูกต้องจากบุคคลากรที่ใกล้ชิดนักท่องเที่ยวมากที่สุดเช่น มัคคุเทศก์อย่างไร

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.1 กรณีศึกษา GlobeScan 2017 – 2020

จากรายงานการสำรวจของบริษัท GlobeScan ร่วมกับ WWF ที่ได้จัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นผู้บริโภคชาวจีนในประเด็นการซื้อของต่างชาติ ตั้งแต่ปี 2017 - 2021 พบว่าหลังจากประเทศจีนปิดตลาดการซื้อ - ขายต่างชาติในประเทศ ความต้องการบริโภคต่างชาติของผู้บริโภคลดลงอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอมีการซื้อต่างชาติจากประเทศที่ไปท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2018 มีนักท่องเที่ยวชาวจีน 18% ซื้อต่างชาติระหว่างเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ และเพิ่มเป็น 27% ในปี 2019 และถึงแม้ว่าการสำรวจในปี 2020 พบว่าความต้องการซื้อต่างชาติลดลงต่ำที่สุดตั้งแต่มีการปิดตลาดการค้าต่างชาติในจีนแต่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเป็นประจำยังคงเป็นกลุ่มเดียวที่มีอัตราการซื้อต่างชาติเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับอัตราการซื้อในปี 2017 โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว ต้องการซื้อต่างชาติกลับไปเป็นของขวัญของฝาก เนื่องจากมีความเชื่อว่าต่างชาติเป็นของดี ราคาแพง โดยประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางอันดับหนึ่งของการซื้อต่างชาติ

* ในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ในมาตรา 24 มีข้อความดังนี้ “ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวต้องไม่กระทำการใดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยว” ใจความหลักที่สามารถนำมาขยายเพื่อให้เข้ากับเรื่องนี้ได้คือ “ก่อให้เกิดความเสียหายกับการท่องเที่ยว” ธุรกิจร้านของที่ระลึกจากการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนั้นถ้ามีการวิเคราะห์กันว่า กฎหมายไม่ได้ห้ามนักท่องเที่ยวซื้อต่างชาติในประเทศ แต่ห้ามการนำเข้า ส่งออกนอกประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนกับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การอนุญาตให้มีการค้าต่างชาติภายในประเทศให้กับนักท่องเที่ยวภายในประเทศนั้นไม่มีความผิด หากมีการดำเนินตามที่กฎหมายกำหนด

มัคคุเทศก์จึงต้องมีความสามารถที่จะต้องอธิบายได้อย่างถูกต้องว่าทำไมถึงห้าม มีเหตุผลอย่างไร ในอนาคตอาจจะไม่เป็นเรื่องยุ่งยาก ถ้าหากเกณฑ์การค้าต่างชาติทั้งหมดไม่ว่าภายในประเทศต่างประเทศถูกห้ามซื้อขายโดยเด็ดขาดทั้งสำหรับนักท่องเที่ยวภายในต่างประเทศและต่างประเทศ

สำหรับหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่พอเทียบเคียงให้เห็นว่ามัคคุเทศก์นั้นมีความใส่ใจในเรื่องของการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ อันนำไปสู่การรับรู้และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องและใส่ใจต่อปัญหาการลักลอบค้าต่างชาติอย่างผิดกฎหมายมีอยู่หรือไม่อย่างไร ในจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ซึ่งเป็นข้อตกลงในมวลหมู่สมาชิกของมัคคุเทศก์ ก็ได้ระบุอยู่ในข้อที่ 7 ว่า “พึงเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ทั้งทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม” จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์นั้นเป็นพื้นฐานที่ผู้เป็นมัคคุเทศก์ทุกคนรับทราบนับตั้งแต่การเริ่มศึกษาอบรม รวมถึงมีสมาคมนักวิชาชีพถือถือเป็นหลักการ แต่ข้อจำกัดของจรรยาบรรณคือไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจนเหมือนกฎหมาย การลงโทษทางสังคมในมวลหมู่สมาชิก ซึ่งมีมัคคุเทศก์บางคนอาจจะไม่สังกัดสมาคมนักค้าปลีกก็เลยไม่ต้องปฏิบัติตาม แต่คงไม่ลืมว่าในธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในวงการมัคคุเทศก์นั้นค่อนข้างแคบ อาจส่งผลต่อชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของมัคคุเทศก์โดยรวม

ข้อเสนอแนะในเรื่องนี้ก็คือ กฎระเบียบของทางราชการในประเด็นเรื่องการลักลอบค้างาช้าง ผิดกฎหมายนั้นชัดเจนเพียงพอแล้ว เป็นความชัดเจนในข้อที่ว่าตามหลักเกณฑ์ทั่วไปห้ามซื้อห้ามขายงาช้าง ท่อนและผลิตภัณฑ์จากงาช้างโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ส่วนนักท่องเที่ยวภายในประเทศ (ไทย) ยังซื้อขายได้ (เฉพาะผลิตภัณฑ์จากงาช้าง) แต่ต้องดำเนินการอย่างชัดเจนคือ ผู้ขายมีเลขทะเบียนขออนุญาต อย่างถูกต้อง ต้องมีตัวรูปพรรณแสดงถึงที่มีของงาช้างนั้นเป็นงาช้างบ้าน งาช้างเลี้ยงตามพระราชบัญญัติสัตว์ พานะจริง มีการลงทะเบียนผู้ซื้อ การตรวจดูหลักฐานว่าผู้ซื้อเป็นคนไทย ฯลฯ ซึ่งในอนาคตอาจห้ามซื้อขาย ผลิตภัณฑ์จากงาช้างภายในประเทศด้วยและที่สำคัญคือ การห้ามฝากซื้อแทนกัน หากมีการส่งออกไป ต่างประเทศและถูกจับได้ กรณีที่บุคคลอื่นใดที่ถูกจับได้เหล่านั้นประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยวก็ควรจะมีการพิจารณาการเพิกถอนการอนุญาตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวฯ ด้วย

.....

* ระเบียบคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 11 มีนาคม 2564 มีข้อความที่น่าสนใจติดตามว่าระเบียบดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้อย่างได้ผลหรือไม่อย่างไร

“(๙) ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวต้องไม่ดำเนินการประกอบธุรกิจนำเที่ยว หรือส่งเสริมสนับสนุน หรือมีส่วนรู้เห็นให้มีการกระทำ ดังต่อไปนี้ (ก) การกระทำผิดกฎหมาย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการทำลายสิ่งแวดล้อม โบราณสถาน หรือโบราณวัตถุ การทารุณสัตว์ การค้าแรงงานข้ามชาติ การค้าประเวณีหรือกิจกรรมทางเพศ และยาเสพติด การกระทำผิดเกี่ยวกับงาช้าง รวมถึงสัตว์ป่าและพืชป่าต่างๆ ที่ได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมาย เป็นต้น (ข) การกระทำที่ขัดมนุชนิยม (ค) การกระทำอื่นใดที่นำมาซึ่งความเสื่อมเสียอย่างร้ายแรงต่อ ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีของประเทศไทย.

เอกสารอ้างอิง/แหล่งเรียนรู้

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
ไซเตส (CITES)	กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2564). ไซเตส (CITES) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์. เข้าถึงเมื่อ 16 สิงหาคม 2564. จาก http://www.fio.co.th/south/law/11/111.pdf
พรานมิวชาวผู้นำซาฟารี	จอห์น เอ ฮันเตอร์. (2540). พรานมิวชาวผู้นำซาฟารี. (แปลโดย ไพโรจน์ พันธุ์จินดา). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศุกเสศ.
พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558	พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558. (2558, 21 มกราคม 2558). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอน 3 ก
พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562	พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562. (2562, 29 พฤษภาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา
ข้อเสนอทางกฎหมายและนโยบายเพื่อจำกัดการค้างาช้างในประเทศไทย.	สุรศักดิ์ บุญเรือง. (2561). ข้อเสนอทางกฎหมายและนโยบายเพื่อจำกัดการค้างาช้างในประเทศไทย. Chulalongkorn law Journal. vol.39 1: 117-143.
เพชรฆาตแอฟริกา	อะเล็กซานเดอร์ เลค. (2539). เพชรฆาตแอฟริกา. (แปลโดย ไพโรจน์ พันธุ์จินดา). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศุกเสศ.
WWF สํารวจพบซื้อขาย “งาช้าง” ในจีนลดลงเหลือ เหลือร้อยละ 8 เพราะเชื่อว่าผิดกฎหมาย	กองบรรณาธิการ. (2564). WWF สํารวจพบซื้อขาย “งาช้าง” ในจีนลดลงเหลือ เหลือร้อยละ 8 เพราะเชื่อว่าผิดกฎหมาย. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2564, จาก https://www.thairath.co.th/New/society/2082870
ศุลกากรฉางชายึดสินค้า “งาช้าง”	กองบรรณาธิการ. (2564). ศุลกากรฉางชายึดสินค้า “งาช้าง” ครั้งแรกของปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2564, จาก https://www.xinhua.com/china/204428_20210527
จีนห้ามการซื้อขายงาช้างบังคับใช้ภายในสิ้นปี 2017	จानी แอคแมน. (2560). จีนห้ามการซื้อขายงาช้างบังคับใช้ภายในสิ้นปี 2017. สืบค้นจาก https://ngthai.com/tag/งาช้าง/
มารู้จักกับงาช้างและช้างเริ่มปรับตัวกันกับการล่าเองได้แล้ว	รัชตะ ปิวาววัฒนพานิช. (2561). มารู้จักกับงาช้างและช้างเริ่มปรับตัวกันกับการล่าเองได้แล้ว. สืบค้นจาก https://ngthai.com/science/15817/ivory loss/ .
มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมงาช้าง ตามพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558	สุภาทิพย์ ศิริภานุรักษ์. (2558). มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมงาช้างตามพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, https://krisdika.go.th/data/activity/act13488.pdf .
Title 50 Wildlife and Fisheries	Electronic Code of Federal Regulations (e-CFR). title 50 Wildlife and Fisheries. 17.40 Special Rules-mammals. search 8 august 2021, http://www.law.cornellEdu/cfr/text/50/17.40
White Hunters: The Golden Age of African Safaris	HERNE BRIAN. (1999). White Hunters: The Golden Age of African Safaris. New York: OWL BOOKS. HENRY HOLT AND COMPANY.LLC

แบบหน่วยการฝึก (Course Training Template)

บทที่ 4 (Chapter)	ชื่อบท (ภาษาไทย) จริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า ชื่อบท (ภาษาอังกฤษ) Ethics and Ethics for The Sale and Consumption of Wild Animals
ผู้เรียบเรียงเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม (Editors)	ผศ.วริษฐา แก่นसानสันติ ผศ.ดร.รุ่งนภา เลิศพัชรพงษ์
ระยะเวลาการฝึกอบรม (Nominal Duration)	ระยะเวลาการฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จำนวน 3 ชั่วโมง แบ่งเป็น <ul style="list-style-type: none"> • ภาคทฤษฎี 3 ชั่วโมง ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> การฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training) 3 ชั่วโมง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Face-to-face - ชั่วโมง • ภาคปฏิบัติ - ชั่วโมง ณ สถานที่ที่หน่วยจัดอบรมจัดเตรียมไว้ให้
รายละเอียดเนื้อหา เอกสารการฝึกอบรม โดยสรุป (Course Description)	เอกสารการฝึกอบรมในบทที่ 4 นี้ ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ครอบคลุม หลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (Global Code of Ethics for Tourism) การสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่า การท่องเที่ยวสัตว์ป่าในยุค New Normal การรับประทานอาหารสัตว์ป่าก่อให้เกิดอุบัติเหตุโรคใหม่ ปัจจัยความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อขายและการบริโภคสัตว์ป่า กรณีศึกษา และ Best Practice
วัตถุประสงค์ การฝึกอบรม (Objective)	เมื่อผ่านการฝึกอบรมในบทที่ 2 นี้ แล้ว ผู้เข้าฝึกอบรมจะมีความรู้ และสามารถปฏิบัติงานได้ดังต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) รู้และเข้าใจถึงหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว 2) สามารถนำองค์ความรู้ด้านหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยวไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อการสร้างจิตสำนึกต่อการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่าในยุค New Normal
เงื่อนไขก่อนการฝึก (Prerequisite)	ผู้เข้าฝึกอบรมในหน่วยการฝึก (Module) นี้ จะต้อง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้เข้ารับการฝึกควรมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว 2. เข้ารับการฝึกควรมีความรู้ความเข้าใจถึงปัจจัยความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อขายและการบริโภคสัตว์ป่า

บทที่ 4

จริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า

ตารางแสดงหัวข้อวิชาและหัวข้อเนื้อหาวิชา

	หัวข้อวิชา	หัวข้อเนื้อหาวิชา
1	ความหมายของจริยธรรมและจรรยาบรรณ	1.1 ความหมายของจริยธรรมและจรรยาบรรณ 1.2 การลงโทษผู้ประพฤติผิดจริยธรรม 1.3 ความหมายหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว 1.4 การสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
2	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในยุค New Normal	2.1 การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในยุค New Normal 2.2 กรณีศึกษาโรคที่เกิดจากสัตว์สู่คนส่งผลกระทบกับการท่องเที่ยว

บทนำเรื่อง

ประเทศไทย เป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ ภูเขา ทะเล น้ำตก และสัตว์ป่า ที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ รวมถึงมีส่วนสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด สัตว์ป่าที่หลากหลาย ระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ แต่ในทางกลับกันมีกลุ่มคนที่มีความเชื่อ ค่านิยมในการการครอบครองชิ้นส่วน เช่น งาช้าง เขี้ยวเสือดาว เป็นต้น ถือว่างาช้างเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และเป็นมงคล ผู้ได้ครอบครองจะแคล้วคลาดปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อันตรายต่างๆ รวมถึงมีพลังอำนาจเพิ่มขึ้น ช่วยให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรค และมีชัยเหนือศัตรู จึงนิยมนำงาช้างมาประดับตามโต๊ะหมู่บูชา ห้องรับแขก หรือไม่ก็นำไปแกะสลักทำเป็นเครื่องประดับ หรือเครื่องรางของขลัง เพื่อสวมใส่หรือพกไว้ติดตัว นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่องการบริโภคเนื้อหรืออวัยวะของสัตว์ป่าเป็นส่วนประกอบของยา ส่งผลให้มีผู้นิยมอุปโภค และบริโภคสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ป่า จะทำให้ร่างกายแข็งแรง เช่น หูฉลาม นก งู เต่า ค้างคาว ชะมด และตัวนึ่ง เป็นต้นจากความต้องการดังกล่าวจึงทำให้ขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าจึงยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง (Pires, 2015) การกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เมื่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรม พืชพรรณและสัตว์ป่าสูญพันธุ์ วิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น น้ำ พืช ปลา เป็นต้น

ปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นทั่วโลกในการต้องการอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ โดยการไม่กิน ไม่ล่า ไม่ค้า ไม่นำมาเลี้ยง เพื่อไม่ให้ “สัตว์ป่าสูญพันธุ์” สัตว์ป่า เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่าในการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและ การท่องเที่ยวจากรายงานข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ในปี พ.ศ. 2553 พบว่าในทวีปเอเชียมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายรุนแรงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลักลอบค้างาช้าง นอแรด และซากเสือดาว และมีมูลค่าการซื้อขายสูงมากถึง

2,383.5 ล้านบาท (UNODC, 2010) และยังพบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2546 -2556 มีการรายงานมูลค่าความเสียหายจากการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย พบว่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและภูมิภาคแปซิฟิก (East Asia and The Pacific) มีมูลค่าสูงถึง 80,000 ล้านบาท คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยของการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายระดับโลก ประมาณ 318 ล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นผลการประเมินภัยคุกคาม (Threat Assessment) ของอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงและภูมิภาค แปซิฟิก (Transnational Organized Crime in East Asia and The Pacific) (UNODC, 2013) จัดได้เป็นอันดับที่ 3 ของมูลค่าความเสียหายจากการลักลอบ กระทำ ความผิดของโลก รองจากการลักลอบค้ายาเสพติดผิดกฎหมาย และการลักลอบค้าอาวุธผิด กฎหมายเท่านั้น (Hass, Moloney & Chambliss, 2016)

ดังนั้น มนุษย์จึงควรให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบที่จะเกิดจากการ ซื้อขายลักลอบค้า และบริโภคชิ้นส่วนของสัตว์ป่า จะส่งผลให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์มากขึ้น ระบบนิเวศเสียสมดุล ตัวอย่างเช่น ช้าง ถือได้ว่าช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญกับประเทศไทย ช้างสัตว์ที่ได้ชื่อว่าเป็น “สัตว์คู่บ้านคู่เมือง” ของประเทศไทย ปัจจุบันในประเทศไทยมีช้างป่า เหลืออยู่เพียง 3,700 ตัว และช้างบ้าน 4,000 เชือก เท่านั้น (แนวหน้า, 2564) จากปริมาณช้างที่มีจำนวนลดลงจากการล่าสัตว์ ลักลอบค้าสัตว์ เพื่อเอาชิ้นส่วนของสัตว์ มาทำเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อไม่ให้ช้างและสัตว์ป่าอื่นๆ สูญพันธุ์ ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมปลูกฝังจิตสำนึก จริยธรรม จรรยาบรรณด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.1 ความหมายของจริยธรรมและจรรยาบรรณ

นักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้ให้ความหมาย คำจำกัดความของจริยธรรมและจรรยาบรรณไว้มากมาย รายละเอียดดังต่อไปนี้

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่เป็นธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นจากคุณธรรมในตัวผู้ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม (วีรวิท คงศักดิ์, 2555)

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม คำว่า จริยธรรม มาจากคำว่า จริยะ ซึ่งเป็นภาษาบาลีแปลว่าอันบุคคลควรประพฤติ ประพฤติกรรม กับคำว่า ธรรม ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤต แปลว่า หน้าที่ การทรงไว้ กฎเกณฑ์ การปฏิบัติ ความดีงาม ความถูกต้อง จริยธรรมจึงเป็นคำสมาสมิมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า หน้าที่ที่บุคคลควรประพฤติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

พฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เช่น การขบคิดปัญหาทางศีลธรรม หรือการตัดสินใจปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วยศีลธรรม พันธกรณีอันพึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่ควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้อยู่อย่างสงบ จริยธรรมนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามก็จะถูกลงโทษ (กิตติคุณ สุภิญญา สุดบรรทัด, 2558)

จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงาน แต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิกอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

จรรยาบรรณ หมายถึง หลักความประพฤติอันเหมาะสมแสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาอาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลักเพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติเพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2560)

จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติความประพฤติ พฤติกรรม ทางจิตใจ และวาจา ขณะที่จรรยาบรรณหมายถึงการประพฤติปฏิบัติตนและแสดงออกถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพการงาน ซึ่งอาชีพแต่ละสาขาจะมีกลุ่มบุคคลที่กำหนดไว้เป็นหลักเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติ อาจทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ เพื่อเป็นการรักษาเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพนั้น (วิชฐา แก่นสานสันติ, 2562)

สรุปได้ว่า จริยธรรมหมายถึงความประพฤติ พฤติกรรม ที่แสดงออกมาทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติ จรรยาบรรณ หมายถึง หลักการประพฤติ ปฏิบัติ แสดงออกถึงคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ ซึ่งแต่ละสาขาอาชีพจะมีหลักการ แนวปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียงในอาชีพของตนเอง

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.2 การลงโทษผู้ประพฤติผิดจริยธรรม

การลงโทษผู้ประพฤติผิดจริยธรรม หรือ จรรยาบรรณนั้น จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งมองว่า วินัย กับ จริยธรรม หรือ จรรยาบรรณ เป็นเรื่องเดียวกันจึงออกเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ และต้องปฏิบัติตาม หากผู้ใดประพฤติผิดหรือละเมิดจะถูกลงโทษตามลักษณะความผิด หรือกฎเกณฑ์การลงโทษที่กำหนดไว้ แต่อีกแนวความคิดหนึ่งมองว่าจริยธรรม หรือ จรรยาบรรณ เป็นเรื่อง ฟังปฏิบัติ หรือ ควรปฏิบัติ ด้วยความสมัครใจไม่มีลักษณะเป็นการบังคับ ไม่มีบทลงโทษกำหนดไว้ แต่การลงโทษผู้ฝ่าฝืน จริยธรรม หรือจรรยาบรรณ คือ การลงโทษทางสังคม (Social Sanction) เช่น การถูกสังคมรังเกียจ การถูกตำหนิติเตียน หรือถูกคนในสังคมปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการประพฤติปฏิบัติในลักษณะพฤติกรรมนั้นๆ หรือ อีกนัยหนึ่งมักจะนิยมใช้คำว่า จำเลยทางสังคม ส่วน วินัย ซึ่งมีบทลงโทษ ด้วยนั้นจะแยกไว้อีกกลุ่มหนึ่งอย่างชัดเจน (โชคชัยแก้ว, 2559)

ดังตัวอย่างเช่นกรณีการลักลอบค้างาช้าง ประเทศไทยได้ตระหนักถึงปัญหาของการค้างาช้างประเทศไทยจึงได้จัดทำกฎหมายว่าด้วยงาช้างซึ่งมีผลบังคับใช้เรียบบร้อยแล้ว หลังมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2558 โดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อควบคุมการค้า การครอบครอง การนำเข้า การส่งออก และการนำผ่าน ซึ่ง “งาช้าง” หรือ “ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้าง” รวมถึงการลักลอบนำเข้างาช้างแอฟริกา เพื่อนำมาค้า หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้าง กฎหมายฉบับนี้มีจำนวน 20 มาตรา จะช่วยขังจากการล่า และฆ่าอย่างเลือดเย็น โดยในทีนี้จะกล่าวถึงการระบุนโยบายที่สำคัญของการครอบครอง จำหน่าย เป็นหลัก (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) รายละเอียดดังนี้

1. ผู้ใดมีงาช้างไว้ครอบครองโดยไม่ได้มีไว้เพื่อขาย ให้แจ้งการครอบครองพร้อมเอกสารการได้มาซึ่งงาช้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และหลังจากนั้นทางอธิบดีจะออกเอกสารการครอบครองงาช้างให้แก่ผู้แจ้งการครอบครอง ไว้เป็นหลักฐาน

2. ในกรณีที่เมื่อตรวจพบ หรือมีเหตุน่าสงสัยหลังจากแจ้งการครอบครองว่า งาช้างไม่ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ อธิบดีสามารถสั่งให้มีการตรวจสอบได้

3. ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่างาช้างในความครอบครองเป็นงาช้างที่ได้มาจากช้างที่เป็นสัตว์พาหนะ ให้งาช้างนั้นตกเป็นของแผ่นดิน และให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองส่งมอบงาช้างให้แก่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ภายใน 30 วันนับจากวันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งจากอธิบดี

4. ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของอธิบดีให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีภายใน 15 วัน จากวันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

5. ในกรณีที่ผู้ซึ่งครอบครองงาช้าง ประสงค์จะโอนการครอบครอง เปลี่ยนแปลงสถานที่ครอบครอง แปรสภาพ หรือเปลี่ยนรูปร่างงาช้างที่อยู่ในความครอบครองต้องแจ้งเป็นหนังสือต่ออธิบดีก่อนวันที่จะมีการโอนการครอบครอง เปลี่ยนแปลงสถานที่ครอบครอง แปรสภาพหรือเปลี่ยนรูปร่างงาช้าง

นอกจากนี้ยังมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน หากไม่ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดีฯ หรือนำเข้า ส่งออกโดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับหรือมีงาช้างไว้ครอบครองโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า แต่ไม่มาแจ้ง หรือโอนการครอบครอง เป็นหนังสือต่ออธิบดีฯ ก่อนวันที่จะมีการโอนการครอบครอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3 ล้านบาท และหากไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน เจ้าหน้าที่ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท

กฎหมายงาช้างออกมามีผลบังคับใช้ ส่งผลให้มีดำเนินการลงโทษที่ชัดเจน ดังนี้

1. การครอบครองและการค้างาช้างบ้าน และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากงาช้างบ้าน จะถูกควบคุมอย่างเข้มงวด
2. กรณีที่พบว่ามีการค้าหรือครอบครองงาช้างแอฟริกาที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายถือเป็นความผิดทันที
3. การตรวจพิสูจน์ชนิดงาช้าง สามารถทำได้โดยการตรวจดีเอ็นเอ โดยภาระในการตรวจพิสูจน์เป็นของผู้ครอบครองและผู้ค้า”

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับใหม่ พ.ศ. 2562 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 มีการเพิ่มบทลงโทษ กล่าวคือ ผู้ใดฝ่าฝืนนำเข้า หรือส่งออกซึ่งซากสัตว์ป่าคุ้มครอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ ผู้ใดฝ่าฝืน ถ้ากระทำต่อสัตว์ป่าคุ้มครองซากสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าคุ้มครอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) สถานการณ์การลักลอบค้าสัตว์ป่าในประเทศไทย พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งพืชพรรณ สัตว์ป่า ระบบนิเวศ เป็นต้น สัตว์ป่า เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีมูลค่าสูง จึงทำให้มีการลักลอบค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายมีมูลค่าสูงถึงหลายพันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ขบวนการค้าพันธุ์สัตว์ป่า ยังคงใช้รูปแบบเดิม โดยเส้นทางของขบวนการนี้ ต้องยอมรับว่าประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในฐานะถูกใช้เป็นเส้นทางผ่านหลักจากผู้ส่งต่อจากประเทศต้นทาง ที่สำคัญอย่างน้อย 6 ประเทศ คือ พม่า อินโดนีเซีย มาเลเซีย อินเดีย กัมพูชา และลาว สู่ประเทศปลายทางคือ จีน ฮองกง ไต้หวัน ญี่ปุ่น และประเทศในทวีปยุโรป อีกทั้งมีสัตว์บางประเภทที่ต้นทางมาจากประเทศไทย (โพสต์ทูเดย์, 2564) การลักลอบค้าสัตว์ป่า เพื่อนำไปจำหน่ายซึ่งมีการกระทำเป็นกระบวนกร ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย รวมถึงส่งผลกระทบต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า สัตว์ป่าถูกล่า (Hunt) และคุกคาม (Harm) เป็นจำนวนมาก ทำลายธรรมชาติและทำร้ายสังคม ผลการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้าสัตว์ป่า ผิดกฎหมายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและสัตว์ป่าที่ถูกยึดเป็นของกลางมีมูลค่าสูงตลาดมีความต้องการสัตว์ป่า ชิ้นส่วน หรือซากสัตว์ป่า เป็นจำนวนมาก ประกอบกับองค์ระหว่งประเทศให้ความสำคัญเกี่ยวกับการลักลอบล่าสัตว์รวมถึงการลักลอบค้าสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ทำให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อุทยาน เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า เพิ่มมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าและซากสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ส่งผลให้ภาพรวมการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีผลการดำเนินคดีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ประกอบกับเมื่อพิจารณามูลค่าทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกจับกุม พบว่ามีมูลค่าสูงมาก จึงเป็นแรงจูงใจอย่างดี ให้กับนายพราน กลุ่มนายทุนหรือกลุ่มองค์กรอาชญากรรม หาประโยชน์จากการล่าและค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

กรณีข่าวปี พ.ศ. 2561 คดีล่าเสือดำ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง ศาลจังหวัดทองผาภูมิ เป็นขบวนการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมาย ศาลจังหวัดทองผาภูมิ พิพากษาจำคุกผู้ต้องหาพร้อมพวก เป็นระยะเวลา 16 เดือน ใน 3 ข้อหา ได้แก่ฐานเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นล่าสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ร่วมกันมีซากสัตว์ป่าคุ้มครอง (ไก่อีต้งหลังเทา) ไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต และพกพาอาวุธปืนในที่สาธารณะ เป็นต้น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดและการสื่อสารงานอนุรักษ์ WWF ประเทศไทยกล่าวว่า การจัดกิจกรรมรณรงค์เที่ยวไทยไร้การค้างาช้างปี 2562 ได้มีการจัดทำกรวิจัยเชิงปริมาณในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยว ใน 5 พื้นที่หลักรอบกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขาวราช ประตูน้ำ มาบุญครอง เอเชียทีค และหน้าบี๊กซีราชดำริ พบว่า จากกลุ่มสำรวจนักท่องเที่ยวจีน จำนวน 214 คน มีนักท่องเที่ยวกว่า 81%

ไม่คิดที่จะซื้อกางเกงเป็นของฝากจากประเทศไทย ในขณะที่อีก 48% เข้าใจว่า ผลิตภัณฑ์จากกางเกงเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในขณะที่เดียวกัน นักท่องเที่ยวอีกกว่า 51% ยังคงเข้าใจว่าหากต้องการซื้อผลิตภัณฑ์จากกางเกงประเทศไทยคือแหล่งซื้อเป้าหมายที่สามารถหาซื้อได้ (องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย, 2564)

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.3 ความหมายหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากประเทศไทยที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ในต่างประเทศได้มีการจัดทำหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (Global Code of Ethics for Tourism) ขึ้นด้วยเพื่อให้ทุกประเทศมีจรรยาบรรณในการท่องเที่ยว โดยให้มีการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และเกิดความยั่งยืนของธรรมชาติ รายละเอียดดังนี้

หลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (Global Code of Ethics for Tourism) คือ แนวคิดหรือกรอบการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและยั่งยืน หลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (GCET) เป็นชุดหลักการซึ่งออกแบบมาเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกภาคส่วน ได้แก่ รัฐบาล อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์จะช่วยเหลือผลประโยชน์ของทุกภาคส่วน ในขณะเดียวกันต้องลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมมรดกทางวัฒนธรรม และสังคมทั่วโลก (UNWTO, 2020)

หลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (Global Code of Ethics for Tourism) เป็นหลักการที่ครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 10 ประการ (ปาณิศรา ชูผล, 2552) รายละเอียดดังนี้

หลักการที่ 1 การท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจและความนับถือร่วมกันระหว่างคนและสังคม (Tourism's contribution to mutual understanding and respect between peoples and societies) ได้แก่

1.1 การท่องเที่ยวที่ดียอมทำให้เกิดความเข้าใจและส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมทำให้มนุษยชาติมีความใจกว้างและยอมรับนับถือต่อความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และปรัชญาทางความคิด ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวเองควรจะต้องปฏิบัติตามประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการให้เกียรติและยอมรับในคุณค่าของคนรวมทั้งคนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมืองในชุมชนที่ได้เยี่ยมชมเยือนนั้น

1.2 กิจกรรมทางการท่องเที่ยวควรดำเนินไปในลักษณะที่กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ นักท่องเที่ยวควรให้ความเคารพต่อกฎหมาย และธรรมเนียมปฏิบัติในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศที่ได้ไปเยี่ยมชมเยือน

1.3 ชุมชนที่ถูกเยี่ยมชมเยือนและผู้ประกอบวิชาชีพในท้องถิ่น สมควรที่จะให้เกียรติต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ด้วยการเรียนรู้ทำความเข้าใจในวิถีชีวิต วิถีคิด รสนิยม ความคาดหวังและการศึกษาของนักท่องเที่ยว โดยมีวิธีการต้อนรับที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในแบบอย่างเจ้าของบ้านที่ดี

1.4 เป็นภาระของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ในชีวิตและทรัพย์สิน รัฐต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เนื่องจากเขาเหล่านั้นอาจมีข้อจำกัดในข้อมูล เขาควรจะได้รับคำแนะนำในเบื้องต้น ถึงวิธีการที่จะได้รับข่าวสารในการ

ป้องกันภัย การประกันภัย ความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของเขา การถูกโจมตี การถูกทำร้าย การลักพาตัว หรือภัยคุกคามอย่างอื่นที่มีต่อนักท่องเที่ยว หรือคนทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้รวมถึงการทำลาย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว องค์ประกอบทางวัฒนธรรม หรือมรดกทางธรรมชาติอย่างจริงจัง ควรจะต้องได้รับการประเมิน และถูกลงโทษอย่างรุนแรงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศนั้นๆ

1.5 นักท่องเที่ยวไม่ควรกระทำอาชญากรรมใดๆ หรือการกระทำอื่นใดที่จัดได้ว่าเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายของประเทศที่ตนไปเยือน และให้หลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการฝืนความรู้สึก หรือเป็นความเสียหายต่อประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ หรือเป็นการทำความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

1.6 นักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชม เป็นความรับผิดชอบของตนเองที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของประเทศที่ไปเยี่ยมชม ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัยในขณะเดินทางท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นๆ ที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมเดิมของตน และจะต้องประพฤติตนในหนทางที่จะลดความเสี่ยงเหล่านั้นให้น้อยที่สุด

หลักการที่ 2 การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในการบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ (Tourism as a vehicle for individual and collective fulfillment) ได้แก่

2.1 การท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการพักผ่อนการหย่อนใจ การกีฬา รวมถึงการศึกษา วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากได้รับการวางแผนและการปฏิบัติด้วยจิตใจที่เปิดกว้างตามควรแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของเรา เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และเรียนรู้ถึงความชอบธรรมในความแตกต่างและความหลากหลายของคนกับวัฒนธรรม

2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวควรเคารพในความเท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ คนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมือง

2.3 การใช้ประโยชน์จากความเป็นมนุษย์ไม่ว่าในรูปแบบใด โดยเฉพาะการกระทำทางเพศต่อเด็ก นับเป็นการสวนทางกับจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานของการท่องเที่ยว ควรร่วมมือต่อต้านกันอย่างจริงจัง ให้มีการออกกฎหมายทั้งของประเทศที่ได้รับการเยือนและประเทศของผู้ท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชม ในการกำหนดความผิด และบทลงโทษ พร้อมทั้งดำเนินการตามกฎหมายเหล่านั้นอย่างจริงจัง แม้ว่าการกระทำผิดนั้นจะเกิดขึ้นในต่างประเทศที่ไปเยือนก็ตาม โดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษ

2.4 การเดินทางเพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ทางศาสนา สุขภาพ การศึกษาและวัฒนธรรม หรือการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภาษา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์สมควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม

2.5 การแลกเปลี่ยนนักท่องเที่ยว เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหาย ควรที่จะส่งเสริมให้มีการบรรจุเข้าไปไว้ในหลักสูตรทางการศึกษาอบรมต่อผู้เกี่ยวข้อง

หลักการที่ 3 การท่องเที่ยว เป็นปัจจัยในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Tourism, a factor of sustainable development) ได้แก่

3.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะมีมุมมองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการท่องเที่ยวนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เป็นไปความคาดหวังของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อไปในอนาคต

3.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ควรนำไปสู่การประหยัดทรัพยากรที่มีค่าและหายาก โดยเฉพาะน้ำและพลังงาน รวมทั้งควรหลีกเลี่ยงการผลิตของเสียที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเหล่านี้ควรได้รับสิทธิพิเศษ และควรได้รับการส่งเสริมจากในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 ควรกระจายการท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างในเรื่องของเวลาและสถานที่ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมเยือน ในช่วงวันลาพักผ่อนและวันหยุดของโรงเรียน ให้มีการกระจายออกไป การพักผ่อนสามารถมีขึ้นได้ตลอดปี ทั้งนี้เพื่อกระจายการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และยังเป็นการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นอีกด้วย

3.4 การออกแบบวางแผน โครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรจัดในแนวทางที่จะรักษามรดกทางธรรมชาติ ให้ค้ำประกันระบบนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีววิทยา และเพื่อรักษาชีวิตสัตว์ป่าที่หายากและกำลังตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีข้อตกลงที่จะกำหนด หรือจำกัดกิจกรรมของตนในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เช่น ทะเลทราย ขั้วโลก หรือพื้นที่ภูเขา พื้นที่ชายฝั่งทะเล ป่าเมืองร้อน หรือพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยการกำหนดเป็นพื้นที่สงวน หรืออนุรักษ์ธรรมชาติ หรือเป็นเขตคุ้มครอง

3.5 การท่องเที่ยวธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นหนทางไปสู่การส่งเสริม และทำให้การท่องเที่ยวมีความงดงาม ทั้งนี้ต้องสำนึกด้วยการดูแลเอาใจใส่ต่อมรดกทางธรรมชาติที่ได้สร้างสรรค์ไว้ ให้รวมถึงประชากรพื้นเมืองในท้องถิ่นนั้นๆ โดยให้ค้ำประกันถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ว่ามีความสามารถจะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวในเรื่องของ จำนวนในช่วงเวลาต่างๆ

หลักการที่ 4 การท่องเที่ยวเป็นทั้งผู้ใช้และผู้ผดุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Tourism, a user of the cultural heritage of mankind and a contributor to its enhancement) ได้แก่

4.1 ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนับเป็นมรดกของมนุษยชาติ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่นั้นย่อมจะมีสิทธิ และมีพันธะเป็นพิเศษต่อการผดุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ

4.2 กิจกรรมและนโยบายการท่องเที่ยวควรจัดให้มีขึ้นในลักษณะที่ให้ความคุ้มครองต่อมรดกทางศิลปกรรม โบราณคดีและวัฒนธรรม เพื่อให้ดำรงคงอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะควรมุ่งมั่นให้การอนุรักษ์รักษาและปรับปรุงอนุสาวรีย์ ศาลเจ้า พิพิธภัณฑสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีต่างๆ อีกทั้งควรที่จะส่งเสริมเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้อนุสาวรีย์และทรัพย์สมบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นของเอกชน ควรสนับสนุนให้มีการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมด้วย แต่ต้องเคารพในสิทธิของผู้เป็นเจ้าของ สำหรับอาคารสถานที่ทางศาสนาควรเปิดให้เข้าชม แต่ต้องไม่รบกวนการแสดงเคารพบูชาของผู้ที่นับถือศาสนานั้นๆ

4.3 บางส่วนของรายได้ที่ได้มาจากการเยี่ยมชมแหล่งวัฒนธรรมและอนุสาวรีย์ ควรนำกลับไปใช้ในการดูแล พิทักษ์ รักษา พัฒนาและปรับปรุงมรดกทางศิลปกรรม โบราณคดี และวัฒนธรรมที่มีค่าเหล่านี้

4.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเพณี งานฝีมือ และการละเล่นพื้นบ้านมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว ควรที่จะได้มีการวางแผนให้มีวิธีการปฏิบัติที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้อยู่รอดและเติบโต โดยไม่ปล่อยให้ของเหล่านี้เสื่อมลงและกลายเป็นผลิตภัณฑ์ปกติธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไป

หลักการที่ 5 การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศและชุมชนเจ้าของบ้าน (Tourism, a beneficial activity for host countries and communities) ได้แก่

5.1 ประชาชนท้องถิ่นควรจะได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเกิดขึ้นจากแรงงานของเขาไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อม

5.2 ควรใช้นโยบายการท่องเที่ยวในลักษณะที่ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของประชากรในภูมิภาค และชุมชนท้องถิ่น การวางแผนและการออกแบบทางสถาปัตยกรรมของโรงแรมที่พักและสถานที่พักผ่อนเพื่อการท่องเที่ยวควรมีความมุ่งหมายที่จะผสมผสานให้เข้ากับสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ และควรให้โอกาสแก่แรงงานท้องถิ่นก่อนหากแรงงานมีทักษะเท่าเทียมกัน

5.3 ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อปัญหาในเขตพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่เกาะ และชนบทที่อ่อนแอ หรือเขตพื้นที่ภูเขา พื้นที่เหล่านี้กำลังเผชิญปัญหาในการทำมาหากินแบบดั้งเดิมจากการท่องเที่ยว และพื้นที่เหล่านี้มีโอกาสน้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ ในการพัฒนา

5.4 ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ลงทุน ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรของรัฐ สมควรที่จะต้องศึกษาผลกระทบของโครงการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติและจะต้องชี้แจงแผนงานและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างมีหลักมีเกณฑ์และมีความโปร่งใสมากที่สุด

หลักการที่ 6 ภาระหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Obligations of stakeholders in tourism development) ได้แก่

6.1 ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยวมีภาระหน้าที่ที่จะต้องให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีหลักฐานและเชื่อถือได้ในเรื่องข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และเงื่อนไขการเดินทาง การต้อนรับและการกินอยู่ ต้องให้ความมั่นใจว่าเงื่อนไขของข้อสัญญาที่เสนอต่อลูกค้าในรูปแบบ ราคาและคุณภาพของบริการที่สัญญาไว้ตลอดจนเงินค่าค่าใช้จ่ายในกรณีที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาต้องได้รับการปฏิบัติตามสัญญา

6.2 ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว และผู้มีอำนาจรัฐ ควรให้ความเอาใจใส่ต่อความมั่นคงปลอดภัย การป้องกันอุบัติเหตุ ความปลอดภัยในเรื่องอาหาร และการป้องกันสุขภาพ แก่ผู้ที่ทำงานในสถานประกอบการ ในทำนองเดียวกัน ควรให้ความมั่นใจในระบบการประกันภัยและระบบความช่วยเหลือที่มีอยู่ และยอมรับพันธกรณีที่อาจมีขึ้นโดยกฎข้อบังคับของประเทศ และจะต้องจ่ายค่าชดเชยอย่างยุติธรรมในเหตุการณ์ที่ผู้ประกอบการได้ละเลยต่อพันธกรณีตามสัญญา

6.3 ผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นวัฒนธรรมและคุณค่าทางจิตใจดังที่นักท่องเที่ยวคาดหวังไว้ ตลอดจนยินยอมให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติกิจทางศาสนาระหว่างการเดินทาง

6.4 ผู้มีอำนาจรัฐทั้งประเทศของนักท่องเที่ยวเอง และประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ร่วมมือกับผู้ประกอบการ และสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ความมั่นใจกับนักท่องเที่ยวในกรณีที่บริษัทจัดการท่องเที่ยวมีปัญหาทางการเงิน ในการจัดส่งนักท่องเที่ยวกลับประเทศ

6.5 รัฐบาลมีสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามวิกฤต ที่จะแจ้งให้คนในชาติของตนทราบถึงสถานการณ์ที่ยากลำบาก หรืออันตรายที่เขาอาจจะได้รับระหว่างเดินทางไปต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการออกข่าวดังกล่าวจะต้องมีความรับผิดชอบ ที่จะไม่ให้เป็นการล้าเอียง ไม่เป็นธรรม หรือเป็นการเกินความเป็นจริงต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศที่ไปเยือน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวของตน เนื้อหาคำแนะนำในการเดินทางควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันก่อนกับประเทศที่ไปเยือน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง การให้ข้อเสนอแนะควรมีน้ำหนักที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ของสถานการณ์ และอยู่ในขอบเขตของสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นจริง คำแนะนำดังกล่าวควร จะมีการยืนยันหรือยกเลิกโดยเร็วที่สุดเท่าที่ทำได้ เมื่อเหตุการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติ

6.6 ข่าวสารและโดยเฉพาะข่าวสารการเดินทางและสื่อสารอย่างอื่น รวมทั้งวิธีการติดต่อสื่อสาร ทางอิเล็กทรอนิกส์ ควรกระทำด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นข่าวที่มีความสมดุลของเหตุการณ์ และสถานการณ์ ซึ่งอาจมีผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ควรจะให้ข่าวสารที่มีความแม่นยำและเชื่อถือได้ต่อลูกค้าของ บริษัทที่ให้บริการทางการท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารสมัยใหม่และเทคโนโลยีทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ควรจะได้รับการพัฒนาและนำมาใช้เพื่อความมุ่งหมายนี้ ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสื่อด้านนี้ไม่สมควรที่จะทำการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเพศไม่ว่าในกรณีใด

หลักการที่ 7 สิทธิในการท่องเที่ยว (Right to tourism) ได้แก่

7.1 ความคาดหวังของบุคคลในการเข้าถึงเพื่อค้นหาและหาความรื่นรมย์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในโลก นี้ เป็นสิทธิอันเท่าเทียมกันของผู้ที่อยู่อาศัยในโลกนี้ทั้งหมด การมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวของชาติ และ นานาชาติที่เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง ควรถือได้ว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยยังประโยชน์ใน การใช้เวลาว่างของผู้คน และไม่ควรมีอุปสรรคใดๆ ที่จะกีดกันความคาดหวังดังกล่าว

7.2 สิทธิของการท่องเที่ยวนับเป็นสิทธิที่สากล พร้อมทั้งถือได้ว่าเป็นของคู่กันกับสิทธิในการใช้เวลา ว่าง และการพักผ่อน รวมถึงการจำกัดชั่วโมงการทำงาน และระยะเวลาของการลาพักผ่อนที่มีสิทธิได้รับ ค่าจ้าง ย่อมได้รับการคุ้มครองจากมาตรา 24 ของคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมาตรา 7ค. ของอนุสัญญานานาชาติว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

7.3 การท่องเที่ยวนับได้ว่าเป็นการพัฒนาสังคมด้วย เพราะช่วยให้มีการใช้เวลาว่าง การเดินทาง และ การพักผ่อนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ควรได้รับการพัฒนาและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

7.3 นักท่องเที่ยวที่เป็นครอบครัว เยาวชน นักเรียน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ควรได้รับการส่งเสริมและ อำนวยความสะดวก

หลักการที่ 8 เสรีภาพการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Liberty of tourist movements) ได้แก่

8.1 นักท่องเที่ยว หรือผู้เยี่ยมเยือนควรจะได้รับประโยชน์ ภายใต้กฎหมายนานาชาติและข้อบังคับ ของประเทศ ด้วยเสรีภาพการเดินทางภายในประเทศ และจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ที่สอดคล้อง กับข้อที่ 13 ของคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เขาควรมีสิทธิที่จะเข้าถึงสถานที่พักระหว่างการเดิน ทาง และการพักผ่อน และเดินทางต่อไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นที่มีความแตกต่าง โดยไม่ถูกกีดขวางจากระเบียบ ที่เป็นพิธีการมากเกินไป หรือการถือปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน

8.2 จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมเยือนในการใช้บริการการสื่อสารทุก รูปแบบในการติดต่อบุคคลต่างๆ เช่นผู้บริหารท้องถิ่น การให้บริการทางกฎหมาย สุขภาพ และกงสุลของ ประเทศของตน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามพันธะสัญญาระหว่างประเทศ

8.3 นักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมเยือนควรจะได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับประชากรท้องถิ่นของ ประเทศที่ได้รับการเยี่ยมเยือนนั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลปกติ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เก็บรักษาไว้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

8.4 วิธีการบริหารที่สัมพันธ์กับการข้ามชายแดนไม่ว่าจะอยู่ภายในขอบเขตความสามารถของรัฐ หรือ เป็นผลจากข้อตกลงนานาชาติ เช่นธรรมเนียมปฏิบัติในการขอวีซ่าหรือข้อกำหนดทางสุขภาพ และพิธีการ ศุลกากร ควรจะมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้การเดินทางมีความเป็นอิสระสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อให้ นัก ท่องเที่ยวนานาชาติมีโอกาสเดินทางอย่างอิสระ เสรี ควรส่งเสริมให้มีข้อตกลงระหว่างกลุ่มประเทศในอันที่จะ

ประสานและลดขั้นตอนวิธีการต่างๆ ให้ง่ายขึ้น การเก็บภาษีเฉพาะและการเรียกเก็บค่าปรับที่ทำความเสียหายต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการทำลายความสามารถในการแข่งขัน ควรค่อยๆ จัดออกไปหรือมีการปรับปรุงแก้ไข

8.5 หากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศของผู้เดินทางอำนวยความสะดวก ผู้เดินทางสมควรจะได้รับอนุญาตให้แลกเปลี่ยนเงินที่จำเป็นสำหรับการเดินทางของเขาได้

หลักการที่ 9 สิทธิของแรงงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Right of the workers and entrepreneurs in the tourism industry) ได้แก่

9.1 สิทธิขั้นพื้นฐานของคนงานที่ได้รับค่าจ้าง และทำงานโดยอิสระในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และในองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการประกัน โดยได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากผู้บริหารระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งประเทศแหล่งที่มาของนักท่องเที่ยวและประเทศที่ไปเยี่ยมเยือน

9.2 คนงานที่ได้รับค่าจ้าง และทำงานโดยอิสระในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ควรได้มีสิทธิและมีหน้าที่ที่ในเรื่องการฝึกอบรม ในระดับเบื้องต้นอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เขาควรได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเพียงพอ ความไม่มั่นคงของงานควรมีขีดจำกัดน้อยที่สุด ควรจะให้การประกันทางสังคมพร้อมฐานะบางประการแก่คนทำงานตามฤดูกาลในภาคอุตสาหกรรมนี้

9.3 คนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำเป็นที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ให้มีทักษะ เพื่อสามารถพัฒนากิจกรรมวิชาชีพทางการท่องเที่ยว ตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ สำหรับผู้ประกอบการและนักลงทุนวิชาศึกษาตากกลางและขนาดย่อม ควรมีสติที่จะเข้าไปในภาคการท่องเที่ยวด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย และการบริหารที่น้อยที่สุด

9.4 ควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารและคนงาน ไม่ว่าจะเป็นคนมีเงินเดือนหรือไม่ก็ตาม กับประเทศต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลก กิจกรรมนี้ควรได้รับการส่งเสริมให้สอดคล้องการใช้กฎหมายของประเทศและอนุสัญญาะหว่างประเทศให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้

9.5 ในสถานการณ์ซึ่งโลกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีการไปมาหาสู่กันมากขึ้น และมีการจัดตั้งวิสาหกิจข้ามชาติในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีเครือข่ายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ไม่ควรใช้วิสาหกิจข้ามชาติเหล่านี้เป็นหนทางที่จะครอบงำประเทศที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบทางวัฒนธรรมและสังคมให้กลายเป็นรูปแบบแปลกปลอมไม่เป็นธรรมชาติ ไม่ควรนำวิสาหกิจข้ามชาติเป็นข้อต่อรองเพื่อแลกเปลี่ยนกับอิสระเสรีทางการลงทุนและการค้า ควรนำวิสาหกิจข้ามชาติมาใช้ในแง่ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของประเทศที่เปิดรับนักท่องเที่ยว ไม่ควรใช้วิสาหกิจข้ามชาตินี้เอื้อประโยชน์ในการส่งผลกระทบต่อสินค้ากลับไปยังบริษัทแม่ ในทำนองเดียวกันไม่ควรใช้วิสาหกิจเหล่านี้เป็นหนทางในการนำเข้าสินค้าและบริการที่เกินขีดความพอดี หรือจำกัดการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจในประเทศที่เปิดตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว

9.6 ความเป็นหุ้นส่วนและการสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างประเทศของวิสาหกิจที่ส่งนักท่องเที่ยวกับประเทศที่รองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีส่วนในความรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากความเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

หลักการที่ 10 การนำหลักจริยธรรมการท่องเที่ยวโลกออกใช้งาน (Implementation of the principles of the Global Code of Ethics for Tourism) ได้แก่

10.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมมือกันในการนำหลักจริยธรรมข้างต้นมาใช้ปฏิบัติ และทำการตรวจสอบประสิทธิผลของการใช้ปฏิบัตินั้นๆ ด้วย

10.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมรับบทบาทของสถาบันนานาชาติ คือ องค์การการท่องเที่ยวโลก รวมทั้งองค์กรเอกชนที่มีความสามารถในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์กรปกป้องสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพ ซึ่งมีหลักการของกฎหมายนานาชาติเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป

10.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มเดียวกับข้างต้น ควรแสดงออกถึงความตั้งใจในการใช้ปฏิบัติจริยธรรมการท่องเที่ยวโลก หากพบข้อขัดแย้งใดๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ ควรนำเสนอข้อขัดแย้งนั้นถึงบุคคลที่สามที่เรียกว่า คณะกรรมการจริยธรรมการท่องเที่ยวโลก เพื่อการพิจารณา

สำหรับประเทศไทย โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นฐานการกำหนด แนวทางการปฏิบัติ (Code of Conduct) โดยเริ่มจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกับทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ไปในทิศทางเดียวกัน และพัฒนาไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป (องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2562) หลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว (Global Code of Ethics for Tourism) ควรนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รวมถึงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักษาสมดุลทางระบบนิเวศ และป้องกันการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า สูญหายของพืชพรรณหายาก ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ของสากลโลก เพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพทางการปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป (Aciksoz, Bollukcu & Celik, 2016) จากปัญหาการลักลอบค้าสัตว์ป่า เพื่ออุปโภค บริโภค ประเทศไทยได้ตระหนักถึงผลกระทบของการสูญพันธุ์สัตว์ป่า ส่งผลให้เกิดกฎหมายฯ ช้างของประเทศไทย ประกอบกับประเทศหลายๆ ประเทศ ได้จัดทำหลักจรรยาบรรณสากลสำหรับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยลดปริมาณการค้าสัตว์ป่า การค้าชิ้นส่วนของสัตว์ป่า การบริโภคสัตว์ป่าให้ลดลงได้ ควรจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ ให้กับบุคคลทุกภาคส่วน เพื่อให้ร่วมมือ ร่วมใจกันในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้ประสบความสำเร็จได้

หัวข้อเนื้อหาวิชา 1.4 การสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

ความหมายของจิตสำนึก

คำว่า “จิตสำนึก” เป็นคำที่นำมาใช้ในภาษาไทย โดยทั่วไปแล้วจะใช้คำว่า “Conscious” นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการให้ความหมายของคำว่า จิตสำนึก ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

จิตสำนึก หมายถึง การรับรู้ที่ได้จากการปฏิบัติด้วยความตระหนักในภารกิจหน้าที่จนเห็นประโยชน์ และยอมรับที่จะจัดการหรือปฏิบัติด้วยความสำนึกถึงประโยชน์มากมายที่จะเกิดขึ้นแก่สิ่งแวดล้อม ชุมชน ครอบครัว และตนเอง (วันชัย วัฒนศัพท์, 2543)

จิตสำนึก หมายถึง เป็นความรู้สึกลึกที่อยู่ในส่วนลึกของบุคคล ติดตัวติดใจอยู่ตลอดเวลา คงทนและไม่เปลี่ยนแปลงโดยง่าย เช่น จิตสำนึกของความเป็นพ่อแม่ จิตสำนึกความเป็นครู จิตสำนึกความเป็นคนไทย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549)

จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)

สรุปได้ว่า จิตสำนึก หมายถึง การรับรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติและนำไปสู่การตระหนักในภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ รวมถึงการเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ได้รับรู้ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน แสดงออกเป็นการปฏิบัติด้วยความสำนึกถึงประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้น อาทิเช่น จิตสำนึกความเป็นครู จิตสำนึกความเป็นคนไทย เป็นต้น

จากความหมายของคำว่าจิตสำนึก เมื่อนำมาใช้กับการท่องเที่ยวแล้วนั้น จึงทำให้เกิดคำว่า “จิตสำนึกทางการท่องเที่ยว” หมายถึง ความระลึกถึงความรับผิดชอบต่อความสำคัญของการท่องเที่ยว ทั้งต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (มนัส สุวรรณ, 2551)

การสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวให้มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานภาครัฐ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการท่องเที่ยวและอื่นๆ) ภาคเอกชน (ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและอื่นๆ) ชุมชนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ ตลอดจนนักท่องเที่ยว จะก่อให้เกิดเป็นความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่แห่งตนในฐานะผู้รับผิดชอบต่อร่วมดูแล รักษา และปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้คงอยู่สืบไป (รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์, 2563)

ความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันยังประสบปัญหาต่างๆ มากมาย โดยปัญหาที่พบมากประการหนึ่งคือ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขณะเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แล้วมีพฤติกรรมทำลาย และสร้างความเสียหายต่อ ทรัพยากรท่องเที่ยว ไม่ได้ปฏิบัติตนเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง (เจิมจิต แยมผกา, 2556) นักท่องเที่ยวยังไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการและการให้ความรู้ แต่กลับยังพบว่า แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ก็ยังคงประสบกับปัญหา อาทิเช่น ปัญหาขยะ การบุกรุกทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว การเขียนชื่อบนผนังหรือก้อนหิน ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่ขาดจิตสำนึกในการรักษาและหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าเป็นสมบัติของส่วนรวม (อภิญา เลื่อนฉวี, 2546)

ปัญหาเหล่านี้ต้องการการเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังจากบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชน ชาวบ้าน ผู้ประกอบการนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรม เป็นต้น การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นได้นั้น ต้องเริ่มปลูกฝังตั้งแต่กลุ่มเด็ก และเยาวชนให้มีการรับรู้และเกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของ เพื่อพัฒนาให้มีจิตสำนึก รวมถึงการตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบ ตลอดจนปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสถาบันครอบครัว โรงเรียน และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภายนอก (สุภาภรณ์ พรหมนา, 2560)

ดังนั้น การสร้างจิตสำนึกที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติพึงกระทำตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เยาวชน มากกว่าที่จะมาสร้างจิตสำนึกเมื่อเป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากการปลูกฝังแนวความคิดใหม่ๆ ให้กับผู้ใหญ่จะค่อนข้างยาก (การดา ร่วมพุม และ อุไร คงคาหลวง, 2553) ซึ่งการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ และเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ให้มีความเข้าใจ มีจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา, 2557) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว คือ ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการเรียนรู้และสัมผัสกับประสบการณ์ในการค้นหาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้ดำรงอยู่เพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

2. เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ทางด้านการจ้างงานจากธุรกิจท่องเที่ยวที่เติบโต อันเนื่องมาจากความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว การได้รับความเคารพในสิทธิของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การได้รับการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต และการได้รับประโยชน์จากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานสำหรับการรองรับการท่องเที่ยว มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

3. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ทางด้านการได้รับรายได้จากการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว หากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้รับการดูแลและอนุรักษ์ ก็จะเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ส่งผลต่อการเข้ารับบริการในธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารท้องถิ่น ที่พักนักท่องเที่ยว ยานพาหนะบริการนักท่องเที่ยว

4. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กล่าวคือ ส่งผลให้เกิดการตระหนักถึงความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างเห็นความสำคัญและมีคุณค่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ

5. ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ การสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการป้องกันทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่อาจเกิดขึ้นโดยการทำลายที่มาจากความเสียหายจากความเจริญทางการท่องเที่ยว และมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวเข้าเดินทางมาเยี่ยมชม

ความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธรรมชาติ คือป้องกันระบบนิเวศเสียความสมดุล เกิดประโยชน์ต่อชุมชน คือพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น เกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ คือสามารถดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้ เช่น จำหน่ายของที่ระลึก และเกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว สามารถเรียนรู้จากทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยังคงอยู่สืบทอดต่อไป

การสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว

นักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว ซึ่งจัดเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันและแหล่งท่องเที่ยว มีความสวยงามคงเดิมมากที่สุด (เจิมจิต แยมผกา, 2556; กิรวัดน์ นนทะโชติ, 2557) เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และชุมชน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย (วิภาดา มุกดา, 2554)

การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน อย่างทันเหตุการณ์เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นจากตนเอง (วรรณภา สันป่าแก้ว และชื่นชนก โควินท์, 2557) นอกจากนี้ Freire (1973) ได้กล่าวถึงเทคนิคการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับบุคคลคือ การให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการด้วยตนเอง มีการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมาขบคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์และสนทนาในปัญหาดังกล่าวควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติจนเกิดความตระหนักต่อปัญหาต่างๆ ทำกิจกรรมผ่านกระบวนการกลุ่มเน้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตผ่านกิจกรรม เพื่อการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึกและการกระทำ ซึ่งมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่

การให้การศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2560) ได้เสนอแนวทางสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ต้องเป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. มีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย
3. ให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นั่นๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง กรณีศึกษา การเล่นเกม บทบาทสมมติ การอภิปราย

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.1 การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในยุค New Normal

รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีหลากหลายรูปแบบที่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาความสุขทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ และที่สำคัญการท่องเที่ยวที่ให้เกิดความสุขคือการบริโภคหรือการกิน การที่นักท่องเที่ยวได้รับประทานอาหารท้องถิ่นที่แปลกหรือของหายากนั้น เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มต้องการ เช่น การรับประทานอาหารป่าหายาก ยิ่งไปกว่านั้นคือ ทำทนายกับกฎหมายในการรับประทานอาหารที่เป็นสัตว์สงวน แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่ามีผลบังคับใช้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นที่ต้องการของตลาดและมูลค่าการซื้อขายสูง ชุมชนจึงเข้าไปปลักลอบจับสัตว์ป่าเพื่อนำไปประกอบอาหารให้กับนักท่องเที่ยวรับประทาน การรับประทานอาหารจากสัตว์บางชนิด ถ้าปรุงอาหารไม่ถูกวิธี เช่น การรับประทานแบบสดๆ อาจทำให้มนุษย์สามารถได้รับเชื้อโรคจากการรับประทานเนื้อสัตว์ป่า ส่งผลให้เป็นโรคหรือติดเชื้ออย่างรุนแรง และให้เกิดโรคอุบัติใหม่หรือโรคติดเชื้ออุบัติซ้ำ โรคติดเชื้ออุบัติใหม่ หรือ โรคติดเชื้ออุบัติซ้ำ (Emerging Infectious Diseases, EID) คือโรคที่เกิดจากสาเหตุการติดเชื้อโรคหรือโรคที่ติดต่อกันได้ ที่มีการอุบัติเกิดเพิ่มมากขึ้นในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา และมีการคาดการณ์ว่าจะเป็นภัยคุกคามมากขึ้นแก่มนุษยชาติในอนาคตต่อไป เชื้อโรคที่เป็นสาเหตุหลักของโรคนี้ แบ่งได้เป็นหลายประเภท ได้แก่จุลินทรีย์ที่มีการค้นพบใหม่เร็วๆ นี้ หรือ จุลินทรีย์สายพันธุ์ใหม่ที่ระบุได้แล้ว เช่น โรคซาร์ โรคเอชส์ เชื้อโรคเดิมที่มีการปรับตัว และวิวัฒนาการ มีผลให้เกิดโรคขึ้นมาอีก เช่น ไข้หวัดใหญ่ (Influenza) (สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2555)

ในอดีตที่ผ่านมาการเกิดโรคอุบัติใหม่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยตรง โดยมีการติดเชื้อจากการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ โรคซาร์ ซึ่งเชื้อโรคดีงกล่าวมาจากสัตว์หรือการรับประทานสัตว์ที่มีเชื้อโรคนี้นี้ เมื่อมนุษย์รับประทานเข้าไปและไม่ได้ทำให้สูงจะส่งผลให้มนุษย์ล้มป่วยได้ เชื้อโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยตรงและรุนแรงที่สุด คือเชื้อโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus) หรือ “โควิด-19” (COVID-19) ทำให้นักท่องเที่ยวหยุดการเดินทาง ทุกประเทศต้องปิดประเทศ หยุดการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อต้องหยุดโรค ซึ่งโรคดีงกล่าวสามารถแพร่ระบาดได้ง่าย โดยทางเดินหายใจ ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันต้องเปลี่ยนไปโดยต้องรักษาระยะห่าง หมั่นทำความสะอาดมืออย่างสม่ำเสมอ นอกจากส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้วยังส่งผลกระทบต่อรายได้จากการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดการระบาดของเชื้อโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่มีความรุนแรงมาอย่างต่อเนื่องอาทิเช่น โรคไข้หวัดนก โรคซาร์ส โรคไข้สมองอักเสบนิปาห์โรคอีโบล่า เป็นต้น โดยมีสาเหตุมาจากปัจจัยเสี่ยงหลายๆ ด้าน ทั้งที่เกิดจากปัจจัยตามธรรมชาติ และที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมทั้งยังอาจเกิดจากการจงใจกระทำให้เกิดขึ้น นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ก็ยังทำให้ความเสี่ยงของการแพร่ระบาดข้ามประเทศข้ามทวีปเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดกระแสการตื่นตัว

ของทุกภาคส่วนทุกระดับ ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับชาติและนานาชาติ ในการเตรียมความพร้อมที่จะป้องกัน และควบคุมมิให้โรคที่เกิดขึ้นใหม่แพร่กระจายออกไปเป็นวงกว้าง (สมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย, 2554) การสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และการท่องเที่ยว ดังนั้นไกด์หรือผู้นำเที่ยว เป็นผู้ที่มีความสำคัญส่วนหนึ่งที่ควรต้องมีจริยธรรมในการแนะนำการรับประทานอาหารสัตว์ต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ควรแนะนำอาหารที่ทำมาจากสัตว์สงวน สัตว์หายาก หรือสัตว์ที่แปลกๆ อาหารเหล่านั้นอาจมีเชื้อโรค เมื่อรับประทานเข้าไปแล้วส่งผลกระทบต่อร่างกาย ทำให้ป่วยหรือติดเชื้อโรค ดังที่ผ่านมาเช่น โรคซาร์ ที่มาจากเชื้อโรคในนกหรือสัตว์ปีก หรือโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus) ก็สันนิษฐานได้ว่ามาจากค้างคาว ซึ่งเป็นเชื้อโรคจากสัตว์มาสู่คน ส่งผลกระทบต่อการทำงานโดยตรง ไกด์หรือผู้นำเที่ยวควรแนะนำหรือชี้แนะ การรับประทานอาหารสิ่งที่ถูกต้องและไม่ผิดกฎหมายของแต่ละประเทศนั้น

หัวข้อเนื้อหาวิชา 2.2 กรณีศึกษาโรคที่เกิดจากสัตว์สู่คนส่งผลกระทบต่อการทำงาน

1. ไข้หวัดใหญ่

โรคติดต่อที่คนไทย และคนทั่วโลกเป็นกันมากขึ้นในช่วงระยะหลังมานี้ และยังมีหลากหลายสายพันธุ์ที่ทำให้ระดับความรุนแรงต่างกัน วิธีการรักษาต่างกัน รวมไปถึงวัคซีนที่ใช้ป้องกันก็ต่างกัน เช่น ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิดเอ (H1N1) หรือไข้หวัดใหญ่ 2009 และ ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H3N2 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น เริ่มพบเมื่อปี พ.ศ. 2552 หรือ ค.ศ. 2009 ที่ประเทศเม็กซิโกและสหรัฐอเมริกา ต่อมาได้แพร่ออกไปยังอีกหลายประเทศทั่วโลก ปัจจุบันได้กลายเป็นไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล (Seasonal Influenza) ที่พบปะปนกับสายพันธุ์ต่างๆ ทั่วไป ซึ่งมักพบมากในช่วงฤดูหนาวมักพบมากในช่วงฤดูหนาว จากข้อมูลเฝ้าระวังโรคจากทุกจังหวัดในประเทศไทย ของสำนักกระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ 1 มกราคม – 18 กันยายน พ.ศ. 2560 พบผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H1N1 ทั้งหมด 116,298 ราย เสียชีวิต 25 ราย จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อแสนประชากรสูงสุด 5 อันดับแรกคือ ระยอง กรุงเทพมหานคร หนองคาย จันทบุรี และเชียงใหม่ ส่วนไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H3N2 พบข้อมูลจากศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา รายงานผลการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดใหญ่ ตั้งแต่วันที่ 30 ก.ย.2555 - 2 มี.ค.2556 พบผู้ป่วยที่มีการยืนยันทางห้องปฏิบัติการพบเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (H3) จำนวนทั้งสิ้น 31,591 ราย มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ที่เป็นเด็ก จำนวน 87 ราย และจากข้อมูลการเฝ้าระวัง ของสำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรคในประเทศไทย ตั้งแต่ 1 มี.ค. - 9 มี.ค. 2556 พบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ จำนวน 12,565 รายไข้หวัดนก (สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

2. ไข้หวัดนก (Bird Flu, Avian Flu)

เป็นโรคติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์เอที่เกิดขึ้นในสัตว์ปีก เชื้อไวรัสไข้หวัดนกส่วนใหญ่ไม่สามารถแพร่เชื้อสู่คนได้ เว้นแต่เชื้อไวรัสไข้หวัดนก 2 สายพันธุ์ที่เคยพบการแพร่เชื้อจากสัตว์สู่คนจนทำให้เกิดการระบาด ได้แก่ สายพันธุ์ H5N1 พบการระบาดในประเทศไทยครั้งแรกปี พ.ศ. 2547 และมีการระบาดในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศจีนและฮ่องกง และ สายพันธุ์ H7N9 พบการระบาดในประเทศจีน ปี พ.ศ. 2556 แต่ไม่พบการระบาดในประเทศไทย องค์การอนามัยโลกภาคพื้นแปซิฟิกตะวันตก ได้รายงานผู้ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก สายพันธุ์ A (H5N1) ทั่วโลก ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2546 จนถึงวันที่ 8 กันยายน 2560 พบรายงานผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนกแล้ว 859 ราย เสียชีวิต 453 ราย โดยพบใน 16 ประเทศ ได้แก่ อาเซอร์ไบจาน บังกลาเทศ กัมพูชา แคนาดา จีน จิบูตี อียิปต์ อินโดนีเซีย อิรัก ลาว

พม่า ไนจีเรีย ปากีสถาน ไทย ตุรกี และเวียดนาม ยังไม่มีรายงานการเสียชีวิต และยังไม่พบการระบาดของชนิดกลุ่มก้อนที่มากขึ้นผิดปกติแต่อย่างใด ในประเทศไทยพบผู้ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนกครั้งแรก เมื่อ ปี 2547 และผู้ป่วยรายสุดท้าย ในปี 2549 และจากนั้นยังไม่พบผู้ป่วยโรคไข้หวัดนกเพิ่มอีก โดยส่วนมากผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคไข้หวัดนก จะมีประวัติการสัมผัสกับไก่ป่วย/ไก่ ที่ตายผิดปกติ ส่วนการแพร่จากคนสู่คนพบได้น้อย (สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2553)

3. โรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus)

เป็นไวรัสชนิดอาร์เอ็นเอสายเดี่ยว (single stranded RNA virus) ใน Family Coronaviridae มีรายงานการพบเชื้อมาตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1965 โดยสามารถติดเชื้อได้ทั้งในคนและสัตว์ เช่น หนู ไก่ วัว ควาย สุนัข แมว กระต่าย และสุกร ประกอบด้วยชนิดย่อยหลายชนิดและทำให้มีอาการแสดงในระบบต่างๆ เช่น ระบบทางเดินหายใจ (รวมถึงโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือซาร์ส; SARS CoV) ระบบทางเดินอาหาร ระบบประสาท หรือระบบอื่นๆ การระบาดวิทยาของเชื้อไวรัสโคโรนา (CoVs) พบได้ทั่วโลก โดยในเขตอบอุ่น (temperate climates) มักพบเชื้อโคโรนาไวรัสในช่วงฤดูหนาวและฤดูใบไม้ผลิ การติดเชื้อโคโรนาไวรัสอาจทำให้เกิดอาการในระบบทางเดินหายใจส่วนบนได้ถึงร้อยละ 35 และสัดส่วนของโรคไข้หวัดที่เกิดจากเชื้อโคโรนาไวรัสอาจสูงถึงร้อยละ 15 อาการติดเชื้อพบได้ในทุกกลุ่มอายุ แต่พบมากในเด็ก อาจพบมีการติดเชื้อซ้ำได้ เนื่องจากระดับภูมิคุ้มกันจะลดลงอย่างรวดเร็วภายหลังการติดเชื้อ สำหรับการติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง หรือซาร์ส (SARS CoV) พบการระบาดปี พ.ศ. 2546 โดยพบเริ่มจากประเทศจีนแล้วแพร่กระจายไปทั่วโลกพบรายงานผู้ป่วยโรคซาร์สทั้งสิ้นมากกว่า 8, 000 ราย และเสียชีวิตมากกว่า 750 ราย (สมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย, 2564)

ลักษณะโรค การติดเชื้อไวรัสโคโรนาในระบบทางเดินหายใจ (Respiratory Coronaviruses) อาจทำให้เกิดอาการไข้ อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ มีน้ำมูก เจ็บคอ ไอ โดยในทารกที่มีอาการรุนแรง อาจมีลักษณะของปอดอักเสบ (Pneumonia) หรือ หลอดลมฝอยอักเสบ (Bronchiolitis) ในเด็กโตอาจมีอาการของหอบหืด (Asthma) ส่วนในผู้ใหญ่ อาจพบลักษณะปอดอักเสบ (Pneumonia) หลอดลมอักเสบเรื้อรัง (Chronic bronchitis) หรือการกลับเป็นซ้ำของโรคหอบหืดได้ และอาจทำให้เกิดอาการรุนแรงได้มากในผู้สูงอายุหรือ ผู้ที่ภูมิคุ้มกันบกพร่อง โดยพบการติดเชื้อแบบไม่แสดงอาการได้ในทุกอายุ และหากแสดงอาการมักพบร่วมกับ การติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจอื่นๆ เช่น Rhinovirus, Adenovirus หรือเชื้ออื่น

จากเชื้อโรคที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงบางส่วนของเชื้อโรคที่มาจากสัตว์ ทำให้คนป่วยและแพร่ เชื้อกันอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ดังนั้นไกด์หรือผู้นำเที่ยวควรมีจรรยาบรรณในการแนะนำ การรับประทานอาหารอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผลกระทบน้อยที่สุด แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่เพียงแค่ผู้นำเที่ยว เท่านั้นที่ควรมีจรรยาบรรณในการท่องเที่ยวเท่านั้น ทุกภาคีเครือข่ายต้องให้ความร่วมมือกันช่วยกันสอดส่อง ดูแล ใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และยั่งยืนมากที่สุด

สรุปเนื้อหา

จริยธรรมและจรรยาบรรณในการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลายรูปแบบที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อน สร้างความสุข เก็บเกี่ยวประสบการณ์ และความทรงจำที่ผ่านการท่องเที่ยวได้ เมื่อมีรูปแบบ กฎระเบียบ ทุกภาคส่วนมีจริยธรรม จรรยาบรรณทางการท่องเที่ยวย่อมส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมทำให้นักท่องเที่ยวมีความใจ

กว้างและยอมรับนับถือต่อความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และปรัชญาทางความคิด ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวเองควรจะปฏิบัติตามประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการให้เกิดเกียรติและยอมรับในคุณค่าของคนรวมทั้งคนกลุ่มน้อยและคนพื้นเมืองในชุมชนที่ได้เยี่ยมชมเยือน กิจกรรมทางการท่องเที่ยวควรจะดำเนินไปในลักษณะที่กลมกลืนไปกับวัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ นักท่องเที่ยวควรให้ความเคารพต่อกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศที่ได้ไปเยี่ยมชมเยือน ชุมชนที่ถูกเยี่ยมชมและผู้ประกอบวิชาชีพในท้องถิ่น ควรให้เกิดติดต่อกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ด้วยการเรียนรู้ทำความเข้าใจในวิถีชีวิต วิถีคิด ธรรมเนียม ความคาดหวังและการศึกษาของนักท่องเที่ยว โดยมีวิธีการต้อนรับที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในแบบอย่างเจ้าของบ้านที่ดี

หน่วยงานของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ในชีวิตและทรัพย์สิน รัฐต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเหล่านั้นอาจมีข้อจำกัดในข้อมูล นักท่องเที่ยวควรจะได้รับคำแนะนำในเบื้องต้น ถึงวิธีการที่จะได้รับข่าวสารในการป้องกันภัย การประกันภัย ความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของเขา การถูกโจมตี การถูกทำร้าย การลักพาตัว หรือภัยคุกคามอย่างอื่นที่มีต่อนักท่องเที่ยว หรือคนทำงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรวมถึงการทำลาย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว องค์ประกอบทางวัฒนธรรม หรือมรดกทางธรรมชาติอย่างจงใจ ควรจะต้องได้รับการประเมิน และถูกลงโทษอย่างรุนแรงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศนั้นๆ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวไม่ควรกระทำอาชญากรรมใดๆ หรือการกระทำอื่นใดที่จัดได้ว่าเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายของประเทศที่ตนไปเยือน และให้หลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่เป็นการฝืนความรู้สึก หรือเป็นความเสียหายต่อประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ หรือเป็นการทำความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ นักท่องเที่ยวหรือผู้เยี่ยมชม ควรที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับคุณลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของประเทศที่ไปเยี่ยมชมเยือน ต้องตระหนักถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพ และความปลอดภัยในขณะที่เดินทางท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นๆ ที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมเดิมของตน และจะต้องประพฤติตนในหนทางที่จะลดความเสี่ยงเหล่านั้นให้น้อยที่สุด ควรมีจิตสำนึกในการท่องเที่ยว ในปัจจุบันโรคภัยหรือเชื้อโรคที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็มาจากการรับประทานอาหารที่มาจากสัตว์ที่มีความประหลาดไปจากเดิม ทำให้เชื้อโรคที่อยู่ในสัตว์เข้ามาที่คนโดยทำให้เกิดเชื้อไวรัสที่มีความรุนแรง ทำให้การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่ต้องเว้นระยะห่าง ลดการสัมผัส ใกล้ชิดกัน

เอกสารอ้างอิง/แหล่งเรียนรู้

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
การสื่อสารเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชน	การดา ร่วมพุม และ อุไร คงคาหลวง. (2553). การสื่อสารเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
จริยธรรมสื่อ	กิตติคุณ สุกัญญา สุดบรรทัด. (2558). จริยธรรมสื่อ (Media Ethics). กรุงเทพฯ: บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ	เจิมจิต แยมผกา. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยบริการ, 24(1), 40-50.
ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการพลเรือน	โชคดี หนูชัยแก้ว. (2559). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการพลเรือน ศึกษากรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ชี้มูลความผิดวินัย. (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
ช่างไทย สิ่งมีชีวิตที่รอวันช่วยเหลือ	แนวหน้า. (2564, 30 พฤษภาคม). ตะลอนเที่ยว : ช่างไทย สิ่งมีชีวิตที่รอวันช่วยเหลือ (ซึ่งไม่ต่างจากสัตว์อื่นๆ). สืบค้น 16 มิถุนายน 2564, จาก https://www.naewna.com/lady/576440
การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
จิตสำนึก	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). จิตสำนึก. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560 จาก http://www.royin.go.th/dictionary .
จรรยาบรรณ	พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). จรรยาบรรณ. สืบค้น 4 ธันวาคม 2560, จาก http://www.royin.go.th/dictionary/
ขบวนการค้าสัตว์ป่าโดยใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านส่งออกนอก	โพสต์ทูเดย์. (29 พฤษภาคม 2564). ตำรวจปทส.เร่งสืบสวนแก๊งค้าสัตว์ป่าใช้ไทยเป็นทางผ่านส่งออกนอก. สืบค้น 28 มิถุนายน 2564, จาก https://www.posttoday.com/social/general/654185
ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์:	ภีร์วัฒน์ นนทะโชติ. (2557). ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(2), 123-136.
แนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	มนัส สุวรรณ. (2551). แนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง. เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย หน่วยที่ 9-15. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า	ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2564, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/071/T_0104.PDF .
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	รุ่งนภา เลิศพัชรพงศ์. (2563). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์พลังงานของเยาวชน.	วรรณิภา สันป่าแก้ว และ ชื่นชนก โควินท์. (2557). แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์พลังงานของเยาวชน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 9(2), 462-475.
คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน	วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	วิภาดา มุกดา. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 10(3), 55-73.
คุณธรรมกับสังคมไทย	วีรวิท คงศักดิ์. (2555). คุณธรรมกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัท แวนแก้วเอ็ดดูเทนเมนท์จำกัด.
โรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2555). โรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ. สืบค้น 4 เมษายน 2564, จาก http://niah.dld.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=302:emergingre-emergingzoonoticdisease&catid=126:diseaseforcase&Itemid=304
องค์ความรู้เรื่องโรคติดต่ออุบัติใหม่	สมาคมโรคติดต่อในเด็กแห่งประเทศไทย. (2554). องค์ความรู้เรื่องโรคติดต่ออุบัติใหม่. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2564, จาก https://pidst.or.th/A366.html
องค์ความรู้เกี่ยวกับเชื้อไวรัสโคโรนา	สมาคมโรคติดต่อในเด็กแห่งประเทศไทย. (2564). องค์ความรู้เกี่ยวกับเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronaviruses), สืบค้น 2 กรกฎาคม 2564, จาก https://pidst.or.th/A215.html
ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม	สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2560). กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2560, จาก http://kanchanapisek.or.th .

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
คู่มือโรคสมองอักเสบนิปาห์	สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. (2558). คู่มือโรคสมองอักเสบนิปาห์ ฉบับประชาชนแบบย่อ. กรมปศุสัตว์: กรุงเทพฯ.
คู่มือปฏิบัติงานควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่	สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2553). คู่มือปฏิบัติงานควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H5N1) 2009. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข
จิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.	สุภาภรณ์ พรหมนา. (2560). จิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 2(3), 40-48.
เที่ยวไทยไร้การซื้อขายงาช้างปี 2562	องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย. (2564). องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย (WWF Thailand) ประกาศความสำเร็จโครงการ Travel Ivory Free เที่ยวไทยไร้การซื้อขายงาช้างปี 2562. สืบค้น 22 กรกฎาคม 2564, จาก https://www.wwf.or.th/?357178/Travel-Ivory-Free-2019-Campaign-Press-Conference
แนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2562). แนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2562, จาก file:///C:/Users/acer/Desktop/อ้างอิง%20นิเวศ/Code-of-conduct.pdf.
มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	อภิญา เลื่อนฉวี. (2546). มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ:กรณีศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
Ecotourism and Ethics in Protection areas: Bartin-Sogutlu Village	Aciksoz, S., Bollukcu, P., & Celik, D. (2016). Ecotourism and Ethics in Protection areas: Bartin-Sogutlu Village. Oxidation Communications, 39(4-II), 3621–3636.
Education for critical consciousness	Freire, P. (1973). Education for critical consciousness. London: Sheed and Ward.
Criminology: Connecting Theory	Hass, A. Y., Moloney, C. & Chambliss, W. J. (2016). Criminology: Connecting Theory, Research and Practice. (2nd Ed.). Routledge.
Wildlife Crime	Pires, S. F. (2015). Introduction: Wildlife Crime. European Journal on Criminal Policy and Research, 21, 299-302.
The Globalization of Crime	United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2010). The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

ชื่อเอกสาร	แหล่งเรียนรู้
Transnational Organized Crime in East Asia and Pacific:	United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2013). Transnational Organized Crime in East Asia and Pacific: A Threat Assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.
Global Code of Ethics for Tourism	UNWTO. (2020). Global Code of Ethics for Tourism. Retrieved January 5, 2020, from https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism .

**เครื่องมือประเมินความรู้
ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์**

บทที่ 1 (Chapter 1)	ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่าและการอนุรักษ์
--------------------------------	---

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ ก่อนการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. วันช้างไทยตรงกับวันที่เท่าไร ก. วันที่ 13 มีนาคมของทุกปี ข. วันที่ 13 เมษายนของทุกปี ค. วันที่ 13 พฤษภาคมของทุกปี ง. วันที่ 13 มิถุนายนของทุกปี	✓			
2. ทำไมคำตอบในข้อ 1 จึงได้รับพิจารณาให้เป็น“วันช้างไทย” ก. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับพระมหาอุปราชา ข. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์กับพระมหาอุปราชา ค. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา ง. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศกับพระมหาอุปราชา		✓		
3. สยามประเทศเคยใช้ธงชาติเป็นรูปช้างเผือกในรัชสมัยใด ก. รัชกาลที่ 1 ข. รัชกาลที่ 2 ค. รัชกาลที่ 3 ง. รัชกาลที่ 4	✓			
4. ข้อใดถูกต้องในเรื่องสัตว์ป่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการระบบนิเวศของป่าไม้และการท่องเที่ยว ก. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำสัตว์ป่ามาโฆษณาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข. สัตว์ป่าสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วยการขายให้กับตลาดต่างประเทศ ค. สัตว์ป่าเปรียบเสมือนวัตถุดิบจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต ง. รักษาระบบความสมดุลทางธรรมชาติและทำให้ระบบนิเวศมีความมั่นคง				✓

5. การจัดการสัตว์ป่าในเชิงอนุรักษ์ระดับใดที่ส่งผลสำคัญต่อการท่องเที่ยว				
ก. การสงวน ข. การดูแล ค. การขายบัตรเข้าชม ง. การประเมินผล				✓
6. มาร์โคโปลซึ่งเป็นนักผจญภัยชาวเมืองเวนิสเกี่ยวข้องกับการจัดการสัตว์ป่าในทวีปเอเชียอย่างไร				
ก. เขาได้จัดบันทึกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสัตว์ป่าในช่วงที่เขาเดินทางเข้าไปอาณาจักรมองโกล ข. เขาได้เขียนจดหมายถึงเพื่อนเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดการสัตว์ป่าในอาณาจักรมองโกล ค. เขาได้วาดภาพเกี่ยวกับการจัดการสัตว์ป่าในอาณาจักรมองโกล ง. ผิดทุกข้อ	✓			
7. การท่องเที่ยวใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าในทวีปแอฟริการูปแบบใด				
ก. รูปแบบการเดินชมสัตว์ป่า ข. รูปแบบการขับรถชมสัตว์ป่า ค. รูปแบบการล่าสัตว์ป่า ง. รูปแบบการชมสัตว์ป่าในสวนสัตว์			✓	
8. ทำไมประเทศสหรัฐอเมริกาจึงใช้คำว่า Game แทนคำว่า Wildlife ในการล่าสัตว์ป่า				
ก. การล่าสัตว์ป่าเป็นงานอดิเรก ข. การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาขาย ค. การล่าสัตว์ป่าเป็นสัตว์ป่าที่ใช้ล่าเพื่อเกมกีฬา ง. การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาใช้ในการแข่งกีฬา		✓		
9. พฤติกรรมข้อใดไม่ถูกต้องที่ทำให้จำนวนสัตว์ป่าต้องลดลงและอาจเพิ่มขึ้นมากทุกวัน				
ก. การนำลูกสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน ข. การนำซากของสัตว์ป่ามาประดับบ้าน ค. พฤติกรรมการกินเนื้อสัตว์ป่าโดยอวดอ้างสรรพคุณว่าเป็นยาอายุวัฒนะ ง. การท่องเที่ยวเพื่อชมสัตว์ป่า		✓		
10. สัตว์ประเภทใดที่มีศักยภาพสูงในการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์				
ก. ไก่ฟ้า ข. นกแก้ว ค. เป็ดน้ำ ง. แมวสีสวาด	✓			

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test แบบทดสอบหลังการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ หลังการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. วันช้างไทยตรงกับวันที่เท่าไร ก. วันที่ 13 มีนาคมของทุกปี ข. วันที่ 13 เมษายนของทุกปี ค. วันที่ 13 พฤษภาคมของทุกปี ง. วันที่ 13 มิถุนายนของทุกปี	✓			
2. ทำไมคำตอบในข้อ 1 จึงได้รับพิจารณาให้เป็น“วันช้างไทย” ก. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับพระมหาอุปราชา ข. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์กับพระมหาอุปราชา ค. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา ง. วันที่ตรงกับการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศกับพระมหาอุปราชา		✓		
3. สยามประเทศเคยใช้ธงชาติเป็นรูปช้างเผือกในรัชสมัยใด ก. รัชกาลที่ 1 ข. รัชกาลที่ 2 ค. รัชกาลที่ 3 ง. รัชกาลที่ 4	✓			
4. ข้อใดถูกต้องในเรื่องสัตว์ป่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการระบบนิเวศของป่าไม้และการท่องเที่ยว ก. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำสัตว์ป่ามาโฆษณาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข. สัตว์ป่าสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วยการขายให้กับตลาดต่างประเทศ ค. สัตว์ป่าเปรียบเสมือนวัตถุจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิต ง. รักษาระบบความสมดุลทางธรรมชาติและทำให้ระบบนิเวศมีความมั่นคง				✓

5. การจัดการสัตว์ป่าในเชิงอนุรักษ์ระดับใดที่ส่งผลสำคัญต่อการท่องเที่ยว				
ก. การสงวน ข. การดูแล ค. การขายบัตรเข้าชม ง. การประเมินผล		✓		
6. มาร์โคโปลซึ่งเป็นนักผจญภัยชาวเมืองเวนิสเกี่ยวข้องกับการจัดการสัตว์ป่าในทวีปเอเชียอย่างไร				
ก. เขาได้จัดบันทึกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสัตว์ป่าในช่วงที่เขาเดินทางเข้าไปอาณาจักรมองโกล ข. เขาได้เขียนจดหมายถึงเพื่อนเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดการสัตว์ป่าในอาณาจักรมองโกล ค. เขาได้วาดภาพเกี่ยวกับการจัดการสัตว์ป่าในอาณาจักรมองโกล ง. ผิดทุกข้อ		✓		
7. การท่องเที่ยวใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าในทวีปแอฟริการูปแบบใด				
ก. รูปแบบการเดินชมสัตว์ป่า ข. รูปแบบการขับรถชมสัตว์ป่า ค. รูปแบบการล่าสัตว์ป่า ง. รูปแบบการชมสัตว์ป่าในสวนสัตว์			✓	
8. ทำไมประเทศสหรัฐอเมริกาจึงใช้คำว่า Game แทนคำว่า Wildlife ในการล่าสัตว์ป่า				
ก. การล่าสัตว์ป่าเป็นงานอดิเรก ข. การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาขาย ค. การล่าสัตว์ป่าเป็นสัตว์ป่าที่ใช้ล่าเพื่อเกมกีฬา ง. การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาใช้ในการแข่งกีฬา		✓		
9. พฤติกรรมข้อใดไม่ถูกต้องที่ทำให้จำนวนสัตว์ป่าต้องลดลงและอาจเพิ่มขึ้นมากทุกวัน				
ก. การนำลูกสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน ข. การนำซากของสัตว์ป่ามาประดับบ้าน ค. พฤติกรรมการกินเนื้อสัตว์ป่าโดยอวดอ้างสรรพคุณว่าเป็นยาอายุวัฒนะ ง. การท่องเที่ยวเพื่อชมสัตว์ป่า		✓		
10. สัตว์ประเภทใดที่มีศักยภาพสูงในการเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์				
ก. ไก่ฟ้า ข. นกแก้ว ค. เป็ดน้ำ ง. แมวสีสวาด				✓

เครื่องมือประเมินความรู้
การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 2 (Chapter 2)	การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
--------------------------------------	--

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ ก่อนการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. การเติบโตของอุตสาหกรรมที่ท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อเชิงลบในด้านใด ก. ด้านการเงิน ข. ด้านการงาน ค. ด้านทางจิต ง. ด้านสิ่งแวดล้อม		✓		
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ก. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้ยาวนาน ค. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ ง. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้มีความหลากหลาย			✓	
3. เทรนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบใด ก. ท่องเที่ยวทางผจญภัย ข. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ค. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและผจญภัย ง. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม			✓	
4. ข้อใด ไม่ใช่ การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ ก. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข. การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ค. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ง. การท่องเที่ยวสัตว์ป่า	✓			

5. ข้อใดคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่น ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว				
ก. การแต่งกายภูมิปัญญาและภาษาท้องถิ่น		✓		
ข. อาหารตะวันตก				
ค. การแต่งกายตามแฟชั่น				
ง. การสื่อสารภาษากลาง				
6. ข้อใด ไม่ใช่ การเลี้ยงดูสัตว์ ตามหลักการ 5 ประการ (Five Freedoms) ในการเลี้ยงและปฏิบัติต่อสัตว์				
ก. อิสระจากความหิวกระหาย	✓			
ข. อิสระภาพในการปฏิบัติงาน				
ค. อิสระจากความไม่สบายกาย				
ง. อิสระจากความเจ็บปวดและโรคภัย				
7. ข้อใดคือ การจัดการกรรม การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation)				
ก. การปลูกพืช		✓		
ข. การเลี้ยงสัตว์				
ค. การดำน้ำลึก				
ง. การจัดการสวน				
8. ข้อใด ไม่ใช่ การอนุรักษ์การดำน้ำในทะเล				
ก. ดำน้ำควรเข้าไปใกล้ปะการังให้มากที่สุด				
ข. เมื่อเจอขยะควรเก็บขยะไปทิ้ง			✓	
ค. ไม่นำ หิน เปลือกหอย กลับมาด้วย				
ง. ปฏิบัติตัวไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม				
9. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักการอย่างไรบ้าง				
ก. การท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก		✓		
ข. การท่องเที่ยวตามประเทศที่มีอิทธิพลในเศรษฐกิจ				
ค. การท่องเที่ยวที่มีความเสมอภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม				
ง. การท่องเที่ยววัฒนธรรม เผ่าพันธุ์				
10. ข้อใด ไม่ใช่ ขอบเขตมาตรฐานในการประเมินความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว				
ก. การจัดการการท่องเที่ยว	✓			
ข. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม				
ค. ผลกระทบทางวัฒนธรรม				
ง. ผลกระทบเส้นทางการท่องเที่ยว				

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test แบบทดสอบหลังการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ หลังการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. การเติบโตของอุตสาหกรรมที่ท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อเชิงลบในด้านใด ก. ด้านการเงิน ข. ด้านการงาน ค. ด้านทางจิต ง. ด้านสิ่งแวดล้อม		✓		
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ก. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้ยาวนาน ค. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ ง. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติให้มีความหลากหลาย			✓	
3. เทรนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบใด ก. ท่องเที่ยวทางผจญภัย ข. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ค. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและผจญภัย ง. ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม			✓	
4. ข้อใด ไม่ใช่ การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ ก. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข. การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ค. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ง. การท่องเที่ยวสัตว์ป่า	✓			
5. ข้อใดคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่น ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ก. การแต่งกายภูมิปัญญาและภาษาท้องถิ่น ข. อาหารตะวันตก ค. การแต่งกายตามแฟชั่น ง. การสื่อสารภาษากลาง		✓		

6. ข้อใด ไม่ใช่ การเลี้ยงดูสัตว์ ตามหลักการ 5 ประการ (Five Freedoms) ในการเลี้ยงและปฏิบัติต่อสัตว์				
ก. อีสรระจากความหิวกระหาย ข. อีสรระภาพในการปฏิบัติงาน ค. อีสรระจากความไม่สบายกาย ง. อีสรระจากความเจ็บปวดและโรคภัย	✓			
7. ข้อใดคือ การจัดกิจกรรม การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (Conservation)				
ก. การปลูกพืช ข. การเลี้ยงสัตว์ ค. การดำน้ำลึก ง. การจักรสาน		✓		
8. ข้อใด ไม่ใช่ การอนุรักษ์การดำน้ำในทะเล				
ก. ดำน้ำควรเข้าไปใกล้ปะการังให้มากที่สุด ข. เมื่อเจอขยะควรเก็บขยะไปทิ้ง ค. ไม่นำ หิน เปลือกหอย กลับมาด้วย ง. ปฏิบัติตัวไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม			✓	
9. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักการอย่างไรบ้าง				
ก. การท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ข. การท่องเที่ยวตามประเทศที่มีอิทธิพลในเศรษฐกิจ ค. การท่องเที่ยวที่มีความเสมอภาคเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ง. การท่องเที่ยววัฒนธรรม เผ่าพันธุ์		✓		
10. ข้อใด ไม่ใช่ ขอบเขตมาตรฐานในการประเมินความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว				
ก. การจัดการการท่องเที่ยว ข. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ค. ผลกระทบทางวัฒนธรรม ง. ผลกระทบเส้นทางการท่องเที่ยว	✓			

เครื่องมือประเมินความรู้
บทบาทของมัคคุเทศก์ในงานอนุรักษ์และการต่อต้านการค้าช้าง และสัตว์ป่าผิดกฎหมาย

บทที่ 3 (Chapter 3)	พัฒนาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้าง
--------------------------------------	---------------------------------------

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ ก่อนการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. พระยาช้างเผือกประจำรัชกาลที่ 9 มีชื่อว่าอะไร ก. พระเศวตคชาธารราชนครา ข. ช้างปัจจัยนาเคนทร์ ค. เจ้าพระยาไชนนุภาพ ง. พระเศวตอลุยเดชพาหนะ	✓			
2. ช้างอาฟริกาถูกจัดให้เป็นให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าหรือไม่ ก. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ข. ไม่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ค. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง เพาะพันธุ์ได้ ง. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์	✓			
3. โดยหลักของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 17 สามารถครอบครองซากสัตว์ป่าได้หรือไม่ ก. ได้ โดยการอนุญาตของรัฐมนตรีว่าการฯลฯ ข. ไม่ได้ในทุกกรณี ค. ได้ ด้วยการอนุญาตจากอธิบดี กรมอุทยานฯ ง. ไม่ได้เพราะมีการเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติงาช้าง		✓		
4. อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าใกล้สูญพันธุ์ สัตว์ชนิดใดต่อไปนี้ไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่ 1 ก. กระต่ายหรือเมย์ ข. เลียงผา ค. ไก่ฟ้าพญาลอ ง. ตะโขง	✓			

5. ประเทศใดต่อไปนี้ใช้ขอแรดอย่างแพร่หลายในการนำไปทำตำกริช Jambiya				
ก. ประเทศซาอุดีอาระเบีย	✓			
ข. ประเทศกานา				
ค. ประเทศเยเมน				
ง. ประเทศซูดาน				
6. โดยหลักทั่วไปของพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 อนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาวไทยซื้อผลิตภัณฑ์จากงาช้างได้หรือไม่				
ก. ได้ โดยผู้ซื้อผู้ขายมีกระบวนการตรวจสอบ	✓			
ข. ไม่ได้ เพราะผิดกฎหมาย				
ค. ได้ โดยกรอกแบบฟอร์มใบอนุญาตขอซื้อ				
ง. ได้ โดยซื้อผ่านเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานฯ				
7. ประเทศจีนยุติการค้างาช้างทุกชนิดในปีใด				
ก. พ.ศ. 2560	✓			
ข. พ.ศ. 2558				
ค. พ.ศ. 2561				
ง. พ.ศ. 2557				
8. ระเบียบคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 11 มีนาคม 2564 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวต้องไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมายในเรื่องการค้างาช้างหรือไม่อย่างไร				
ก. ยังไม่มีความชัดเจนพอ			✓	
ข. มีความชัดเจนในหัวข้อการกระทำผิดกฎหมาย				
ค. มีความชัดเจนในข้อการกระทำที่ขาดมนุษยธรรม				
ง. มีความชัดเจนพอในหัวข้อความเสื่อมเสียทางศีลธรรม				
9. ตัวลิ่ม หรือลิ่ม จัดเป็นสัตว์ป่าประเภทใด				
ก. สัตว์ป่าสงวน			✓	
ข. สัตว์ป่าคุ้มครอง				
ค. สัตว์ป่าหายาก				
ง. สัตว์ป่าคุ้มครองเพาะพันธุ์ได้				
10. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้ช้างแอฟริกามีจำนวนลดลง				
ก. การลักลอบล่าโดยผิดกฎหมาย	✓			
ข. การเพิ่มจำนวนประชากรในทวีปแอฟริกา				
ค. การบุกเบิกที่ดินทำการเกษตร				
ง. การซื้อขายช้างมีชีวิตของชาวต่างชาติ				

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test แบบทดสอบหลังการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ หลังการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. พระยาช้างเผือกประจำรัชกาลที่ 9 มีชื่อว่าอะไร ก. พระเศวตคชาธารราชนคร ข. ช้างปัจจัยนาเคนทร์ ค. เจ้าพระยาไชยอนุภาพ ง. พระเศวตอลุยเดชพาหนะ	✓			
2. ช้างอาฟริกาถูกจัดให้เป็นให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าหรือไม่ ก. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ข. ไม่เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ค. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง เพาะพันธุ์ได้ ง. เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์	✓			
3. โดยหลักของพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 17 สามารถครอบครองซากสัตว์ป่าได้หรือไม่ ก. ได้ โดยการอนุญาตของรัฐมนตรีว่าการฯลฯ ข. ไม่ได้ในทุกกรณี ค. ได้ ด้วยการอนุญาตจากอธิบดี กรมอุทยานฯ ง. ไม่ได้เพราะมีการเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติงาช้าง		✓		
4. อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าใกล้สูญพันธุ์ สัตว์ชนิดใดต่อไปนี้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่ 1 ก. กระต่ายหรือเมย์ ข. เสียงผา ค. ไก่ฟ้าพญาลอ ง. ตะโขง	✓			

5. ประเทศใดต่อไปนี้มีใช้นอแรดอย่างแพร่หลายในการนำไปทำตำมกริช Jambiya				
ก. ประเทศซาอุดีอาระเบีย	✓			
ข. ประเทศกานา				
ค. ประเทศเยเมน				
ง. ประเทศซูดาน				
6. โดยหลักทั่วไปของพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 อนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาวไทยซื้อผลิตภัณฑ์จากงาช้างได้หรือไม่				
ก. ได้ โดยผู้ซื้อผู้ขายมีกระบวนการตรวจสอบ	✓			
ข. ไม่ได้ เพราะผิดกฎหมาย				
ค. ได้ โดยกรอกแบบฟอร์มใบอนุญาตขอซื้อ				
ง. ได้ โดยซื้อผ่านเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานฯ				
7. ประเทศจีนยุติการค้างาช้างทุกชนิดในปีใด				
ก. พ.ศ. 2560	✓			
ข. พ.ศ. 2558				
ค. พ.ศ. 2561				
ง. พ.ศ. 2557				
8. ระเบียบคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 11 มีนาคม 2564 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวต้องไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกระทำผิดกฎหมายในเรื่องการค้างาช้างหรือไม่อย่างไร				
ก. ยังไม่มีความชัดเจนพอ			✓	
ข. มีความชัดเจนในหัวข้อการกระทำผิดกฎหมาย				
ค. มีความชัดเจนในข้อการกระทำที่ขาดมนุษยธรรม				
ง. มีความชัดเจนพอในหัวข้อความเสื่อมเสียทางศีลธรรม				
9. ตัวลิ้ม หรือลิ้น จัดเป็นสัตว์ป่าประเภทใด				
ก. สัตว์ป่าสงวน			✓	
ข. สัตว์ป่าคุ้มครอง				
ค. สัตว์ป่าหายาก				
ง. สัตว์ป่าคุ้มครองเพาะพันธุ์ได้				
10. ข้อใดต่อไปนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ช้างแอฟริกามีจำนวนลดลง				
ก. การลักลอบล่าโดยผิดกฎหมาย	✓			
ข. การเพิ่มจำนวนประชากรในทวีปแอฟริกา				
ค. การบุกเบิกที่ดินทำการเกษตร				
ง. การซื้อขายช้างมีชีวิตของชาวต่างชาติ				

**เครื่องมือประเมินความรู้
จริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า**

บทที่ 4 (Chapter 4)	จริยธรรมและจรรยาบรรณการจำหน่ายและบริโภคสัตว์ป่า
--------------------------------	---

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test

แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ Pre – Test แบบทดสอบก่อนการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ ก่อนการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. ความเชื่อ ค่านิยมในการครอบครองชิ้นส่วนของช้างคือส่วนใด				
ก. หนึ่งข้าง ข. หูข้าง ค. งาข้าง ง. เล็บข้าง		✓		
2. ความเชื่อในการบริโภคสัตว์ป่าที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง คือสัตว์ชนิดใด				
ก. ตัณนิม ข. แมลงปอ ค. งูเขียว ง. ตัวเงินตัวทอง				✓
3. องค์การสหประชาชาติ พบว่าในทวีปเอเชียมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายรุนแรงมากและได้จัดอันดับที่เท่าไรของโลก				
ก. อันดับที่ 1 ข. อันดับที่ 2 ค. อันดับที่ 3 ง. อันดับที่ 4	✓			
4. การลงโทษผู้ประพฤติผิดจริยธรรมทางสังคม(Social Sanction) คือการลงโทษแบบใด				
ก. จำคุก ข. ปรับเป็นเงิน ค. ห้ามมิให้ล่าสัตว์ ง. การถูกตำหนิติเตียน			✓	

5. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับใหม่ พ.ศ. 2562 มีการเพิ่มบทลงโทษ กล่าวคือ ผู้ใดฝ่าฝืนนำเข้า หรือส่งออกซึ่งซากสัตว์ป่าคุ้มครอง มีบทลงโทษอย่างไร				
ก. จำคุก 9 ปีหรือปรับไม่เกิน 900,000 บาท ข. จำคุก 10 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,000,000 บาท ค. จำคุก 11 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,900,000 บาท ง. จำคุก 12 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,990,000 บาท	✓			
6. การท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจและความนับถือร่วมกันระหว่างคนและสังคมควรมีหลักการอย่างไร				
ก. ความเข้าใจและส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมทำให้นักท่องเที่ยวมีความใจกว้างและยอมรับนับถือ ข. สร้างความแตกต่างกับวัฒนธรรมปะละประเพณี ค. รัฐไม่ต้องคุ้มครองนักท่องเที่ยวเพื่อความเป็นส่วนตัว ง. สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งใกล้ตัวนักท่องเที่ยว	✓			
7. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้นำแนวคิดการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ (Code of Conduct) โดยเริ่มจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกับทั้ง 3 ภาคส่วนได้แก่ส่วนใดบ้าง				
ก. การเมือง ชุมชน และนักท่องเที่ยว ข. ชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ค. ผู้นำ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ง. ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว	✓			
8. การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับช้างควรมีการปฏิบัติอย่างไร				
ก. ควรแนะนำนักท่องเที่ยวให้มิงช้างไว้ครอบครอง ข. ควรมีกาไรทางช้าง ค. ควรอนุรักษ์ช้างให้มีสุขภาพจิตที่ดี ง. ควรเลี้ยงช้างแบบโกรธเพื่อให้ช้างมีพลัง		✓		
9. หน่วยงานภาครัฐ ต้องให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างไรบ้าง				
ก. ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ข. เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ค. ความรู้ทางภาษาไทย ง. ความรู้ทางวัฒนธรรม			✓	
10. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย ควรปฏิบัติตัวอย่างไร				
ก. ท่องเที่ยวอย่างสนุกสนานไม่ต้องไปสนใจกฎข้อบังคับอะไร ข. ท่องเที่ยวตามกระแสสังคม ค. ท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกและเหมาะสม ง. ท่องเที่ยวไปในที่ลับ วิชาอาคม	✓			

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test

แบบทดสอบหลังการเรียนรู้ Post – Test แบบทดสอบหลังการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประเมินความรู้ของบทเรียนนี้ หลังการเรียนรู้	ระดับการวัดประเมิน			
	ความจำ	ความเข้าใจ	การประยุกต์ใช้	การวิเคราะห์
1. ความเชื่อ ค่านิยมในการครอบครองชิ้นส่วนของช้างคือส่วนใด ก. หนังช้าง ข. หูช้าง ค. งาช้าง ง. เล็บช้าง		✓		
2. ความเชื่อในการบริโภคสัตว์ป่าที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง คือสัตว์ชนิดใด ก. ตั๊กมิก ข. แมลงปอ ค. งูเขียว ง. ตัวเงินตัวทอง				✓
3. องค์การสหประชาชาติ พบว่าในทวีปเอเชียมีการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายรุนแรงมากและได้จัดอันดับที่เท่าไรของโลก ก. อันดับที่ 1 ข. อันดับที่ 2 ค. อันดับที่ 3 ง. อันดับที่ 4	✓			
4. การลงโทษผู้ประพฤติผิดจริยธรรมทางสังคม(Social Sanction) คือการลงโทษแบบใด ก. จำคุก ข. ปรับเป็นเงิน ค. ห้ามมิให้ล่าสัตว์ ง. การถูกตำหนิตืดเย็น			✓	
5. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับใหม่ พ.ศ. 2562 มีการเพิ่มบทลงโทษ กล่าวคือ ผู้ใดฝ่าฝืนนำเข้า หรือส่งออกซึ่งซากสัตว์ป่าคุ้มครอง มีบทลงโทษอย่างไร ก. จำคุก 9 ปีหรือปรับไม่เกิน 900,000 บาท ข. จำคุก 10 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,000,000 บาท ค. จำคุก 11 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,900,000 บาท ง. จำคุก 12 ปีหรือปรับไม่เกิน 1,990,000 บาท	✓			

6. การท่องเที่ยวสร้างความเข้าใจและความนับถือร่วมกันระหว่างคนและสังคมควรมีหลักการอย่างไร	✓			
ก. ความเข้าใจและส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมทำให้นักท่องเที่ยวมีความใจกว้างและยอมรับนับถือ				
ข. สร้างความแตกต่างกับวัฒนธรรมปะประเพณี				
ค. รัฐไม่ต้องคุ้มครองนักท่องเที่ยวเพื่อความเป็นส่วนตัว ง. สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักท่องเที่ยว				
7. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้นำแนวคิดการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ (Code of Conduct) โดยเริ่มจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกับทั้ง 3 ภาคส่วนได้แก่ส่วนใดบ้าง	✓			
ก. การเมือง ชุมชน และนักท่องเที่ยว				
ข. ชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว				
ค. ผู้นำ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว ง. ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว				
8. การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับช้างควรมีการปฏิบัติอย่างไร			✓	
ก. ควรแนะนำนักท่องเที่ยวให้มีช้างไว้ครอบครอง				
ข. ควรมีกำไรทางช้าง				
ค. ควรอนุรักษ์ช้างให้มีสุขภาพจิตที่ดี ง. ควรเลี้ยงช้างแบบโกรธเพื่อให้ช้างมีพลัง				
9. หน่วยงานภาครัฐ ต้องให้ความคุ้มครองนักท่องเที่ยวมาเยือนอย่างไรบ้าง			✓	
ก. ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว				
ข. เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ				
ค. ความรู้ทางภาษาไทย ง. ความรู้ทางวัฒนธรรม				
10. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย ควรปฏิบัติตัวอย่างไร	✓			
ก. ท่องเที่ยวอย่างสนุกสนานไม่ต้องไปสนใจกฎข้อบังคับอะไรมาก				
ข. ท่องเที่ยวตามกระแสสังคม				
ค. ท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกและเหมาะสม ง. ท่องเที่ยวไปในที่ลับ วิชาอคม				

คณะบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพริน เวชรัญญะกุล

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

(การจัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมและการท่องเที่ยว)

มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร

สังกัด

โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา เลิศพิชรวงศ์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก Ph.D. Tourism and Leisure

มหาวิทยาลัยนิวคาสเซิล ประเทศออสเตรเลีย

สังกัด

โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัญชนก บุญเจือ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท ศศ.ม. (การจัดการท่องเที่ยว) มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

สังกัด

โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วริชชฎา แก่นसानันต์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท Master of Business Administration (Hospitality Management)

สังกัด

โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

อาจารย์วสันต์ มหากาญจนะ

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สังกัด โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

อาจารย์สาธิตา มิ่งวงศ์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม.)

สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว

เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

สังกัด โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร

คณะที่ปรึกษา

นายอภิชาติ อินทร์พงษ์พันธุ์

อดีตรองผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานกลาง รุ่นที่ 25

น.ส.วสุมน อินทรกิจเจริญ

นายกสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (สทอ. /TEATA)

นายกสมาคมการค้าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีสาน (20 จังหวัด) (สทอ. /ITITA)

นายจิตกร วิจารณ์รงค์

กรรมการผู้จัดการ

SODA MANAGEMENT CO.,LTD

